

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

57. sējums

2014. gada 12. septem-
bris

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

ATZINUMI

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 498. plenārsesija 2014. gada 29. un 30. aprīlī

2014/C 311/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Starpaaudžu un starpkultūru pasākumi, kas veicinātu gados jauno ES pilsoņu sociālo integrāciju, sākot darbu citā dalībvalstī" (pašiniciatīvas atzinums)	1
2014/C 311/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Jauniešu nodarbināmība – apmācības pielāgošana nozaru vajadzībām taupības apstākļos"	7
2014/C 311/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES rūpniecības atgriešana rūpniecības atjaunošanas procesa ietvaros"	15
2014/C 311/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Rūpniecības pārmaiņas Eiropas farmācijas nozarē"	25
2014/C 311/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Piespiedu darba apkarošana Eiropā un pasaulē: ES loma. EESK ieguldījums ILO 2014. gada konferencē" (pašiniciatīvas atzinums)	31
2014/C 311/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Patērētāju tiesību aizsardzība un pārmērīgas parādsaistības" (izpētes atzinums)	38

III Sagatavošanā esoši tiesību akti

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 498. plenārsesija 2014. gada 29. un 30. aprīlī

2014/C 311/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas rūpniecības atdzimšana"" COM(2014) 14 final.	47
---------------	--	----

2014/C 311/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai ar ko groza Regulu (EK) Nr. 715/2007 un Regulu (EK) Nr. 595/2009 attiecībā uz autotransporta līdzekļu piesārņotāju emisiju samazināšanu" COM(2014) 28 <i>final</i> – 2014/0012 (COD)	55
2014/C 311/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Rīcība saistībā ar sekām, kas izriet no balsstiesību atņemšanas tiem Savienības pilsoņiem, kuri izmanto savas tiesības brīvi pārvietoties"" COM(2014) 33 <i>final</i>	59
2014/C 311/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem iekšējā tirgū un trešās valstīs" COM(2013) 812 <i>final</i> – 2013/0398 (COD)	63
2014/C 311/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Padomes Regulas (EK) Nr. 850/98, (EK) Nr. 2187/2005, (EK) Nr. 1967/2006, (EK) Nr. 1098/2007, (EK) Nr. 254/2002, (EK) Nr. 2347/2002 un (EK) Nr. 1224/2009 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1434/98 attiecībā uz izkraušanas pienākumu" COM(2013) 889 <i>final</i> – 2013/0436 (COD)	68
2014/C 311/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par tādu liellopu, cūku, aitu, kazu un zirgu dzimtas dzīvnieku klonēšanu, kuri tiek turēti un pavairoti lauksaimniecības vajadzībām" COM(2013) 892 <i>final</i> – 2013/0433 (COD), "Priekšlikums Padomes direktīvai par tādas pārtikas laišanu tirgū, kas ražota no dzīvnieku kloniem" COM(2013) 893 <i>final</i> – 2013/0434 (APP) un "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par jauno pārtiku" COM(2013) 894 <i>final</i> – 2013/0435 (COD)	73
2014/C 311/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums – Transporta pamattīkla veidošana – pamattīkla koridori un Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments" COM(2013) 940 <i>final</i>	82

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 498. PLENĀRSESIJA 2014. GADA 29. UN 30. APRĪLĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Starppaaudžu un starpkultūru pasākumi, kas veicinātu gados jauno ES pilsoņu sociālo integrāciju, sākot darbu citā dalībvalstī” (pašiniciatīvas atzinums)

(2014/C 311/01)

Ziņotāja: **Renate Heinisch**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2013. gada 19. septembrī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Starppaaudžu un starpkultūru pasākumi, kas veicinātu gados jauno ES pilsoņu sociālo integrāciju, sākot darbu citā dalībvalstī”

(pašiniciatīvas atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 7. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 498. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 29. un 30. aprīlī (2014. gada 30. aprīļa sēdē), ar 187 balsīm par, 2 balsīm pret un 9 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzīmē, ka gados jauno ES pilsoņu mobilitāte, kas saistīta ar darbu, arvien paplašinās un ir svarīga un atzinīgi vērtējama parādība, kura liecina par vienas no Eiropas Savienības pamatbrīvībām izmantošanu un arvien biežāk ir nepieciešamība, nevis brīva izvēle. Tā palīdz mazināt būtiskas grūtības izcelsmes valstu un uzņēmējvalstu darba tirgū. Gados jaunie migrējošie darba ņēmēji sekmē uzņēmējvalsts ekonomisko un sociālo attīstību un vairo arī tās nemateriālās vērtības: tā ir daudzveidība, kas piedāvā jaunas iespējas uzņēmumiem un sabiedrībai.

1.2. Gados jaunie migrējošie darba ņēmēji tādā veidā izmanto viņiem pavērtās profesionālās iespējas, taču, lai gan vairums veiksmīgi integrējas darba vietā uzņēmējvalstī, ar darbu nesaistītā sociālā integrācija jaunajā dzīves vidē sabiedrībai rada jaunus izaicinājumus. To gados jauno ES pilsoņu loks, kuri strādā dalībvalstīs ārpus savas dzimtenes, ir daudzveidīgs. Visiem ir tiesības saņemt palīdzību iekārtošanās posmā, jo īpaši tiem jauniešiem, kuriem ir sliktākas valodu zināšanas un mazāk finanšu līdzekļu.

1.3. EESK uzskata, ka gados jauno ES pilsoņu, kuri sākuši strādāt citā dalībvalstī un kuru dzīvošanai uzņēmējvalstī nav tikai pagaidu raksturs, īpašajām vajadzībām un grūtībām, kas saistītas ar viņu iesaisti un dalību sabiedrības dzīvē, ir jāvelta lielāka uzmanība. Pretējā gadījumā smagas problēmas var rasties gan attiecīgajām personām, gan uzņēmējvalstīm.

1.4. EESK brīdina ES iestādes un dalībvalstis, ka palielinās ksenofobija un rasisms attiecībā uz minoritātēm un imigrantiem, un aicina apņēmīgi vērsties pret šādām izpausmēm un grupām, kas tās sekmē.

1.5. Rosinām Eiropas Komisiju, paplašinot pieredzes apmaiņu un dialogu, atbalstīt dalībvalstu centienus paredzēt efektīvākus politikas pasākumus, kas nodrošina šo gados jauno ES migrantu, kuri jau atraduši darbu kādā citā Eiropas Savienības valstī, integrāciju. Šajā nolūkā EESK mudina izvērst programmas, kuras finansē no iniciatīvas "Tava pirmā EURES darbavieta".

1.6. Integrācija ir sociāla rakstura process, kurš noris personu un grupu saskarsmē divos virzienos, jo tajā iesaistīti gan imigranti, gan uzņemošā sabiedrība.

1.7. Eiropas Komisijai vispirms būtu jāsekmē labas prakses apmaiņa un jā sagatavo dokuments, kurā apkopota informācija par veiksmīgiem risinājumiem un metodēm, kas veicina šo gados jauno migrējošo darba ņēmēju pūliņus integrēties sabiedrībā. Gatavojot šādu dokumentu, būtu jāatzīst un jāuzsver starpkultūru un starppaaudžu stratēģiju un projektu kā daudzsoļošu atbalsta pasākumu nozīmi valstu attīstītajā "uzņemšanas kultūrā".

1.8. ES ir pieņēmusi jaunus instrumentus cīņai pret ES pilsoņu, kas izmanto brīvas pārvietošanās tiesības, diskriminēšanu; šie instrumenti efektīvi jāizmanto valstu līmenī, jo sabiedrība, kas pieļauj imigrantu diskrimināciju, nav integrējoša.

1.9. Komisijai šis jau īstenoto risinājumu un projektu apkopojums būtu jānodod dalībvalstīm un jāiesaka tos radoši atdarināt. Dalībvalstis būtu jārosina informēt Eiropas Komisiju par dažādu struktūru veiksmīgi īstenotiem pasākumiem, lai minēto informācijas apkopojumu varētu papildināt un tādā veidā padziļināt pieredzes apmaiņu.

1.10. EESK iesaka Komisijai virzīties tālāk un noskaidrot, vai iespējami citi atbilstoši pasākumi un kā tos varētu īstenot. Komisijai būtu jo īpaši jāizstrādā risinājums, kā pārbaudītas un novatoriskas stratēģijas un metodes varētu izmantot pastāvošajās Savienības programmās, platformās, fondos un iniciatīvās un kā ar minētajiem instrumentiem šīs stratēģijas un metodes varētu atbalstīt.

1.11. EESK iesaka Komisijai atbalstīt darbu, ko veic sociālie un pilsoniskās sabiedrības partneri, kam ir nozīmīga loma integrācijā, veicot pasākumus imigrantu uzņemšanai un iesaistīšanai.

1.12. EESK uzskata, ka Eiropas Komisijai būtu jācenšas jauniešus, proti, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kas viņus pārstāv, atbilstoši iesaistīt svarīgos ar šo jautājumu saistītos plānošanas un lēmumu pieņemšanas procesos, lai nodrošinātu viņiem pietiekami daudz iespēju informēt par šīs mērķgrupas vajadzībām un grūtībām un varētu šos jautājumus veiksmīgi atrisināt.

1.13. Uz sociālajiem partneriem un pašiem uzņēmumiem, kas dod darbu no citām valstīm iebrāukušajiem jauniešiem, protams, gulstas liela atbildība. EESK uzskata, ka tie ir vairāk jāiesaista integrācijas programmu izstrādē un ka šajās programmās vairāk jāņem vērā gados jauno darba ņēmēju vajadzības.

2. Ievads

2.1. Gados jaunie ES pilsoņi arvien biežāk izmanto mobilitātes iespējas un daudzi – galvenokārt darba tirgū valdošās bezcerības (bet ne vienmēr tikai šī iemesla) dēļ – pamet dzimteni, lai atrastu darbu kādā citā ES dalībvalstī. Tādā veidā viņi izmanto savas pamattiesības uz brīvu pārvietošanos Savienībā, palīdz sasniegt mērķi palielināt darbaspēka mobilitāti Eiropas Savienībā un izmanto mobilitātes pavērtās iespējas. Viņu tiesiskais stāvoklis neatšķiras no uzņēmējvalsts pilsoņu tiesiskā stāvokļa, bet viņi saskaras ar ļoti īpašām problēmām un viņiem ir īpašas vajadzības.

2.2. To gados jauno ES pilsoņu loks, kuri strādā dalībvalstīs ārpus savas dzimtenes, ir daudzveidīgs. Tie galvenokārt ir labi izglītoti, dinamiski un radoši jaunieši, bet ir arī jaunieši ar zemu izglītības līmeni un finansiālām grūtībām, kuri uzdrošinās spert šo tomēr drosmīgo soli, lai veidotu savu nākotni citā valstī. Jo īpaši otrā tipa jaunieši saskaras ar lielām grūtībām iekārtoties uz dzīvi, jo bieži vien viņiem nav ne pietiekamu valodas zināšanu, ne pietiekamu finanšu līdzekļu, lai uzņemtajā valstī izveidotu stabilu sociālo stāvokli.

2.3. Ir svarīgi, lai šie jaunieši varētu labi integrēties sabiedrībā, lai viņus varētu iesaistīt un viņi varētu aktīvi piedalīties uzņēmējvalsts sabiedrības dzīvē, kas viņiem ierodoties bija sveša vai maz zināma, citiem vārdiem sakot, lai viņi varētu saskarties ar svarīgiem pilsoniskuma aspektiem arī šajā jaunajā vidē.

2.4. Eiropas Komisija ar iniciatīvu "Tava pirmā EURES darbavieta", kas paredzēta pamatiniciatīvu "Jaunatne kustībā" un "Jaunatnes iespēju iniciatīva" ietvaros, veicina jauniešu profesionālo mobilitāti, lai sasniegtu stratēģijā "Eiropa 2020" minēto mērķi, proti, lai nodarbinātības līmenis būtu 75 % apmērā un tiktu uzlabota ES darba tirgus darbība.

2.5. Pašiniciatīvas atzinumā aplūkotas grūtības, kuru nozīmība līdz šim nav plaši atzīta un kuras saistītas ar sociālo un kultūrolo integrāciju (to nodrošina iespējami visaptveroša iesaiste un dalība uzņēmējvalsts sabiedrības norisēs) jaunajā dzīves vidē. Taču EESK vienlaikus atzīst, ka vēl vienā atzinumā ir jāanalizē sociālās izmaksas un citas sekas, kas darbaspēka mobilitātes un – jo īpaši jauniešu – migrācijas dēļ rodas izcelsmes valstīs un izcelsmes reģionos.

2.6. Šis atzinums izstrādāts, lai uzņēmējvalstīs, izcelsmes valstīs un ES līmenī palielinātu izpratni par šo svarīgo aspektu, kas saistīts ar gados jauno ES migrējošo darba ņēmēju integrāciju. Atbilstošas rīcības nepieciešamība uzsvēta, lai, salīdzinot atsevišķus risinājumus un konkrētu pieredzi, dalībvalstīs tiktu izstrādāti uz faktiem balstīti un uz noteiktu rezultātu sasniegšanu vērsti risinājumi un panākumi, ka ES veicina to īstenošanu.

2.7. Uzņēmējvalstis un uzņēmumi dažkārt piedāvā diezgan efektīvus palīdzības pasākumus, kas gan galvenokārt vērsti uz aspektiem, kuri saistīti ar attiecīgo darbavietu. Tikai izņēmuma gadījumos šo palīdzību papildina ar vispārējās "uzņemšanas kultūras" stratēģijām. Ar iniciatīvu "Tava pirmā EURES darbavieta" veicina darba devēju organizētas programmas, kas paredzētas gados jaunu darba ņēmēju integrācijai (valodu kursi un ar valsts iestāžu atbalstu organizēti integrācijas kursi saistībā ar pārcelšanos uz citu valsti). Vairumā gadījumu trūkst piemērotu stratēģiju, struktūru, metožu un pieredzes, lai varētu efektīvi palīdzēt šiem jauniešiem, ne tikai atbalstot un veicinot viņu pūliņus, bet arī rosinot viņus integrēties uzņēmējvalsts sabiedrībā un kultūrā.

2.8. Tiem vajadzētu būt tieši stappaaudžu un starpkultūru risinājumiem un pasākumiem. Tie var būtiski sekmēt integrāciju un Savienības pilsoņa tiesību izmantošanu uzņēmējvalstī. Turklāt būtu iespējami jāizmanto zināšanas, kuru pamatā ir vecākās paaudzes uzkrātā pieredze. No dažādām izcelsmes valstīm ieceļojušie imigranti, kas jau veiksmīgi integrējušies, jo īpaši var, pateicoties savai kultūras mantojuma daudzveidībai, dot savu ieguldījumu, proti, atziņas par novatoriskiem savstarpējā atbalsta veidiem un dažādiem solidaritātes veidiem.

2.9. Neveiksmīga sociālā integrācija un viņu identitātes un īpašo vajadzību neatzīšana var radīt ļoti bīstamas problēmas gan šiem jauniešiem, gan uzņēmējvalsts sabiedrībai. Nepiepildītas cerības un neziņa par nākotnes izredzēm bieži ir iemesls, kādēļ zūd sākotnēji pozitīvā attieksme pret uzņēmējvalsti, un var pat veidoties agresīvi, radikāli uzskati un sākties šādas rīcības izpausmes.

2.10. Tādēļ jāvēsta šiem jauniešiem: "Jūs esat mums vajadzīgi, jūs esat šeit gaidīti un mēs jums palīdzēsim", lai viņiem nerastos iespaids, ka "viņi šeit rada problēmas un traucē". Svarīgi ir arī nepieļaut, ka kompetentie un motivētie jaunieši vilušies dodas prom uz trešajām valstīm un Eiropas Savienība viņus zaudē.

3. Svešā valstī nonākušo jauniešu problēmas un grūtības

3.1. Lai arī Eiropas Savienībā izveidotas labas konsultāciju un atbalsta sistēmas darbu meklējošiem jauniešiem – piemēram, "Jaunatne kustībā", Eiropas Nodarbinātības dienestu tīkls (EURES), Eiropas darba mobilitātes portāls u.c. – un uzņēmējvalstis izstrādājušas daudzus pasākumus šajā jomā, šīs programmas galvenokārt – iespējams, pat vienmēr – vērstas uz darba tirgus politikas aspektiem vai ir saistītas ar darbavietu. Pārējām daudzveidīgajām jauniešu dzīves jomām, grūtībām un īpašajām vajadzībām uzmanība lielākoties netiek pievērsta, proti, atbalsts netiek sniegts vai sniegtais atbalsts ir nepietiekams.

3.2. Būtiskas grūtības jaunatnācējiem uzņēmējvalstī rada tas, ka sākumā viņi nepazīna vai nepietiekami pazina sociālās struktūras un procesus, kā arī sabiedrības tradīcijas un kultūru. Šī problēma un vairumā gadījumu vēl nepietiekamās valodas zināšanas ļoti apgrūtina piekļuvi tiesībām un publiskajiem pakalpojumiem, un šīs problēmas saistītas ar risku, ka attiecīgās personas var – jo īpaši ar dabu nesaistītajās jomās – nonākt ekonomiski un sociāli nelabvēlīgākā stāvoklī.

3.3. Ikdienā grūtības var rasties tādās jomās kā mājokļi, piekļuve vispārējiem un īpašiem pakalpojumiem, piemēram, veselības aprūpes un sociālajiem pakalpojumiem, kā arī dažādās ar citām dzīves vajadzībām saistītās jomās, kas aptver arī brīvā laika pavadīšanu un ticības piekropšanu. Ar šādām grūtībām saskaras visi darba ņēmēji, kas atrodas citā valstī nevis savā izcelsmes valstī.

3.4. Ja iespējas piedalīties sabiedrības dzīvē ir nepietiekamas vai apgrūtinātas, rodas draudi nonākt izolācijā. Tas sākas ar visnotaļ ikdienišķām dzīves situācijām un beidzas ar to, ka cilvēki saskaras ar noraidījumu, diskrimināciju un sociālu distancēšanos, un var radīt būtiskas psihiskas sekas, kuru galīgā izpausme ir sociāla un emocionāla vientulība. Tas šiem jauniešiem ir īpaši grūti, jo viņi nevar saņemt palīdzību no cilvēku grupām, ar kurām viņi kādreiz bijuši saistīti, piemēram, ģimenes, ierastā draugu loka vai kādreizējās vienaudžu grupas.

3.5. Tādēļ, lai izdotos integrēties uzņēmējvalsts sabiedrībā, ļoti svarīga ir efektīva iesaiste vispārējā sabiedrības dzīvē, proti, iespējas piedalīties sociālos, politiskos, ar kultūru un sportu saistītos pasākumos un arī ticības piekropšanā, piemēram, jauniešus var iesaistīt klubos, biedrībās, apvienībās, partijās un arodbiedrībās. Taču ārzemju jauniešu netraucētu dalību bieži kavē dažādi šķēršļi, un bieži arī nekas netiek darīts, lai viņus pamudinātu, uzmundrinātu un iepazīstinātu ar šiem pasākumiem. Tas var ātri izraisīt gados jauno imigrantu nonākšanu situācijā kad nav realizētas garīgās vajadzības, un tam var būt katastrofālas sekas.

3.6. Šajā sakarā EESK uzskata, ka jānostiprina EURES tīkls, kas līdz šim ir bijis nepilnīgs ne tikai no pieprasījuma un piedāvājuma saskaņošanas viedokļa, bet arī saistībā ar atbalstu iekļaušanai un integrācijai. Ņemot vērā, ka EURES tīkla darbības joma ir nesen paplašināta, tajā iekļaujot mācekļus un praktikantus, šim pēdējam aspektam ir vēl lielāka nozīme, jo var prognozēt, ka Eiropas mobilitātes procesos iesaistīsies aizvien vairāk jauniešu.

3.7. Būtisku ieguldījumu integrācijas programmu izstrādē var dot uzņēmējvalsts un izcelsmes valsts sadarbība, kas, piemērojot holistisku pieeju un izveidojot gados jauniem migrējošiem darba ņēmējiem tuvākus starpkultūras tīklus, nodrošina apzinātu migrāciju.

4. Svarīgas jomas, kurās veicami gados jauno migrējošo darba ņēmēju atbalsta pasākumi, lai nodrošinātu viņu aizsardzību un sniegtu viņiem palīdzību

4.1. Gados jaunajiem migrējošajiem darba ņēmējiem ar darbu nesaistītajā vidē lielas priekšrocības nodrošinātu atbalsts viņu vēlmei veidot sakarus. To var sniegt ar strukturētu saziņu vai, organizējot vietējus vai reģionālus pasākumus, kas rosina un veicina pieredzes apmaiņu un savstarpēju informēšanu par tiesībām un pienākumiem, grūtībām un nebūšanām, kā arī iespējamajiem risinājumiem. Jaunu paziņu loka veidošanā svarīga nozīme ir sociālajiem plašsaziņas līdzekļiem.

4.2. Tā kā vairums gados jauno migrējošo darba ņēmēju ir ļoti motivēti un aizrautīgi, būtu viņiem jārada plašas un vieglas iespējas un risinājumi, lai viņi varētu definēt, izstrādāt un īstenot arī savus uzņēmējdarbības projektus. Šajos centienos viņi varētu saņemt atbalstu no gados vecākiem cilvēkiem, kas uzņēmējvalsts sociālajos un ekonomiskajos apstākļos uzkrājuši pieredzi tādās jomās kā tirgus iespējas, tehniskie un administratīvie nosacījumi, finansēšana, personāla pieņemšana darbā utt.

4.3. Gados jauno darba ņēmēju, kas ieradušies no citām valstīm, dalība un integrācija ar darbu nesaistītajā vidē ir plaša un svarīga joma, kurā būtu jāīsteno atbalsta un veicināšanas pasākumi, taču tā lielākoties tiek atstāta novārtā. Nepietiek, ka jaunieši kursus apgūst uzņēmējvalsts valodas pamatprasmes un daba vietā apguvuši profesionālo leksiku.

4.4. Lai varētu iejusties jaunajā dzīves vidē, apmierināt personiskās vajadzības un aktīvi integrēties sabiedrībā, vajadzīgs daudz vairāk. Jo īpaši vajadzīga ir skaidra informācija un atbilstošas konsultācijas, centieni saistīt valodu ar daudzām konkrētām dzīves situācijām un noturīgs, uzticams personisks atbalsts neveiksmju un vilšanās brīžos.

4.5. Konsultācijas un atbalsts ir svarīgi arī saistībā ar mājokļa meklēšanu, konfliktiem dzīves vietā, ikdienas vispārējo organizāciju, finanšu un nodokļu jautājumiem, vēlmi turpināt izglītību, iespējām piedalīties kultūras, ar ticību saistītos vai sporta pasākumos un brīvā laika pavadīšanu kopumā, kā arī pilsoņa tiesību īstenošanu un politisko aktivitāti. Visos šajos gadījumos ļoti lietderīgu atbalstu var sniegt gan citi gados jauni ārzemnieki, gan tautieši, kas uzņēmējvalstī uzkrājuši lielāku pieredzi, gan arī gados vecāki uzņēmējvalsts pilsoņi, kuri paši pāduši gatavību palīdzēt.

4.6. Izstrādājot atbalsta un konsultāciju pasākumus, jāievēro, ka risinājumi jāmeklē ļoti atšķirīgām grūtībām un vajadzībām. Visbiežāk tās ir tiesiskas, materiālas vai tehniskas grūtības, kas rodas sākuma posmā un ir diezgan vienkārši novēršamas, sniedzot atbilstošu atbalstu. Daudz grūtāk ir pārvarēt šķēršļus, kas kavē sociālo integrāciju, un tādēļ ir vajadzīgs ilgtermiņa un stingrs atbalsts.

4.7. Svarīgi ir nodrošināt, ka gados jaunie imigranti, kam jāpieņem svarīgi lēmumi vai kas nonākuši konflikta situācijā, var vērsties pie kontaktpersonas ("šefa" vai "padomdevēja", vai arī EURES programmas nodrošināta konsultanta), kurai viņi var lūgt padomu un kura varētu pakāpeniski kļūt par viņu uzticības personu. Svarīgi, lai šādām personām būtu starpkultūru pieredze un, tāpat, arī vajadzīgā izpratne un lai tās spētu efektīvi komunicēt un palīdzēt jauniešiem saprast, kā viņi var palīdzēt paši sev.

5. Atbalsta pasākumu veicēji un dalībnieki

5.1. Nav šaubu, ka liela atbildība gulstas uz sociālajiem partneriem un tiem uzņēmumiem, kas nodarbina ārzemju jauniešus. Tie varētu piedāvāt, piemēram, konsultācijas un atbalstu ar darbu nesaistītajās jomās, rosinot jo īpaši gados vecākus darbiniekus uzņēmumā uzņemties gados jauno migrējošo darba ņēmēju "padomdevēja" vai "šefa" pienākumus un sadarboties ar šiem jauniešiem un sniegt viņiem padomus, kā arī palīdzēt viņiem ar darba vidi nesaistītajās jomās. Tas, ka mazie un vidējie uzņēmumi, nesaņemot atbalstu, nespēj to izdarīt, ir īpaša problēma, kas ir jārisina, piemēram, paredzot šādu pasākumu iekļaušanu programmās, ko finansē iniciatīvas "Tava pirmā EURES darbavieta" ietvaros.

5.2. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas parasti cenšas mazināt galvenokārt tās cilvēku grūtības, kas nav saistītas ar darbu, un rada sociālās integrācijas uzlabošanas un sabiedrības saliedēšanas iespējas. Ar dažādiem un tieši gados jauno migrējošo darba ņēmēju īpašajām grūtībām un vajadzībām atbilstošiem piedāvājumiem jo īpaši tādās jomās kā sociālie pasākumi, kultūras, sporta un citi brīvā laika pavadīšanas pasākumi šīm organizācijām, formulējot savas darbības stratēģiju, būtu jāpievērš vēl lielāka uzmanība šai svarīgajai grupai, kurai ir tik liela nozīme nākotnes veidošanā.

5.3. Gan darba vidē, gan ar darbu nesaistītajās jomās ļoti lietderīgi ir savest kopā pieredzējušus gados vecākus cilvēkus un gados jaunos migrantus. Gados vecāko cilvēku, kas vēlas dalīties pieredzē ar jauniešiem, zināšanas un spriestspēja ir ļoti būtiskas vērtības. Šādā apmaiņā rodas atbilstoši risinājumi, kas ļauj mazināt grūtības, un tā ir svarīgs dialoga veids, kurš veicina sabiedrības saliedētību. Šādi visas iesaistītās personas gūst lielu labumu. Turklāt, ja dialogā iesaistītie partneri pārstāv atšķirīgas kultūras, viņi gūst arī svarīgu pieredzi atvērtā, daudzveidīgā sabiedrībā, kas nodrošina piekļuves un līdzdalības iespējas.

5.4. Neraugoties uz visām jau sāktajām institucionālajām palīdzības un veicināšanas programmām, ļoti būtisks faktors, kas ietekmē pasākumu izdošanos, ir personiskās attiecības. Personiska pieredze, tieša saziņa, individuāla ieinteresētība, ticība otra spējam, kopīgi piedzīvotais veicina veiksmīgu iedzīvošanos jaunajā darba vidē un, jo īpaši, citādā sabiedrībā. Šāda individuāla personiska atbalsta nodrošināšana tiešā cilvēku saskarsmē ir svarīgs uzdevums, ko, jo īpaši, var veikt strukturēti organizējot brīvprātīgo iesaistīšanos. Tas, kas varētu vai kam būtu jāveic šis uzdevums, ir atkarīgs no attiecīgās uzņēmējvalsts kultūras.

5.5. Svarīgi, lai nedz valstu, nedz Eiropas līmenis nemēģinātu meklēt vienotus risinājumus. Šis ir cilvēku vajadzības un grūtības, kas nepakļaujas nekādām stingrām normām, bet kam vajadzīgi daudzveidīgi, elastīgi un arvien novatoriski risinājumi, kuri atbilst attiecīgās personas izcelsmei, vietējiem apstākļiem un apstākļiem, kuros nonākusi attiecīgā persona.

5.6. Ļoti efektīvu atbalsta veidu, piemēram, nodrošina tā dēvētās vecāko ekspertu apvienības (*Senior Expert Services*)⁽¹⁾. Tajās iesaistītas jau pensionējušās personas, kas savas profesionālās zināšanas un pieredzi, kuras iegūtas visdažādākajās profesionālās darbības jomās, brīvprātīgi nodod jauniešiem. Zināšanu nodošana un gados vecāko cilvēku personiskā ieinteresētība ievērojami veicina savstarpējo sapratni, sadarbību un paaudžu savstarpējo cieņu un tādā veidā būtiski stiprina sabiedrības sociālo kohēziju.

5.7. Lai stratēģijas būtu efektīvas, svarīgi ir sistemātiski dokumentēt, pamatoti novērtēt, rūpīgi koordinēt un popularizēt pastāvošās iespējas un labas prakses piemērus un mērķtiecīgi informēt par šīm iespējām un piemēriem. Panākumus neizdosies gūt, ja visi atbildīgie un visas atbildīgās organizatoriskās struktūras cieši nesadarbosies un visu ieinteresēto un iesaistīto personu organizācijas netiks pastāvīgi iesaistītas. Īpaši svarīgi, ka mērķis būtu pareizi apzināt gados jauno migrējošo darba ņēmēju īpašās vajadzības un grūtības, izstrādāt mērķorientētas stratēģijas un pasākumus, atbilstoši izlietot līdzekļus un nodrošināt panākumu novērtēšanu. Gados jaunie migrējošie darba ņēmēji būtu jāiesaista lēmumu pieņemšanā un novērtēšanā.

6. Atziņas un iespējamie Eiropas Komisijas pasākumi

6.1. Gados jauno darba ņēmēju mobilitāte ir viena no Eiropas Savienības pamatbrīvību izpaušmēm. Jaunieši izmanto iespējas, ko paver darbaspēka migrācija. Gados jauno darba ņēmēju mobilitāte būtiski mazina gan izcelsmes valstu, gan uzņēmējvalstu darba tirgū vērojamās problēmas. Būtu precīzāk jādokumentē, jāanalizē un jāizprot ES gados jauno migrējošo un kādā citā ES dalībvalstī strādājošo darba ņēmēju, kuri ir ļoti svarīga Eiropas nākotnes daļa, īpašais stāvoklis.

6.2. No citām ES dalībvalstīm ieceļojušo jauniešu ar darbu nesaistītajai integrācijai uzņēmējvalsts, kurā viņi atraduši darbu, sabiedrībā jo īpaši būtu jāvelta vairāk uzmanības, jo šajā procesā viņi saskaras ar lielām problēmām un grūtībām. Tādēļ Eiropas Komisijai būtu jācenšas, aptverot visas dalībvalstis, palielināt izpratni, dokumentēt un veicināt pieredzes apmaiņu un dialogu.

6.3. Šajā sakarā Eiropas Komisija būtu jārosina veikt atbilstošus pasākumus, lai sagatavotu dokumentu par labas prakses piemēriem, kas liecina par to, kā var novērst gados jauno migrējošo darba ņēmēju grūtības, kuras saistītas ar iesaisti un dalību uzņēmējvalsts sabiedrības dzīvē. Gatavojot šādu dokumentu, īpaša uzmanība būtu jāvelta starpkultūru un starppaaudžu risinājumiem, kas atbalsta ES jauniešu, kuri strādā kādā citā dalībvalstī, centienus, kuri saistīti ar efektīvu iesaisti un dalību (tie ir svarīgi "uzņemšanas kultūras" elementi) sabiedrības norisēs.

6.4. Eiropas Komisijai būtu jāiesaka dalībvalstīm radoši pārņemt šādus labas prakses piemērus. Lai varētu padziļināt pieredzes apmaiņu par dažādajiem piedāvājumiem un iespējām šajā jomā, būtu jālūdz dalībvalstis sniegt Eiropas Komisijai informāciju par tajās jau īstenotām un novatoriskām publisko un privāto struktūru stratēģijām, programmām un konkrētajiem pasākumiem, kuru mērķis ir atvieglot un atbalstīt gados jauno darba ņēmēju, kas ieradušies no citām dalībvalstīm, integrāciju.

6.5. Uz šāda Eiropas dokumenta pamata Eiropas Komisijai būtu jāanalizē, kurās jomās, iespējams, vēl ir jārīkojas un kā varētu rīkoties. Komisijai būtu arī jāmeklē risinājums, kā pārbaudītas un novatoriskas stratēģijas un metodes varētu izmantot pastāvošajās Savienības programmās, platformās, fondos un iniciatīvās un kā ar minētajiem instrumentiem šīs stratēģijas un metodes varētu atbalstīt.

6.6. Pārdomu procesā Eiropas Komisijai būtu jāievēro, ka paši jaunieši, proti, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kas viņus pārstāv, ir plaši jāiesaista, lai nodrošinātu, ka viņu problēmas un vajadzības tiek atbilstoši apzinātas, izprastas un tiek piedāvāti mērķorientēti risinājumi.

Briselē, 2014. gada 30. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽¹⁾ <http://www.ses-bonn.de>

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Jauniešu nodarbināmība – apmācības pielāgošana nozaru vajadzībām taupības apstākļos”

(2014/C 311/02)

Ziņotājs: **Dumitru Fornea**

Līdzziņotājs: **Tommaso Grimaldi**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2013. gada 11. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Jauniešu nodarbināmība – apmācības pielāgošana nozaru vajadzībām taupības apstākļos”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija savu atzinumu pieņēma 2014. gada 8. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 498. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 29. un 30. aprīlī (30. aprīļa sēdē), ar 156 balsīm par un 2 balsīm pret, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Komiteja uzskata: lai risinātu jauniešu bezdarba smago krīzi, valdībām, darba devējiem, darba ņēmējiem un pilsoniskajai sabiedrībai ir jādara vairāk un jāsadarbojas, atbalstot, radot un saglabājot pienācīgas⁽¹⁾ un ilgtspējīgas darbvietas. Šis jautājums ir kļuvis gan par politisku, gan ekonomisku problēmjautājumu. EESK jau iepriekš uzsvērusi, ka ES un valstu līmenī ir vajadzīga īsta izaugsmes stratēģija, kas atbalstītu labāku un stabilāku jauniešiem paredzētu darbvietau izveidi. EESK uzskata: lai novērstu krīzes padziļināšanos, valdībām noteikti jāveic vērīenīgi un koriģējoši pasākumi.

1.2. Līdzīgi kā Eiropadome nolēma un norādīja 2013. gada jūnija sanāksmes secinājumos, arī EESK uzskata, ka dalībvalstīm būtu jādara viss iespējamais, lai nodrošinātu, ka Jaunatnes nodarbinātības iniciatīva un garantija jauniešiem tiek īstenota nekavējoties. Būtiski jāpalielina līdzekļi, ko valstis un ES piešķir izglītībai un apmācībai, jauniešu nodarbinātībai un ilgtermiņa bezdarba problēmas risināšanai.

1.3. EESK visnotaļ iesaka iesniegt regulārai izvērtēšanai dalībvalstu pieņemtos konkrētas rīcības plānus, kas paredzēti jauniešu bezdarba un nodarbināmības jautājumu risināšanai; šādai izvērtēšanai jānotiek ar pilsoniskās sabiedrības līdzdalību. Komiteja uzskata, ka minētajos plānos un programmās jāiekļauj konkrēti pasākumi, kas ļautu jaunajiem augstskolu beidzējiem apgūt darbvieta nepieciešamās prasmes, tostarp vadības un komandas darba pieredzi, spēju risināt problēmas un būt radošiem, un tādējādi uzlabotu jauniešu prasmju daudzveidību un izredzes darba tirgū.

⁽¹⁾ Pienācīgas kvalitātes darbvieta koncepciju formulēja Starptautiskajā Darba organizācijā (ILO) iesaistītās puses – valdības, darba devēji un darba ņēmēji —, pamatojoties uz izpratni, ka darbs ir pašcieņas, sociālās kohēzijas, kopienas miera, demokrātijas un ekonomikas izaugsmes avots, kas palielina kvalitatīvu darbvieta izveides un uzņēmumu attīstības izredzes. ILO, www.ilo.org.

1.4. EESK iesaka dalībvalstīm un visām iesaistītajām pārvaldes iestādēm uzskatīt nodarbināmību par nerimtīgu procesu, kas ietekmē visu darba dzīvi. Dalībvalstīm būtu jāprognozē un jārada instrumenti un apstākļi, kas palīdzētu iedzīvotājiem pilnveidot, uzlabot un novērtēt savu nodarbināmības līmeni. Palielinoties prasmju un kvalifikāciju atzīšanai un pārredzamībai, var būtiski mainīties gan darbu meklējošo jauniešu nodarbināmība iepretī tirgus vajadzībām, gan viņu mobilitāte. EESK atzinīgi vērtē ES politiku, kas paredz palielināt prasmju, kompetenču un kvalifikāciju atzīšanu un pārredzamību, un atbalsta attiecīgos instrumentus, piemēram, EQF, ESCO, *Europass*, kā arī kvalitātes nodrošinājuma un kredītpunktu sistēmas.

1.5. Komiteja ar pārliecību apstiprina, ka atbildība par nodarbināmību gulstas ne tikai uz individu. Nodarbināmība ir jautājums, kam jāpievēršas un kas kopīgi jārisina visām ieinteresētajām pusēm: valdībai, sociālajiem partneriem, universitātēm, skolām, vietējām pašvaldībām, strādniekiem pašiem u. c. Būtu ļoti ieteicams uzlabot uzņēmumu un izglītības iestāžu partnerību, un šajā saistībā darba vietās būtu jāstimulē kvalitatīvu apmācību programmu izveide saskaņā ar principiem un metodēm, ko izstrādājusi Eiropas Mācekļu alianse vai kas ietvertas ierosinātajā stažēšanās kvalitātes sistēmā.

1.6. Dalībvalstīm būtu jāstimulē tās augstskolas un pētniecības un izstrādes struktūras, kuras piedāvā globalizētā tirgus vajadzībām atbilstošas studiju programmas. Tas varētu būt lietderīgi arī augsta profesionālā līmeņa veicināšanai.

1.7. EESK pauž bažas par neseno tendenci – vairākās dalībvalstīs samazināts izglītībai paredzētais budžets – un aicina ES dalībvalstis piešķirt pietiekami daudz līdzekļu, lai mācībspēki visiem nodrošinātu kvalitatīvu izglītību. Eiropā skolotāja profesiju neuzskata par pievilcīgu, skolotāju trūkst, un tuvākajā nākotnē šīs problēmas apmērs varētu palielināties.⁽²⁾ Lai darbs izglītībā kļūtu par saistošu karjeras iespēju, ir vajadzīgi pienācīgi darba apstākļi, algas un pensijas.

1.8. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas lēmumu izveidot *Erasmus +* programmu, kas atbalsta arī pārrobežu profesionālo apmācību, un Komiteja pauž cerību, ka saskaņā ar vienošanos programma bez kavēšanās sāks pilnvērtīgi darboties. Īpaši atzinīgi vērtējama Eiropas Parlamenta un Padomes panāktā vienošanās par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu.

1.9. EESK atzinīgi vērtē "Jaunatnes nodarbinātības rīcības sistēmu", par ko sociālie partneri vienojās 2013. gada jūnijā. Ekonomiskās un sociālās krīzes laikā Eiropai pilnībā jāizmanto visu sociāli ekonomisko sabiedrības slāņu potenciāls, vienlaikus nodrošinot izmaksu efektivitāti.

1.10. EESK atkārtoti pauž pārliecību, ka jauniešu bezdarba problēmas risināšanai paredzēto Eiropas Savienības iniciatīvu rezultātiem jābūt konkrētiem pasākumiem, kas sekmēs tādu efektīvu rūpniecības politiku, kuras mērķis ir sekmēt Eiropas rūpniecības attīstību un uzlabot tās konkurētspēju sociāli pieņemamā un ilgtspējīgā veidā.

1.11. EESK iesaka dalībvalstīm īpašu uzmanību pievērst pagaidu darba līgumu sistēmātiskās izmantošanas negatīvajai ietekmei uz jauniešiem; turklāt tas būtiski ietekmē arī sociālā nodrošinājuma tīklus (mazāk iemaksu) un dalībvalstu sabiedrības kohēziju.

1.12. EESK uzskata, ka ieguldīšana jaunatnes nodarbināmībā ir Eiropas ekonomikas un sabiedrības nākotnei ļoti nozīmīga. Apstiprinātajām iniciatīvām jābūt jauniešiem vienkārši pieejamām bez jebkādas diskriminācijas, dalījuma dzimumos, un tās jāpapildina ar konkrētiem iekļaušanas pasākumiem. Attiecīgās vietējā, reģionālā un valsts līmeņa ieinteresētās puses (tostarp sociālie partneri un jaunatnes organizācijas) būtu jāiesaista šo iniciatīvu izstrādē, īstenošanā un rezultātu novērtēšanā.

⁽²⁾ Skatīt "Pamdati par skolotājiem un skolu vadītājiem Eiropā", *Eurydice* 2013. gada ziņojums, Eiropas Komisija.

1.13 Valsts un vietējā līmenī jāturpina izstrādāt konkrētus pasākumus, kas nodrošinātu mūžizglītības pieejamību visiem; procesā jāiesaista sociālie partneri un pilsoniskā sabiedrība, kā arī regulāri jānovērtē rezultāti.

1.14. Modeļos, kas ietver mācīšanos darb vietā, piemēram, duālās izglītības sistēmās, ievērojama apmācības daļa norit uzņēmumos. Jauniešiem jābūt iespējai pamišus mācīties skolā un konkrētā darb vietā uzņēmumā. EESK ir pārliecināta, ka duālās izglītības sistēmas, kas ieviestas dažās dalībvalstīs, darbojas veiksmīgi. Lai apmācības programmas varētu īstenot sekmīgi, ir svarīgi kā publiskajam sektoram, tā arī uzņēmumiem kopīgi uzņemties atbildību par ieguldījumiem nākotnē.

1.15 Komiteja iesaka īstenot pasākumus, kas nodrošinātu ierosināto pasākumu kvalitāti un atbilstību mērķim, kā arī izstrādāt atbilstošu sistēmu, kura ietvertu skaidri formulētas katras ieinteresētās puses praktiski izpildāmus pienākumus, tiesības un atbildību. Būtu jāturpina paplašināt darba devēju un arodbiedrību sociālo dialogu, un tas jāizmanto kā svarīgs instruments, lai noteiktu turpmākās darba tirgus perspektīvas, sekmētu darb vietu izveidi, dalītos informācijā par stažēšanos, kas labāk pielāgota darba tirgus vajadzībām, un mudinātu jauniešus uzlabot prasmes un spējas, lai tās labāk atbilstu rūpniecības jaunajām vajadzībām.

1.16 Pašreizējā ekonomikas un sociālā krīze uzspiež ierobežojumus ES dalībvalstu lēmumiem budžeta jomā, īpaši tiem, uz kuriem attiecas fiskālo korekciju programmas, un stāvokli vēl vairāk pasliktina ES budžeta samazināšana. Ņemot vērā izglītības svarīgo lomu nodarbināmības nosacījumu izveidē, EESK iesaka dalībvalstīm palielināt kvalitatīvai izglītībai paredzētos resursus un uzskatīt tos nevis par izdevumiem, bet gan par būtisku ieguldījumu krīzes pārvarēšanā un visiem labākas nākotnes veidošanā. Tāpēc EESK atbalsta Eiropas pilsoņu iniciatīvu "Izglītība ir ieguldījums! Neļausim tai izjust deficīta ietekmi!"⁽³⁾ EESK brīdina, ka izglītībai un apmācībai paredzētā budžeta samazināšana draud pārvērst ļoti svarīgas iniciatīvas un priekšlikumus tikai labu nodomu deklarācijās. Ņemot vērā izglītības un apmācības nozīmi jauniešu bezdarba problēmas risināšanā, Komiteja visnotaļ iesaka Eiropas Komisijai 2015. gadā sarīkot "Eiropas izglītības un apmācības dienu".

1.17 1.17. EESK uzskata, ka nozarēm un uzņēmumiem būtu jāiegulda ražošanas līdzekļos un jāīsteno tāda atalgojuma un komunikācijas politika, kas palielinātu rūpniecības nozares pievilcīgumu. Uzņēmumu un profesionālās izglītības apvienību dialoga uzlabošana varētu būtiski sekmēt nodarbināmības jautājuma apspriešanu un samazināt piedāvājuma neatbilstību pieprasījumam.

1.18 1.18. Visas iniciatīvas, kas pieņemtas nolūkā uzlabot jaunatnes nodarbināmību, būtu pietiekami jāfinansē no ESF un citiem struktūrfondi. EESK ierosina struktūrfondu izmantošanā īpaši uzsvērt jaunatnes nodarbināmību, tostarp vajadzības gadījumā pārplānot neizlietoto līdzekļu izmantošanu.

2. Ievads

2.1 Eiropas rūpniecībā darbojas daudz dažādu uzņēmumu, ieskaitot lielus uzņēmumus, MVU un mikrouzņēmumus, un uzņēmumiem ir atšķirīgas darbaspēka prasības. Tādēļ vajadzīgi darbinieki ar dažādām prasmēm un spējām. Šīs atšķirības būtu jāņem vērā, izstrādājot izglītības un apmācības sistēmas. Būtu jāturpina paplašināt darba devēju un arodbiedrību sociālo dialogu, un tas jāizmanto kā svarīgs instruments, lai noteiktu turpmākās darba tirgus perspektīvas, sekmētu darb vietu izveidi, dalītos informācijā par stažēšanos, kas labāk pielāgota darba tirgus vajadzībām, un mudinātu jauniešus uzlabot prasmes un spējas, lai tās labāk atbilstu rūpniecības jaunajām vajadzībām.

⁽³⁾ To ierosināja grieķi un popularizēja DIKTIO – "The Network".

2.2 ES un arī dalībvalstīm ir vajadzīga tāda rūpniecības politika, kas sekmē izaugsmi un jaunu, kvalitatīvu darbvietu izveidi ⁽⁴⁾. EK uzskata, ka nepieciešama stipra ES, dalībvalstu un rūpniecības partnerība, kas nodrošinātu efektīvu sadarbības satvaru un sekmētu ieguldījumus tehnoloģijās un cilvēkresursos, kuri Eiropas rūpniecības sektoram pasaules mērogā var sniegt konkurences priekšrocības salīdzinājumā ar citiem konkurentiem. Lai pievērstos gan šim, gan arī vispārējam jautājumam par nodarbināmību rūpniecībā, Eiropas Komisija apliecina ⁽⁵⁾, ka viens no jaunās rūpniecības politikas pilāriem būs ieguldījumi cilvēkos un kvalifikācijā.

2.3 Finanšu krīze, kas aizsākās 2008. gadā, smagi iedragājusi daudzu Eiropas valstu ekonomiku, un līdz šim atlabšana notikusi ļoti lēni. Problēma, kas vēl vairāk varētu apgrūtināt atlabšanu un nākotnē varētu radīt vēl smagākas sekas, ir jauniešu bezdarba krīze. Lai to risinātu, valdībām, darba devējiem, darba ņēmējiem un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem jāsadarbjas pienācīgu un ražīgu darbvietu atbalstīšanā, izveidē un saglabāšanā.

2.4 Šķiet, ka Eiropas valstu vadītāji krīzi uztver nopietni, bet, kā Komiteja uzsvērusi iepriekšējos atzinumos ⁽⁶⁾, jaunās iniciatīvas nepalīdzēs atrisināt problēmu, ja netiks novērsti tās cēloņi. Šis jautājums ir kļuvis gan par politisku, gan ekonomisku problēmjautājumu. Nebūtu pareizi vispārināt, – neapšaubāmi stāvoklis katrā valstī un vietējā līmenī atšķiras, bet daudziem jauniem eiropiešiem ikdienā jārisina tādi sarežģīti jautājumi kā studiju beigšana un finansēšana, ne tikai īslaicīga darba vai stažēšanās, bet gan pastāvīga darba atrašana, sava projekta īstenošana vai uzņēmējdarbības sākšana, neatkarīga dzīve un ģimenes dibināšana. Lai gan bezdarbs Eiropā nav jauna parādība, pašreizējās ekonomikas krīzes vienas no uzskatāmākajām sekām ir aizvien pieaugošais jauniešu bezdarbs – tas attiecas gan uz zaudētajām, gan neizveidotajām darbvietām ⁽⁷⁾.

2.5 Daudzas pozitīvi vērtējamās ES līmeņa iniciatīvas (piemēram, garantija jauniešiem) piedāvās apmācību darbvietā un stažēšanos. Tomēr tās ne vienmēr viņiem nodrošina pieņemšanu darbā. Tas liecina par būtisku pretrunu: darbvietas parasti rodas saimnieciskās izaugsmes rezultātā. EESK jau iepriekš uzsvērusi, ka ES un valstu līmenī ir vajadzīga īsta izaugsmes stratēģija, kas atbalstītu labāku un stabilāku jauniešiem paredzētu darbvietu izveidi. EESK uzskata: lai novērstu krīzes padziļināšanos, valdībām noteikti jāveic vērienīgi un koriģējoši pasākumi. Kā EK norādījusi: "Eiropas turpmākā dinamika un labklājība ir jauniešu rokās." ⁽⁸⁾

2.6 Nodarbināmības koncepcijai nav vienas vispārpieņemtas definīcijas. Tā ir dinamiska koncepcija ar vispārēju tendenci paplašināties, iekļaujot kontekstuālus faktoros. Neraugoties uz tās nozīmi diskusijās par darba tirgus jautājumiem, nodarbināmību izmērit ir sarežģīti, un tās definēšanā izmanto vairākas pieejas. Būtībā nodarbināmību ietekmē gan piedāvājuma, gan pieprasījuma aspekti, kurus bieži vien indivīds nevar ietekmēt. Ekonomiskās un sociālās krīzes laikā Eiropai pilnībā jāizmanto visu sociāli ekonomisko sabiedrības slāņu radošuma, enerģijas un spēju potenciāls. Būtiska veicinoša loma ir spēcīgām un ļoti aktīvām pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

⁽⁴⁾ Eiropas Komisija ierosina panākt, ka 2020. gadā rūpniecības īpatsvars ES iekšzemes kopproduktā veido 16 %.

⁽⁵⁾ Eiropas Komisija, 2012. gada 10. oktobris, "Spēcīgāka Eiropas rūpniecība izaugsmei un ekonomikas atveseļošanai".

⁽⁶⁾ OV C 68/11, 6.3.2012., 11.-14. lpp., OV C 143/94, 22.05.2012., 94.-101. lpp., OV C 299/97, 4.10.2012., 97.-102. lpp.; OV C 11, 15.1.2013., 8.-15. lpp.; OV C 161, 6.6.2013., 67.-72. lpp.

⁽⁷⁾ "Ekonomikas lejupslīdes laikā gados jauni darba ņēmēji ir ne tikai pēdējie, ko pieņem darbā, bet arī pirmie, kurus atlaiž, jo darba devējiem vecāku darba ņēmēju atlaišana izmaksā dārgāk. Gados jauniem darbiniekiem ir mazāk iespēju saņemt apmācības uzņēmumā, viņiem ir mazāk prasmju, un bieži vien darba līgumi tiek slēgti uz laiku" (..) "Pat gadījumos, kad jauniešus pieņem darbā, tās var būt nekvalitatīvas darbvietas. Attīstītajās valstīs viņiem bieži vien ir pagaidu darba līgumi, kas atvieglo atlaišanu, vai arī viņi strādā zemākas kategorijas darbu, kurā nevar pielietot savu kvalifikāciju." (Pasaules Ekonomikas forums "Youth Unemployment visualization 2013"), <http://www.weforum.org/community/global-agenda-councils/youth-unemployment-visualization-2013>.

⁽⁸⁾ COM(2013) 447 final, 2013. gada jūnijs.

2.7 Nodarbināmība lielā mērā ir atkarīga no valsts un vietējā līmeņa iestāžu nodrošinātās izglītības un apmācības kvalitātes un piemērotības. Lai gan EESK atzīmē, ka vietējās pašvaldības cenšas panākt pareizu līdzsvaru un šajā ziņā ieviest uzlabojumus, tā tomēr uzskata, ka pašreizējās izglītības un apmācības sistēmas ne vienmēr saskaņoti atspoguļo Eiropas līmenī pieņemtos lēmumus. Neraugoties uz to, ka Komisija atvērtās koordinācijas metodes ietvaros aicinājusi vietējās pašvaldības dalīties savos institucionālajos risinājumos jauniešu mobilitātes un apmācības problēmām, uzlabot apmācības, sertifikācijas un jauninājumu kvalitāti, pienācīgi reaģēt uz darba tirgus vajadzībām, ievērot kopīgo mērķu sasniegšanai noteikto grafiku, ņemt vērā standartus un rezultātus, analizēt un pielietot pētījumu secinājumus, tomēr joprojām pastāv pārāk daudz institucionālo šķēršļu un trūkst patiesas apņemšanās, un tas liedz izveidot īstu kopīgu Eiropas mēroga izglītības un apmācības telpu.

2.8 Darba devēji ir informēti par pašreizējo darba ņēmēju prasmēm un spējām, bet būtu jāzina vairāk par nākamo darbinieku prasmēm un spējām ātri mainīgajā darbavietā, īpaši tādēļ, ka tehnoloģiju attīstības dēļ darba ņēmējiem ļoti būtiski ir nerimtīgi apgūt un pilnveidot prasmes. Uzņēmumiem ir dažādas iezīmes un vajadzības, tādēļ ir svarīgi, lai arodmācība un izglītība būtu pielāgojama un elastīga attiecībā pret mācāmajām prasmēm. Kā EESK uzsvērusi atzinumā SOC/476, ir ļoti vajadzīga uzlabota un atbilstošāka sadarbība starp visu līmeņu izglītības iestādēm un rūpniecību.

2.9 Tā kā izglītība un arodapmācība nav vienīgie elementi, kas veido indivīda nodarbināmību, pievēršanās vienīgi izglītībai ir pārāk ierobežota pieeja. Kvalitatīvas prakses programmas, mācīšanās darbavietā (gan mācību iestādēs, gan uzņēmumos), stažēšanās un mērķtiecīgas nodarbinātības programmas jāuzskata par būtiskiem instrumentiem jauniešu iesaistīšanai darba tirgū, bet tās nevar uzskatīt par galīgo risinājumu nodarbināmības problēmai. Jāatzīst, ka darba tirgi, tāpat kā ekonomikas iestādes, ir cieši saistīti ar sabiedrību un kultūru un ka darba tirgus praksi veido arī neoficiāli noteikumi un ieražas.

2.10 EESK uzskata, ka Eiropas līmenī apspriestos un apstiprinātos izglītības un apmācības jautājumus nevar reducēt līdz vienkāršai labās prakses apmaiņai. Šajā saistībā Komiteja cer, ka apmācības sistēmas spēs pienācīgi reaģēt uz nodarbinātības prasībām un sagatavot tādus jaunos profesionāļus, kuri spēj pielāgoties nerimtīgajām izmaiņām darba organizācijā un modernajā sabiedrībā. Tāpēc, ņemot vērā "ET 2020" un Briges deklarācijai noteiktos termiņus, EESK aicina izvērtēt un rūpīgi izanalizēt, vai apņemšanās tiek īstenotas praksē un mērķi tiek sasniegti.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1 Vairākos atzinumos CCMI uzsvērusi virkni ekonomikas, rūpniecības un sociālo jautājumu, ieskaitot nodarbināmību un pārkvalificēšanos, īpaši pašreizējās krīzes laikā⁽⁹⁾. Saistībā ar Eiropas Komisijas 2013. gada jūnijā apstiprināto garantijas shēmu jauniešu nodarbinātībai Eiropas sociālie partneri⁽¹⁰⁾ nāca klajā ar "Framework for joint action on the employment of young people" ("Vienotas rīcības pamatprincipi jauniešu nodarbinātības jomā"), pievēršoties tādiem aspektiem kā zināšanas, pāreja no skolas uz darba dzīvi, nodarbinātība un uzņēmējdarbības attīstība.

3.2 Jaunieši ir Eiropas tagadne un nākotne, kā arī spēcīgs dinamikas avots mūsu sabiedrībā. Tomēr jauniešu sociālajai un ekonomiskajai iekļaušanai ir vajadzīgas vairākas sekmīgas pārejas. Tā kā pāreja uz pieaugušo dzīvi kļuvusi sarežģītāka, šo veiksmīgo pāreju priekšnoteikumi ir kvalitatīva izglītība visiem un iekļaujoši darba tirgi. Ir vajadzīga visaptveroša pieeja, kas sekmētu dinamiskus, atvērtus un mobilus darba tirgus jauniešiem un ietvertu pasākumus un atbilstošus resursus, kas vērsti uz lielāku skaitu un labāku darbvietu izveidi, kvalitatīviem mācību rezultātiem, kā arī uzlabotu prasmju piedāvājuma un pieprasījuma atbilstību, tostarp praktizējot visā Eiropā mācīšanos darbavietā.

⁽⁹⁾ "Rūpniecības politikai piemīt spēcīga sociālā dimensija, kas ietekmē visus sabiedrības slāņus: (..) izglītības nozari un universitātes, patērētājus un iedzīvotājus. Rūpniecības politika ir saistīta kā ar pārstrukturēšanu, tā arī ar prognozēšanu. Ar rūpniecības politikas palīdzību būtu jānodrošina mūsdienīga izglītība, apmācība un informēšana, jāveicina tehnoloģijas, inovācijas, radošums un uzņēmējdarbība. Demogrāfiskās pārmaiņas ir arī jāprognozē, un uz tām ir atbilstoši jāreaģē." OV C 327, 12.11.2013., 82. lpp.

⁽¹⁰⁾ ETUC, BUSINESS EUROPE, UEAPME un CEEP, 2013. gada 11. jūnijs.

3.3 Pilsoniskās sabiedrības organizācijas daudzās dalībvalstīs (īpaši tajās, kuras pašreizējā krīze skārusi vissmagāk) dažādos veidos uzsvērušas, cik svarīgi ir individuālu pieeju darba tirgus vajadzībām apvienot ar kolektīvu pieeju (saturs, vide, darba organizācija un darba apstākļi) tā, lai tiktu ņemtas vērā jauniešu cerības un centieni. Lai šādi pasākumi būtu patiešām efektīvi, tie jāatbalsta ar Eiropas finansējumu un izaugsmi veicinošiem pasākumiem, kuri neaprobežojas vienīgi ar Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvai paredzētajiem 6–8 miljardiem *euro*, proti, summu, kas būtu ievērojami jāpalielina.

4. Īpašas piezīmes

4.1 Principi un metodes, pēc kurām darbojas Eiropas Mācekļu alianse un stažēšanās kvalitātes sistēma, stiprina Komitejas pārliecību, ka mācekļu vietas un stažēšanās uzņēmumos ir svarīgi instrumenti, ar kuriem jaunieši var iegūt iemaņas un profesionālo pieredzi, un šiem instrumentiem jābūt ietvertiem korporatīvajās stratēģijās. Komiteja iesaka dalībvalstīm un rūpniecībai nodrošināt ierosināto pasākumu kvalitāti un atbilstību mērķim, kā arī izstrādāt atbilstošu sistēmu, kas ietvertu skaidri formulētas katras ieinteresētās puses praktiski izpildāmus pienākumus, tiesības un atbildību.

4.2 Lai gan atzīta augstskolas diploma iegūšana ir svarīga vairākos aspektos, ar to vien nepietiek, tāpēc Komiteja uzskata, ka, īstenojot plānus un programmas saistībā ar garantiju jauniešiem, vajadzīgi konkrēti pasākumi, kas ļautu jaunajiem augstskolu beidzējiem apgūt darbietā nepieciešamās prasmes, tostarp vadības un komandas darba pieredzi, spēju risināt problēmas un būt radošiem, un tādējādi uzlabotu jauniešu izredzes darba tirgū.

4.3 Modeļos, kas ietver mācīšanos darbietā, piemēram, duālās izglītības sistēmās, ievērojama apmācības daļa norit uzņēmumos. Jauniešiem jābūt iespējai pamišus gan mācīties skolā, gan konkrētā darbietā uzņēmumā. EESK ir pārliecināta, ka duālās izglītības sistēmas, kas ieviestas dažās dalībvalstīs, darbojas veiksmīgi. Lai apmācības programmas varētu īstenot sekmīgi, ir svarīgi kā publiskajam sektoram, tā arī uzņēmumiem kopīgi uzņemties atbildību par ieguldījumiem nākotnē.

4.4 Ir pareizi veicināt mācīšanos, ja vien šis process nav atkarīgs tikai no individuālajiem centieniem, kurus var un vajag ieguldīt. Citādi grupas, kurās stāvoklis jau ir ļoti nelabvēlīgs vai kuras ir atstumtas no sabiedrības, arī turpmāk tiks pakļautas kolektīvai segregācijai. Valsts un vietējā līmenī jāturpina izstrādāt konkrētus pasākumus, kas nodrošinātu mūžizglītības pieejamību visiem; procesā jāiesaista sociālie partneri un pilsoniskā sabiedrība, kā arī regulāri jānovērtē rezultāti.

4.5 Pārskatot izglītības/apmācības sistēmas, jānodrošina, lai darbs izglītībā arī turpmāk būtu pievilcīga un konkurētspējīga profesionālā izvēle. Pedagoģa profesijas prestiža atjaunošana arī atbilst darba tirgus turpmākajām vajadzībām. Lai varētu atbilstīgi reaģēt uz sabiedrības, rūpniecības un studentu daudzveidīgajām prasībām, ir vajadzīgi ļoti motivēti un labi sagatavoti pedagoģi.

4.6 Izglītībai, apmācībai un profesionālajai orientācijai būtu jāatbalsta jauniešu centieni iegūt labāku izglītību, kvalifikāciju un prasmes. Profesionālās orientācijas materiālos būtu jāiekļauj skaidra informācija par pieejamām darbietām un karjeras perspektīvām darba tirgū⁽¹¹⁾. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas lēmumu izveidot *Erasmus +* programmu, kas atbalsta arī pārrobežu profesionālo apmācību, un Komiteja pauž cerību, ka programma saskaņā ar vienošanos sāks pilnvērtīgi darboties 2014. gadā. Īpaši atzinīgi vērtējama Eiropas Parlamenta un Padomes nesen panāktā vienošanās par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu.

⁽¹¹⁾ OV C 327, 12.11.2013., 58.64. lpp.

4.7 Dalībvalstīm būtu jāstimulē tās augstskolas un pētniecības un izstrādes struktūras, kuras piedāvā globalizētā tirgus vajadzībām atbilstošas studiju programmas; tas varētu veicināt augstu profesionālo līmeni.

4.8 Obligātas apmācības ieviešanu zināmā mērā varētu uzskatīt par “karjeras apdrošināšanu”. Tomēr stažēšanās un prakse nedrīkst kļūt par instrumentu lēta vai neapmaksāta darbaspēka iegūšanai plašā mērogā. Rūpniecībā ar atzinību jāizceļ labākā prakse, un ļaunprātīga izmantošana nav pieļaujama. Jebkura izglītības vai apmācības perioda noslēgumā jāizsniedz diploms vai sertifikāts, kurā atzīta iegūtā kvalifikācija.

4.9 Ņemot vērā atšķirības, jaunajām sievietēm un vīriešiem ienākot darba tirgū, EESK uzsver, cik svarīgi ir jautājumā par jauniešu bezdarbu pienācīgi pievērsties dzimumu aspektam, vajadzības gadījumā iekļaujot atbalstošus pasākumus. “Padomes ieteikumā par garantijas jauniešu izveidi” norādīts, ka shēmās saistībā ar garantiju jauniešiem jāpievērš uzmanība dzimumam un mērķa grupu daudzveidībai⁽¹²⁾.

4.10 Lai uzlabotu nodarbināmību, maksimāli jācenšas atspoguļot reālie apstākļi vietējā līmenī. Jo vairāk politikas pasākumos tie būs ņemti vērā, jo lielākas tiem izredzes sekmēt nodarbināmību. Jebkurš pasākums ekonomiskās attīstības veicināšanai jāsaista ar vietējiem apstākļiem, jo tas ir vienīgais veids, kā panākt ilgtspējīgu izcilību. Vietējā līmeņa partnerību veidošana būs noderīga, lai paplašinātu dialogu un pasākumus jauniešu bezdarba problēmas risināšanai. Vietējam iestādēm, augstskolām, jaunatnes organizācijām, valsts iestādēm un profesionālās apmācības struktūrām, apvienībām un darba devējiem, kuri darbojas attiecīgajā teritorijā, būtu jāatrod iespēja sadarboties, lai noteiktu iespējamās kopīgas stratēģijas. Vietējās īpatnības un vajadzības tiks plašāk apzinātas un ņemtas vērā, lai uzlabotu jauniešu nodarbinātības iespējas.

4.11 Saskaņā ar Eiropas Komisijas jauno “Rīcības plānu uzņēmējdarbības jomā 2020. gadam” dalībvalstīm skolu programmās būtu jāiekļauj kursi par uzņēmējdarbību un uzņēmējdarbība jāpopularizē mācību modeļos, kas balstīti uz apmācību darbvietā. Uzņēmējdarbība būtu jāuzskata par plašu koncepciju, kas ietver ne tikai jaunu uzņēmumu veidošanu. Iedzīvotājiem jau agrīnā vecumā jāapgūst zināšanas un izpratne, kā savā dzīvē būt par uzņēmējiem. Izglītībai par uzņēmējdarbību būtu jā sagatavo cilvēki dzīvei – jā māca viņiem izrādīt iniciatīvu, uzņemties atbildību un analizēt situācijas. EESK uzskata, ka visiem, ne tikai nākamajiem uzņēmējiem, kuri vēlas izveidot uzņēmumu, ir ļoti svarīga tādu prasmju un kompetences attīstīšana kā radošums, iniciatīva, sikstums un darbs komandā. Minētajām prasmēm būtu jāpalīdz jaunajai paaudzei efektīvi strādāt visās jomās un jārosina sekmīgas Eiropas ekonomikas darbībai vajadzīgās infrastruktūras izveide.

4.12 Komisija atzīst, ka, lai skolā ieviestu efektīvu, uz uzņēmējdarbību vērstu mācību metodoloģiju, Eiropā ir “būtiski un tālejoši jāizmaina šī izpratne”⁽¹³⁾. EESK arī iesaka ieviest izmaiņas pedagogu apmācībā un mudināt dalībvalstis novirzīt pietiekamus līdzekļus pedagogu prasmju pilnveidošanai šajā jomā. Politikas īstenošana ir atkarīga no atbilstošiem speciālistiem, kuri jāapmāca un jāatbalsta.

⁽¹²⁾ “Komisija atzīst, ka dzimums ir viena no dimensijām, kas politikas pasākumos būtu jāņem vērā, lai efektīvi apkarotu jauniešu bezdarbu (...). Jaunas sievietes biežāk nekā jauni vīrieši ir bez darba, izglītības vai apmācības (...). Jauniem vīriešiem biežāk ir veiksmīga karjeras virzība (t. i., noslēdzoties ar pastāvīgu darba līgumu). Turpretī jaunas sievietes biežāk nodarbinātas nepilna laika un pagaidu darbā, kā arī uzsāk darba gaitas divkārti nestabilā situācijā – kā pagaidu nepilna laika darbinieces. “Padomes ieteikumā par garantijas jauniešu izveidi” norādīts, ka garantijas jauniešiem shēmās būtu jāpievērš uzmanība mērķgrupas jauniešu dzimumam un dažādībai.” Nodarbinātības, sociālo lietu un integrācijas komisārs László Andor, 2013. gada maijs.

⁽¹³⁾ Eiropas Komisijas paziņojums “Rīcības plāns uzņēmējdarbības jomā 2020. gadam”.

4.13 EESK iepriekšējos atzinumos⁽¹⁴⁾ pievērsusi uzmanību tam, kā pastāvīgo darba līgumu nozīmes mazināšana ietekmē jauniešu nodarbinātību, un ierosinājusi apsvērt no šīs tendences izrietošo risku. Mūsdienās izplatītā prakse – slēgt ar jauniešiem pagaidu darba līgumus (sevišķi profesionālās karjeras sākumā) – ir izraisījusi darba tirgus segmentācijas palielināšanos. EESK iesaka dalībvalstīm pievērst īpašu uzmanību šim aspektam, kas būtiski ietekmē arī sociālā nodrošinājuma tīklus (mazāk iemaksu) un dalībvalstu sabiedrības saliedētību.

4.14 Pašreizējā ekonomikas un sociālā krīze uzspiež ierobežojumus ES dalībvalstu lēmumiem budžeta jomā, īpaši tiem, uz kuriem attiecas fiskālo korekciju programmas, un stāvokli vēl vairāk pasliktina ES budžeta samazināšana. EESK brīdina, ka izglītībai un apmācībai paredzētā budžeta samazināšana draud pārvērst ļoti svarīgas iniciatīvas un priekšlikumus tikai labu nodomu deklarācijās. Tāpēc EESK atbalsta Eiropas pilsoņu iniciatīvu "Izglītība ir ieguldījums! Nepakļausim to deficīta ietekmei!".

4.15 Bez kavēšanās jāīsteno visas iniciatīvas, kuru mērķis ir uzlabot jauniešu nodarbināmību, un tās pietiekami jāfinansē no ESF un citiem struktūrfondiem. EESK uzskata, ka tas ir ļoti nozīmīgs ieguldījums Eiropas ekonomikas un sabiedrības nākotnē. Minētajām iniciatīvām jābūt viegli pieejamām visiem jauniešiem, nepieļaujot diskrimināciju. Attiecīgās vietējā, reģionālā un valsts līmeņa ieinteresētās puses (tostarp sociālie partneri un jaunatnes organizācijas) būtu jāiesaista šo iniciatīvu īstenošanā un rezultātu novērtēšanā. EESK iesaka struktūrfondu izmantošanā īpaši uzsvērt jaunatnes nodarbināmību, tostarp vajadzības gadījumā pārplānot neizlietoto līdzekļu izmantošanu.

Briselē, 2014. gada 30. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽¹⁴⁾ EESK atzinums "Jaunatnes iespēju iniciatīva", OV C 299, 4.10.2012., 97.-102. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “ES rūpniecības atgriešana rūpniecības atjaunošanas procesa ietvaros”

(2014/C 311/03)

Ziņotājs: **Iozia**

Līdzziņotājs: **Leirião**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2013. gada 19. septembrī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“ES rūpniecības atgriešana rūpniecības atjaunošanas procesa ietvaros”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija atzinumu pieņēma 2014. gada 8. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 498. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 29. un 30. aprīlī (29. aprīļa sēdē), ar 139 balsīm par un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK ir pārliecināta: lai Eiropas Savienībā apturētu ekonomikas lejupslīdi, ir vajadzīgs jauns stimuls rūpniecībai un it īpaši ražošanai, īpašu uzmanību pievēršot ražošanas struktūrai. Šajā pašiniciatīvas atzinumā izteikts ierosinājums ieviest dažus noderīgus instrumentus, lai atbalstītu Eiropas Komisijas iniciatīvu Eiropas Savienībā atjaunot rūpniecības attīstību, kurā ietilpst arī jautājums par to uzņēmumu repatriāciju, kas ir pārcēlušī savu darbību citur. Arī Eiropas Komisija ir sākusi analizēt uzņēmumu repatriācijas tematu. EESK ir gandarīta, ka vienlaikus ar šā atzinuma izstrādi ir dots uzdevums *Eurofond* sagatavot nepieciešamos datus, lai izprastu uzņēmumu repatriācijas fenomena un iespējamo risinājumu apmērus.

1.2. EESK atbalsta Komisijas priekšsēdētāja vietnieka *Tajani* ierosināto projektu, kas paredz izstrādāt politiku Savienības reindustrializācijai, nodrošinot, lai rūpniecība veidotu vismaz 20 % no Eiropas IKP pašreizējo 15,1 % vietā, un ierosina šo projektu paplašināt, papildinot to ar mērķi “Sociāls Eiropas pakts jaunai ilgtspējīgai un konkurētspējīgai rūpniecībai”. Komisija savā nesenajā paziņojumā ⁽¹⁾ ir izvirzījusi vairākas prioritātes, tostarp

- padziļināt rūpniecības konkurētspējas integrāciju citās politikas jomās, īpašu uzmanību pievēršot uzņēmējdarbības pakalpojumu ražīguma paaugstināšanai, paaugstinot rūpniecības konkurētspēju un ES ekonomikas konkurētspēju kopumā;
- maksimāli palielināt iekšējā tirgus potenciālu, attīstot nepieciešamo infrastruktūru, piedāvāt stabilu un vienkāršotu regulējumu, un
- izlēmīgi īstenot reģionālās attīstības instrumentus līdztekus valstu un ES instrumentiem, atbalstot inovāciju, prasmes un uzņēmējdarbību.

1.3. EESK aicina ES izstrādāt Eiropas rīcības plānu attiecībā uz minētajiem punktiem un mudina

- izstrādāt politikas inovācijas un ražīguma veicināšanai ar mērķi radīt konkurences priekšrocības;
- apzināt jaunus banku instrumentus, lai atvieglotu piekļuvi finansēm un paātrinātu nepieciešamos ieguldījumus;

⁽¹⁾ COM(2014) 14 final

- veicināt darbības, ar kurām nodrošina Eiropas ražošanas nozaru līdzdalību visos vērtību ķēdes posmos;
- integrēt rūpniecības atjaunošanu un repatriāciju ilgtspējīgā Eiropas rūpniecības politikā, kas orientēta uz ieguldījumiem, tehnoloģijām, uzņēmējdarbību, izglītību, inovāciju, pētniecību, enerģijas cenām, infrastruktūru, tirdzniecību utt.;
- nodrošināt saskaņotu, stabilu un drošu regulējumu;
- nodrošināt efektīvu iekšējā tirgus darbību;
- veidot tādu likumdošanu vides jomā, kas atbilst Eiropas rūpniecības konkurētspējas un ieguldījumu cikliem;
- modernizēt infrastruktūru;
- nodrošināt finansējumu uzņēmumu vajadzībām;
- atbalstīt Eiropas enerģētikas politiku;
- nodrošināt kvalificētas darba vietas Eiropas tirgū;
- novērst kapacitātes un zināšanu trūkumu ražošanas nozarēs;
- izveidot efektīvas cilvēkresursu pārvaldības sistēmu, kas veicinātu profesionālo darbību, prasmes un inovāciju un kurā jo īpaši tiktu izmantotas pilsoniskās sabiedrības dalībnieku (piemēram, valstu un Eiropas inženieru un pētnieku apvienību) radošās iespējas.

EESK aicina dalībvalstis

- būvēt jaunus rūpniecības rajonus un iekārtas vai atjaunot tos, kas ražošanas pārcelšanas uz ārzonām dēļ ir samazinājuši savu darbību;
- aktualizēt vai atjaunot ražošanas instrumentus un procesus, lai tie atbilstu jaunajām ilgtspējīgas attīstības politikas prasībām;
- izveidot līdzsvarotāku un stabilāku nodokļu sistēmu, lai veicinātu iekšzemes patēriņu un piesaistītu ārvalstu tiešos ieguldījumus;
- izveidot īpašus informācijas centrus, kas paredzēti ražošanas pārcelšanas un repatriācijas jautājumiem.

1.4. EESK uzskata, ka ir ļoti svarīgi, lai rūpniecības politika būtu integrēta, lai tai būtu skaidrāki mērķi Eiropas, valstu, reģionālā un vietējā līmenī un lai tā spētu piesaistīt investīcijas visās ražošanas nozarēs ("augstās" un "zemās" tehnoloģijas). Šo politikas virzienu centrā jābūt globālajai vērtību radīšanas ķēdei, tostarp pētniecības, inovācijas un izstrādes pasākumiem.

1.5. EESK ir pārliecināta, ka ir jāizvirza vērienīgi un tajā pašā laikā reālistiski mērķi, kas īstenojami līdz 2020. gadam, lai Eiropā atjaunotu rūpniecību. Izvirzītos mērķus šajā saistībā var palīdzēt sasniegt tādi pasākumi, kas veicina savulaik pārcelto ražošanas darbību repatriāciju.

1.6. Motivācija pārcelt ražošanu no Ķīnas uz rietumiem var būt šāda:

- ārvalstīs veiktās darbības izmaksas ir augstākas, nekā prognozēts;
- ražīguma pieaugums, izmaksu samazināšanās un jaudas palielināšanās, ko daudzi rietumu uzņēmumi panākuši, īstenojot nemitīgas uzlabošanas programmas;
- vēlme lokalizēt ražošanu un plānošanu, lai uzlabotu sadarbību valsts līmenī;

- aizvien lielākā produktu sarežģītība un nepieciešamība mainīt iepakojumu, lai apmierinātu klientu prasības;
- enerģijas izmaksu samazināšanās ASV;
- valdības spēcīgākas uz izaugsmi vērstas iniciatīvas ASV;
- vajadzība pēc pārprodukcijas, lai piepildītu konteinerus;
- produktu aizkavēšanās nestabilu piegāžu dēļ, nevienmērīga kvalitāte, muitas procedūras;
- transporta izmaksu pieaugums pustukšu kuģu dēļ;
- liels preču rezervju apjoms, kas nepieciešams, lai nodrošinātu preču tranzītu, ciklus, drošības rezerves, sagatavotos nekonkrētiem piegādes laikiem un kvalitātes kontrolei;
- ārkārtas izmaksu palielināšanās;
- daudz biežāk sastopami defekti salīdzinājumā ar vietējiem avotiem, materiālu un tolerances papildu pārbaudes, klientu neapmierinātība;
- izmaksu atšķirības samazināšanās starp uzņemošo un izcelsmes valsti (darbaspēka un transporta izmaksas);
- operatīvie elementi, tādi kā mazāks operatīvais elastīgums, pasūtījumu noformēšana, vēlākas izsniegšanas neelastīgums, līgumsodi par pasūtījumu izpildes kavēšanos;
- pasūtījumi, kuriem konteineru izmēra dēļ jābūt obligātā minimālajā apjomā;
- mazāka spēja reaģēt uz klientu pieprasījumu saistībā ar fizisko attālumu starp ražošanas un izstrādes centriem;
- ražošana un piegāde, ietekme uz produkta dzīves cikla ilgumu;
- piegādes ķēdes koordinēšanas izmaksu pieaugums;
- kvalitātes problēmas (zema produktu kvalitāte);
- prasmju pieejamība (labi sagatavotu tehnisko speciālistu un kvalificētu darbinieku trūkums uzņemošajā valstī);
- augsts bezdarba līmenis izcelsmes valstī;
- ar valūtas maiņas kursu saistīti riski.

1.7. Lai konkurētu šodienas tirgos, ražošanas nozarēm ir vajadzīgas stabilas un elastīgas piegādes. Ražošanas repatriācija ir viens no veidiem, kā uzņēmumi var apmierināt šīs vajadzības. EESK uzskata, ka galvenie politikas virzieni, ar ko atbalstīt ražošanas nozares, kuras izvēlas atgriezties un/vai paplašināt savu uzņēmējdarbību Eiropā, ir veidot investējošiem uzņēmumiem piemērotu vidi, veicināt profesionālās prasmes un konkurētspējīgas energoresursu izmaksas, piekļuvi finansējumam un piekļuvi tirgiem.

1.8. Komisija norāda, ka "ES elektroenerģijas mazumcenas rūpniecībai no 2008. līdz 2012. gadam pieauga vidēji par 3,5 % gadā, un gāzes cenas par 1 %. Rezultātā pēc Starptautiskās enerģētikas aģentūras datiem lēšams, ka ES rūpniecības elektroenerģijas cenas ir divreiz augstākas nekā ASV un Krievijā un par 20 % augstākas nekā Ķīnā ⁽²⁾. Cenu atšķirība ir izteiktāka gāzei: ES rūpniecībai ES gāze ir trīs līdz četras reizes dārgāka nekā konkurentiem ASV, Krievijā un Indijā, par 12 % dārgāka nekā Ķīnā, bet lētāka nekā Japānā. Tomēr cenas, ko faktiski maksā rūpnieciskie lietotāji, var atšķirties dalībvalstu starpā" ⁽³⁾.

1.9. EESK ir padziļināti izskatījusi energoietilpīgo nozaru jautājumu Eiropā ⁽⁴⁾ un ierosinājusi virkni pasākumu un ieteikumu, lai tās varētu turpināt ražošanu Eiropā. Arī tagad Komiteja atkārtoti aicina Eiropas Savienības iestādes izstrādāt kopēju enerģētikas politiku un risināt problēmu saistībā ar kapitāla un enerģijas kā ražošanas faktoru konkurētspēju. EESK aicina sociālos partnerus pastiprināt sadarbību, noslēdzot attīstības līgumu, kurā ņemtas vērā Eiropas sociālā modeļa īpatnības un nodrošināta tā aizsardzība, jo šis modelis garantē Lisabonas līguma mērķu īstenošanu sociālās tirgus ekonomikas jomā.

1.10. Politiku saskaņotībai ir nozīmīgas sekas. Pirmkārt, turpmāko attīstību nosaka pāreja uz ekonomiku ar zemām oglekļa emisijām, tādēļ ir nepieciešama saskaņotība starp pētniecību, tiesisko regulējumu un atbalsta programmām. Otrs aspekts ir saistīts ar sociāli ilgtspējīgu attīstību un tādējādi ar attiecību starp konkurētspēju un darbu, t. i., ar visiem pieejamu kvalitatīvu un iekļaujošu nodarbinātību, kas savukārt spēj radīt kvalitatīvu attīstību un līdz ar to – pievienoto vērtību konkurētspējas ziņā.

1.11. EESK uzskata, ka labāka saikne starp uzņēmumiem un bankām, kuras koncentrējas uz reālo ekonomiku, var radīt lietderīgu sinerģiju un veicināt konkurētspējas priekšrocības, kas saistītas ar to klātbūtni ārējos tirgos.

1.12. Eiropas uzņēmumiem galvenais uzsvars būtu jāliek uz savu produktu inovāciju, kvalitāti, uzticamību, lietderību un funkcionalitāti, tiem jāņem vērā sava "ekoloģiskā pēda" un ražošanas procesos jācenšas ievērot korporatīvo sociālo atbildību. Tomēr, lai nodrošinātu uzņēmumu konkurētspēju, vienlīdz svarīgi ir arī uzraudzīt izmaksas, īpaši algu un enerģijas izmaksas, un šajā nolūkā veikt piemērotus pasākumus.

1.13. Lai Eiropas mērogā saskaņoti un koordinēti īstenotu pāreju no mūsu ražošanas sistēmām, infrastruktūras un ekonomikas uz ilgtspēju un demogrāfiskajām pārmaiņām, jauno paaudžu izglītošanu un Eiropas darbaspēka pielāgošanu starptautiskās darba dalīšanas prasībām, ir vajadzīgi ievērojami ieguldījumi.

1.14. Ir svarīgi Eiropā uzturēt plašu un daudzveidīgu ražošanas bāzi, lai saglabātu prasmes, kuras, ja tās ir zaudētas, ir grūti attīstīt no jauna. Plašākā kontekstā īpašas ražošanas prasmes noteiktās nozarēs varētu sniegt nozīmīgu ieguldījumu jaunu produktu izstrādāšanā.

1.15. Ir jānostiprina un jāsaglabā Eiropas spējas pētniecības un inovācijas jomā, nodrošinot stabili ilgtspējīgu un noturīgu attīstību, tādēļ ir vajadzīgs lietpratīgs, efektīvs un mērķtiecīgs regulējums, lai sekmētu vislabākos apstākļus un veicinātu tehnoloģiskās līderpozīcijas, radītu kvalitatīvas darba vietas pētniecības un izstrādes un ražošanas jomā, kā arī sekmētu drošību un ilgtspēju ⁽⁵⁾.

Uzņēmumiem, kuri apsver iespēju pārcelt ražošanu, būtu jāzina, ko tie vēlas un kā to var īstenot Eiropas Savienībā. Tiem ir vajadzīga piekļuve uzticamiem datiem, informācijai un konsultācijām, lai prognozētu priekšrocības un trūkumus, tostarp reālās izmaksas. ES un dalībvalstu pārstāvniecībām nozīmīgākajās valstīs, kā arī reģionālajām un vietējām pašvaldībām būtu jāsniedz lielāka palīdzība. Tas ir vajadzīgs, lai pārbaudītu, vai to pašu mērķi var sasniegt Eiropas Savienībā.

⁽²⁾ Šīs cenas nav koriģētas ar kvalitātes atšķirībām, jo ES elektroapgāde ir uzticamāka un tajā ir mazāk pārrāvumu nekā minētajās valstīs.

⁽³⁾ COM (2014) 14 final.

⁽⁴⁾ ces1857-2011_ac_lv.doc.

⁽⁵⁾ INT/451 "Pētniecība un izstrāde konkurētspējas veicināšanai", OV C 277, 17.11.2009., 1. lpp.

1.16. Galvenie iemesli, kas stimulē repatriāciju, izklāstīti 1.6. punktā.

1.17. EESK pauž gandarījumu par to, ka Eiropas Komisija rūpniecības atgriešanas procesu pamazām iekļauj rūpniecības jautājumu darba kārtībā kā vienu no elementiem, kas aktivizē rūpniecisko darbību un jaunu darba vietu radīšanu, lai rūpniecību padarītu par Eiropas nākotnes dzinējspēku. Nesen noslēgtā vienošanās ar *Eurofond* uzskatāma par pirmo nelielo soli pareizajā virzienā.

2. Ievads

2.1. “Mēs turpmāk vairs nevaram pieļaut, ka mūsu rūpniecība pamet Eiropu. Mūsu rādītāji nepārprotami liecina: Eiropas rūpniecība var sekmēt izaugsmi un radīt darba vietas. Šodien mēs esam formulējuši priekšnosacījumus, kas nepieciešami, lai Eiropā ilgtspējīgi atjaunotu rūpniecību, nodrošinātu nepieciešamos ieguldījumus jaunās tehnoloģijās un atjaunotu uzticēšanos un uzņēmējdarbību veicinošu vidi. Sadarbojoties un atgūstot uzticību, mēs varam atgriezt rūpniecību Eiropā”⁽⁶⁾.

2.2. Pēdējos gados esam pieredzējuši pakāpenisku ražošanas pārcelšanu no Eiropas uz trešām valstīm, kā arī pakāpenisku deindustrializāciju, kuras dēļ dažu gadu laikā ražošanas īpatsvars Eiropas IKP veidošanā ir samazinājies no 20 līdz 15 %. ES kopš 2008. gada ražošanas nozarēs ir zaudējusi 3,5 miljonus darba vietu.

2.3. Pārcelšana uz ārzonām, proti, lēmums pārcelt savu ražošanu uz ārvalstīm vismaz kopš 1970. gadiem ir bijusi viena no izplatītākajām ražošanas uzņēmumu stratēģijām lielākajās rietumu rūpnieciski attīstītajās valstīs. Bieži vien šādu vadības izvēli pavadīja ražošanas darbības eksternalizācija (t. s. ārpalpojumi), palīdzot radīt tādas ekonomikas fenomenus kā “globālās rūpnīcas”, “starptautiskā piegādes ķēde” un “globālās preču ķēdes”, kas vēlāk kļuva pazīstamas kā “globālās vērtību ķēdes”⁽⁷⁾.

2.4. “Bagātības pārvirzīšana” no ESAO valstīm uz lielām un blīvi apdzīvotām valstīm ar vidējiem ienākumiem lielākoties notika uz Ķīnu un Indiju, taču tajā iesaistās arī citas valstis, tostarp Brazīlija un Dienvidāfrika. Pasaulē ASV un ES valstīs (Vācija, Itālija, Francija, Apvienotā Karaliste, Spānija un Nīderlande) 20 lielākajiem ražotājiem kopš 1990. gada ir bijis ļoti ievērojams rūpnieciskās ražošanas kritums. ASV kopš 1987. gada ir būtiski samazinājusies privātā sektora nodarbinātība ražošanas nozarēs – no 21 % līdz mazāk nekā 11 %⁽⁸⁾.

2.5. “Krīzes pārvarēšanas politika eurozonas valstīm būtu jāpārskata, lai vēl vairāk nesarežģītu situāciju.” “Ja šīs krīzes cēlonis ir pieaugošas atšķirības starp eurozonas valstu ekonomikām, tad mums ir jākorrigē mūsu taupības politika. Šāda politika nevar viena pati atrisināt Eiropas konkurētspējas trūkuma problēmu; tieši pretēji, tā var saasināt situāciju.”⁽⁹⁾

2.6. Ilgstošā ekonomikas un valsts parāda krīze dažās valstīs ar spēcīgām ražošanas nozarēm ir izraisījusi sekundāro rūpniecisko darbību samazināšanos. Augstās enerģijas izmaksas, it īpaši energoietilpīgās nozarēs (piemēram, tērauda rūpniecībā), ir likušas atturēties no ieguldījumiem un dažos gadījumos izraisījušas ražošanas pārcelšanu.

⁽⁶⁾ “Rūpnieciskā revolūcija atgriež rūpniecību Eiropā” – komisārs Tajani, 2012. gada 10. decembris.

⁽⁷⁾ Eiropas Pētniecības centra ziņojums par internacionalizāciju, Nr. 3/2013, 57. lpp.

⁽⁸⁾ *The Mechanics Behind Manufacturing Job Losses*, William T. Gavin in *Economic Synopses*, 2013, n. 20.

⁽⁹⁾ *Lectio Magistralis. London school of Economics*. 2013. gada 3. decembris.

2.7. Eiropas Savienībai būtu jācenšas izmantot svarīgas pamattehnoloģijas (*KET*) un automatizācijas izstrādes. Eiropas rūpniecības nākotnes veidošanā svarīga nozīme ir arī citiem faktoriem, piemēram, tīrai un progresīvai ražošanai, ieguldījumiem viedtīklos, energoefektivitātei un ilgtspējīgai mobilitātei, piemēram, sniedzot iespēju īsā laikā radīt jaunas darba vietas.

3. Eiropas rūpniecības politika un reindustrializācija

3.1. Pašreizējās ES rūpniecības politikas mērķis ir uzlabot Eiropas spēkā esošo tiesisko regulējumu un paaugstināt uzņēmumu konkurētspēju, lai tie spētu saglabāt savu virzītājspēka lomu ilgtspējīgas izaugsmes un darba vietu radīšanā Eiropā. Līguma (LESD) 173. pants nodrošina ES rūpniecības politikas juridisko pamatu.

Rūpniecības atjaunošana nozīmē virkni iniciatīvu un programmu, ar ko veicina ekonomikas attīstību un rūpniecisko ražošanu reģionos, kuros skārusi rūpnieciskā, sociāli ekonomiskā un vides krīze. Eiropai vairāk nekā jebkad agrāk ir nepieciešams, lai tās reālā ekonomika, īstenojot jaunu rūpniecības atjaunošanas posmu, sekmētu izaugsmes atsākšanos un nodarbinātības palielināšanos. Rūpniecībai ir liela stimulējoša ietekme. Tiek lēsts, ka simts šajā sektorā radītu darba vietu ļauj radīt tikpat daudz darba vietu citās ekonomikas jomās⁽¹⁰⁾. Eiropas Komisija paziņojumā "Eiropas rūpniecības atdzimšana", kas pieņemts 2014. gada 22. janvārī, aicina dalībvalstis apzināties, cik svarīga ir rūpniecības loma darba vietu izveidē un izaugsmes veicināšanā, un sistemātiskāk iekļaut konkurētspējas jautājumus visās politikas jomās⁽¹¹⁾.

3.2. Komisija 2012. gadā nāca klajā ar stratēģiju Eiropas rūpniecības atjaunošanai, ar mērķi līdz 2020. gadam palielināt ražošanas sektora īpatsvaru Eiropas ekonomikā no 15 % līdz 20 % no IKP. Minētā iniciatīva balstās uz četriem pīlāriem: lielāki ieguldījumi inovācijā, uzņēmumu vajadzībām cieši piesaistīta apmācība, labāka piekļuve finansējumam un labāka piekļuve tirgiem⁽¹²⁾.

3.3. EESK uzskata, ka Savienībai jāizstrādā vienota stratēģija: Eiropas rūpniecības politika, kurā identificētas stratēģiski svarīgas nozares, lai nostiprinātu visu ražošanas ķēdi gan attiecībā uz gataviem izstrādājumiem, gan pusfabrikātiem. EESK ir izstrādājusi atzinumu⁽¹³⁾ par Komisijas paziņojumu "Rīcības plāns konkurētspējīgai un ilgtspējīgai tēraudā rūpniecībai Eiropā"⁽¹⁴⁾, kurā ierosina konkrētus un steidzamus pasākumus, lai atbalstītu vienu no rūpnieciskās ražošanas stūrakmeņiem – augstas kvalitātes pamatproduktu ražošanu, kas veido patiesu pievienoto vērtību pakārtotajās nozarēs, it īpaši mehāniskajā, elektroniskajā un mašīnbūves rūpniecībā, smalkmehānikas nozarē, autorūpniecībā, būvniecībā un kuģubūves nozarē.

3.4. Daudzos rūpniecības pārmaiņu tematam veltītos atzinumos EESK ir rosinājusi risinājumus un ieteikusi veidus, kā Eiropas rūpniecība varētu no jauna ieņemt sev pienākošos vietu. EESK ir pilnībā pārliecināta, ka rūpniecības atjaunošana ir ļoti svarīga ekonomikas attīstībai, izaugsmei un labklājībai, kas ir Eiropas sociālā modeļa pamatā.

3.5. "Ražošana joprojām ir ekonomikas izaugsmes virzītājspēks: reģionos, kuros ir palielinājies rūpniecības relatīvais īpatsvars, IKP ir pieaudzis visvairāk. Tas ir skaidrojams tādējādi, ka ražošanā, produktos un procesos ieviešot inovāciju, tiek sekmēts produktivitātes pieaugums arī citās nozarēs: pakalpojumu digitalizācija nebūtu notikusi bez datoru ražošanas. Tieši ražošanas nozarēs konkrētējās pētniecības un izstrādes rezultāti, veidojot pamatu inovācijai"⁽¹⁵⁾⁽¹⁶⁾.

⁽¹⁰⁾ <http://www.labanconota.it/finanza/globalizzazione-delocalizzazione-reindustrializzazione.html>

⁽¹¹⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/initiatives/mission-growth/index_en.htm

⁽¹²⁾ "Spēcīgāka Eiropas rūpniecība izaugsmei un ekonomikas atveseļošanai. Atjaunināts paziņojums par rūpniecības politiku", COM (2012) 582 final, 2012. gada 10. oktobris.

⁽¹³⁾ Pieņemšanas procesā. CCMI/117 "Rīcības plāns tēraudā rūpniecībai Eiropā".

⁽¹⁴⁾ COM(2013) 407 final.

⁽¹⁵⁾ "Industria motore di ricchezza? La risposta positiva delle regioni europee" (Vai rūpniecība ir bagātības motors? Eiropas reģionu apstiprinošā atbilde) (Rūpniecības scenāriji – *Confindustria* pētniecības centrs, 2011. gada jūnijs).

⁽¹⁶⁾ 4. nodaļa, "Obligāta ražošana" ES: rūpniecības politikas nozīme. "Ziņojums par Eiropas konkurētspēju 2013. gadā: virzībā uz rūpniecības atjaunināšanu, pamatojoties uz zināšanām".

3.6. Pieejamais Eiropas finansējums ir ticis palielināts. Finansējums pētniecības, izstrādes un inovācijas programmai "Apvārsnis 2020" ir palielināts no 54 uz 80 miljardiem EUR. Dalībvalstīm ir pieejami Eiropas strukturālie un investīciju fondi (ESI fondi) vismaz 100 miljardu EUR apmērā, lai atbilstoši rūpniecības politikas prioritātēm finansētu inovāciju. COSME, Eiropas uzņēmumu konkurētspējas un MVU programmai laikposmam no 2014. līdz 2020. gadam, ir īpašs budžets 2,3 miljardu *euro* apmērā. SPIRE (Efektīva resursu izmantošana un energoefektivitāte pārstrādes nozarē) ir jauna publiskā un privātā sektora partnerība (PPP), kas apstiprināta 2013. gada decembrī un ir programmas "Apvārsnis 2020" sastāvdaļa, ar kopējo budžetu 900 milj. *euro* apmērā nākamajiem septiņiem gadiem⁽¹⁷⁾.

3.7. "Nanotehnoloģijas, mikroelektronika un nanoelektronika, tostarp pusvadītāji, progresīvie materiāli, biotehnoloģija, fotonika, robotika un trīsdimensiju (3D) drukāšana Savienībā ir nozares, kurās vērojama iespaidīga izaugsme. Šo tehnoloģiju apguve nozīmē iespēju pārvaldīt pāreju uz ekonomiku, kas balstīta uz zināšanām un kam piemīt zemas oglekļa dioksīda emisijas⁽¹⁸⁾."

3.8. EP ziņojuma projektā par Eiropas rūpniecības stiprināšanu konkurētspējas un ilgtspējības veicināšanai⁽¹⁹⁾ ir uzsvērts, ka "(..) nākotnes rūpniecības stabilitāte un nozīmīgums sakņojas tās stratēģijā "Rūpniecības uzplaukums ilgtspējīgai Eiropai" (RISE), kas tehnoloģisko, uzņēmējdarbības, finansiālo, vides un sociālo inovāciju vada trešās rūpnieciskās revolūcijas virzienā, paredzot modernizācijas ofensīvu, kurai raksturīgs zems oglekļa dioksīda emisiju līmenis".

3.9. Kopīgā nākotne ir "Eiropa kā modernas rūpniecības reģions", taču tam ir vajadzīga īsta modernizācijas ofensīva vismaz piecos līmeņos: pastiprināt tehnoloģiju un ražošanas inovāciju, ieguldot līdzekļus pētniecības un konkurētspējas veicināšanā; mazināt publiskās pārvaldības kavējumus, pārredzamības trūkumu un smagnējumu; atvieglot MVU darbību; atjaunināt informātikas infrastruktūru un pienācīgu transporta infrastruktūru (Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments, TEN-T, TEN-E un Digitalizācijas programma); pieejamā kapitāla aprīte, kas nodrošina sviras efektu, stimulējot un piesaistot privātos resursus, un sekmē arī ieguldījumu mērķus vidējā termiņā.

4. Repatriācija

4.1. Repatriācija (*reshoring*) ir uzņēmuma brīvprātīga stratēģija, kas saistīta ar iepriekš uz citu valsti pārceltas ražošanas (*in-sourced or out-sourced*) daļēju vai pilnīgu pārvietošanu atpakaļ uz izcelsmes valsti (*back-shoring*) vai izcelsmes valsts reģionu⁽²⁰⁾. Pārvietošana uz ārvalstīm (*offshoring*) ir uzņēmuma veikta ražošanas vai tās daļas pārcelšana no Eiropas valsts uz kādu no ārvalstīm.

4.2. Pēdējos gados ļoti daudzas nozares ir nolēmušas daļu no savas ražošanas ķēdes pārcelt ārpus Savienības – sākotnēji, lai tuvotos jaunietekmes tirgiem, bet vēlāk – galvenokārt, lai izmantotu zemākas darbaspēka izmaksas un resursu tuvumu. Šīs tendences dēļ ir radusies situācija, ka pašlaik Eiropas tirgus ar 500 miljoniem iedzīvotāju ir liels ārpus Eiropas ražotu rūpniecības izstrādājumu patērētājs. Kādi faktori varētu ietekmēt šādu uzņēmumu atgriešanos? Valstu un Eiropas līmenī šādu uzņēmumu repatriācija dotu ieguvumus, ko nedrīkst novērtēt par zemu, piemēram, jaunu darba vietu radīšana, zinātnības aizplūšanas samazināšana, kā arī markas "Ražots ..." nostiprināšana. Ņemot vērā daudzos dinamiskos apstākļus un galvenos faktorus, kas ietekmē lēmumu pārcelt un/vai repatriēt ražošanu, būtu rūpīgi jāizvērtē priekšrocības un trūkumi gan valstu, gan uzņēmuma līmenī.

4.3. Ražošanas pārcelšanas process no Eiropas uz Āziju turpinās. Laikposmā no 2007. līdz 2009. gadam aptuveni 40 % uzņēmumu, kuros strādā vairāk nekā 50 darbinieku, ir kaut kādā mērā pārcēlušī savu ražošanu, it īpaši energoietilpīgās nozarēs. Savukārt vairākas Centrāleiropas un Austrumeiropas valstis ir saglabājušas ievērojamu ražošanas īpatsvaru.

⁽¹⁷⁾ http://ec.europa.eu/research/press/2013/pdf/ppp/spire_factsheet.pdf

⁽¹⁸⁾ 5. nodaļa. Uz svarīgām pamattehnoloģijām balstīta ES ražošana un tirdzniecība. "Ziņojums par Eiropas konkurētspēju 2013. gadā: virzībā uz rūpniecības atjaunināšanu, pamatojoties uz zināšanām".

⁽¹⁹⁾ Referents: Reinhard Bütikofer PR\936863IT.doc PE510.843v01-00 2013/2006(INI).

⁽²⁰⁾ Uni-Club MoRe Back-reshoring Research Group.

4.4. Eiropas uzņēmumi krīzes dēļ ir ļoti piesardzīgi un neplāno veikt papildu ieguldījumus un mainīt pašreizējos piegādātājus.

4.5. Eiropas Savienībā repatriācijas procesu negatīvi ietekmē dažādi faktori, tostarp

— ļoti spēcīgs *euro*;

— zems ražīgums;

— augstākas sociālās izmaksas salīdzinājumā ar citām valstīm, kurās darbaspēka izmaksas ir daudz zemākas un nav sociālās aizsardzības;

— enerģijas pieaugošās izmaksas;

— pozitīvu risinājumu trūkums.

Viena no iespējām varētu būt īpašu iniciatīvu izstrāde ražošanas repatriācijai uz nelabvēlīgā stāvoklī esošiem reģioniem.

4.6. *Uzņēmumu atgriešanās tendences Amerikas Savienotajās Valstīs*

4.6.1. ASV uzņēmumi pakāpeniski repatriē savu ražošanu. Šis pārmaiņas atspoguļo Ķīnai kā valstij ar zemām ražošanas izmaksām piemītošo konkurences priekšrocību zudumu pēc strauja darba algu pieauguma dažu gadu laikā un dažādu citu faktoru ietekmē. Viens no faktoriem, kas veicinājis repatriāciju, ir enerģijas izmaksu samazināšanās ASV.

4.6.2. Ķīnā šās nesenās tendences pamatā ir darbaspēka izmaksu palielināšanās, enerģijas cenas, ietekme uz inovāciju, intelektuālā īpašuma zādības un plašāka kopējo izmaksu analīzes izmantošana, kurā tiek apzinātas un aprēķinātas visas izmaksas un riski. Izmantojot īpašumtiesību kopējo izmaksu metodi (TCO), uzņēmējdarbības analīzes sabiedrības palīdz novērtēt faktiski visas ar ražošanas pārcelšanu uz ārvalstīm saistītās izmaksas.

4.6.3. Rūpniecības atgriešanas procesā ir iesaistītas šādas nozares: instrumentu ražošana un autorūpniecība, primārā metālūpniecība, mašīnbūve, metālizstrādājumu ražošana, robotika, medicīnisko un zinātnisko instrumentu ražošana, veselības aprūpei paredzētu produktu ražošana, datoru un elektronisko preču ražošana, ķīmisko izstrādājumu ražošana, plastmasas un iepakojuma materiālu ražošana u. c.

4.6.4. Rūpniecības atgriešanas loģika ir viens no faktoriem visu ražošanas uzņēmumu pieņemtajos lēmumos. Uzņēmumi, veicot visaptverošu kopējo izmaksu analīzi, konstatē, ka darbaspēka izmaksu pieaugumam kopā ar ražošanas pārcelšanas "slēptajām izmaksām" nereti ir pārsvars pār konkurētspējas priekšrocībām.

4.6.5. Pastāv kustība, kurā iesaistītas Amerikas Savienoto Valstu valdība un dažādas apvienības, lai veidotu jaunu preču zīmi "Atkal ražots ASV" ("*Made in America, Again*"), ar mērķi rosināt pircējus pirkt ASV izgatavotus ražojumus un iekārtas. "Atgriezti rūpniecību tagad" ("*Reshore now*") ir vēl viena iniciatīva valsts līmenī, lai uzņēmumus atgrieztu ASV teritorijā⁽²¹⁾.

4.6.6. Repatriētie uzņēmumi parasti samazina savus preču uzkrājumus par 50 %; ir gadījumi, kad krājumi tiek samazināti no 3 līdz 6 reizēm. Krājumu samazināšanas iemesli ir šādi: labāki samaksas nosacījumi, mazāki preču uzkrājumi, kā arī īsāki un noteiktāki piegādes termiņi.

4.6.7. Masačūsetsas Tehnoloģiju institūta (MIT) aptaujā tika apzināti arī uzņēmumu viedokļi par to, kāda valdības rīcība būtu vajadzīga, lai panāktu šādas pārmaiņas. Pirmās piecas darbības pēc to svarīguma, kuras ASV valdība varētu veikt, lai veicinātu ASV uzņēmumu atgriešanos, ir šādas:

⁽²¹⁾ <http://www.reshorennow.org>

1. nodokļu samazināšana (68,3 %);
2. nodokļu kredīti (65,9 %);
3. stimuli pētniecībai un izstrādei (60,0 %);
4. labāka izglītība/apmācība, lai nodrošinātu vajadzīgās prasmes (43,8 %);
5. nodrošināt labāku infrastruktūru (38,0 %).

4.6.8. *Boston Consulting Group* secinājusi, ka pirmie trīs faktori, kas nosaka lēmumu par ražošanas atgriešanu, ir šādi: i) darbaspēka izmaksas, ii) tuvums klientiem un iii) produkta kvalitāte. Vēl citi faktori ir kvalificēta darbaspēka pieejamība, transportēšanas izmaksas, piegādes laiks un uzņēmējdarbības ērtums. Arī rādītāji liecina, ka Amerikas Savienotās Valstis kļūst par zemo izmaksu ražotāju pasaules attīstīto valstu vidū, un tādējādi ASV šajā ziņā kļūst aizvien pievilcīgākas.

4.7. Kādi ir rezultāti pētījumiem un apsekojumiem par ražošanas atgriešanas procesu ES? Pētījumu un apsekojumu par ražošanas atgriešanu Eiropā ir maz. Pētījumā par Vācijas uzņēmumu pārcelšanu atklājies, ka pēdējo 4 gadu laikā ir repatriēti no vienas sestdaļas līdz vienai ceturtdaļai šādu uzņēmumu; Francijas IT uzņēmumi, kas pārcēlušies IT darbību uz ārvalstīm, ir sūdzējušies par neparedzētām izmaksām, kvalitātes un loģistikas problēmām; Pētījums par Apvienotās Karalistes rūpniecības uzņēmumiem, kuri 2008.–2009. gadā pārcēlušies ražošanu, liecina, ka 14 % šādu uzņēmumu savu darbību jau ir repatriējuši ⁽²²⁾. Eiropas Komisija paziņojumā COM(2010) 614 "Integrēta rūpniecības politika globalizācijas laikmetam – prioritāte konkurētspējai un ilgtspējai" ir minējusi uzņēmumu repatriācijas ideju, taču nav nepārprotami lietojusi vārdu "repatriācija".

5. Briselē un Bergamo notikušās sabiedrības uzklaušanās rezultāti

5.1. EESK rīkotajās atklātajās uzklaušanās sanāksmēs Briselē un Bergamo tika izklāstīta pieredze attiecībā uz ražošanas pārcelšanu uz ārvalstīm un tās repatriāciju, ar iespējamiem nākotnes attīstības scenārijiem dažādās ražošanas nozarēs Eiropas rūpniecības atjaunošanas procesa ietvaros.

5.2. Pasaules ekonomiku galvenokārt nosaka tirgus spēki, kas būtiski ietekmē uzņēmuma izvēli attiecībā uz ražošanas pārcelšanu un/vai atgriešanu.

5.3. Apvienotajā Karalistē veiktais pētījums liecina, ka ne vienmēr ražošanas pārcelšana uz valstīm ar zemām darbaspēka izmaksām ir panākumu atslēga. Šo panākumu neatņemama sastāvdaļa ir vērtību ķēdes un piegādes ķēdes struktūra. Pat tad, ja galvenais jautājums joprojām ir izmaksas, tajās ietilpst ne tikai darbaspēka izmaksas, bet arī loģistikas un vadības izmaksas. Pētījums apstiprina, ka trīs galvenie iemesli, kas motivējuši uzņēmumus atgriezties, bija: izmaksu ietaupījumi zemāki par prognozētajiem (50 %), kvalitātes problēmas (43 %) un tirgus tuvums (36 %). Starp pārējiem motīviem minēta spēja nodrošināt īsus piegādes termiņus, piegādātāju pārredzamība un stabilitāte, kā arī intelektuālā īpašuma aizsardzība.

5.4. Piekļuve tirgum un klientiem ir un paliks viens no galvenajiem faktoriem lēmumu pieņemšanā. Dažās nozarēs pastāv ģeogrāfiski šķēršļi ārējo tirgu apkalpošanai, tostarp vietējās prasības, kuru dēļ ir vajadzīga stratēģija savas ražošanas pārcelšanai un klātbūtnei vietējā tirgū.

5.5. Uzņēmumiem ļoti svarīga ir piekļuve infrastruktūrai, energoresursiem un transportam. Šodien daudzās valstīs ir mūsdienīga un pieejama infrastruktūra, kas spēj konkurēt ar Eiropas infrastruktūru. Būtu nopietni jāapsver turpmākie ieguldījumi šajā nozarē.

5.6. Ļoti nozīmīga loma ir profesionālajai izglītībai un apmācībai, un to nevajadzētu novērtēt pārāk zemu. Jaunattīstības valstis ir veikušas un turpina veikt ievērojamus ieguldījumus jauniešu izglītošanā, radot konkurenci mūsu jauniešiem, kuri emigrē, jo Eiropā trūkst kvalificētas nodarbinātības iespēju. EESK šobrīd izstrādā atzinumu par saikni starp izglītību, profesionālo apmācību un uzņēmējdarbību.

⁽²²⁾ Leibl, P., Morefield, R. and Pfeiffer, R. (2011), *A study of the effects of backshoring in the EU*, *Proceedings of the 13th International Conference of American Society of Business and Behavioural Sciences* ("Pētījums par ražošanas atgriešanu ES", Amerikas Uzņēmējdarbības un uzvedības zinātņu biedrības 13. starptautiskās konferences pārskats) http://asbbs.org/files/2010/ASBBS_%20Proceedings_13th_Intl_Meeting.pdf.

5.7. EAK (Eiropas Arodbiedrību konfederācija) 2013. gada 7. novembrī pieņēma "Ieguldījumu plānu labām darba vietām un ilgtspējīgai nākotnei", kura mērķis ir atjaunot izaugsmi Eiropā, radīt līdz pat 11 milj. darba vietu un motivēt starptautiskos uzņēmumus pārcelt ražošanu uz Eiropu, balstoties uz dinamisku pieprasījumu.

5.8. MVU ir netiešā veidā cietuši no lielo uzņēmumu ražošanas pārcelšanas, samazinoties komplektējošo daļu ražošanas pasūtījumiem. Piemēram, autorūpniecības nozare ir pārvietojusi ražošanu uz jaunajām tirgus ekonomikas valstīm, galvenokārt saistībā ar pieaugošo pieprasījumu šajos tirgos. Autobūves nozarē sagaidāma darba vietu skaita samazināšanās par aptuveni 70 000 līdz 85 000.

5.9. Uz metālrūpniecību balstītās ražošanas nozarēs ir paredzams liels pieprasījums, ko līdz 2025. gadam vismaz divas trešdaļu apmērā veidos jaunās tirgus ekonomikas valstis. Tāpēc šai nozarei jāveido globāls kontaktu tīkls un jānodrošina sava klātbūtne tirgū. Eiropas metalurģijas un mašīnbūves uzņēmumi pārceļ savu ražošanu uz jaunattīstības valstu tirgiem ne tikai izmaksu faktora dēļ, bet arī, lai apmierinātu pieprasījumu, balstoties uz stratēģiju "valstī valstij", nodrošinot produktu un pakalpojumu piegādi vietējiem ražotājiem un patērētājiem.

5.10. Uz klausot sabiedrību Bergamo, tika izdarīti šādi secinājumi ⁽²³⁾:

- ražošanas pārcelšana uz ārvalstīm nav "mirusi";
- ražošanas pārcelšana atpakaļ vai uz tuvu esošu valsti ir divas no iespējām, taču ne vienīgās;
- repatriētās darba vietas ne vienmēr ir tādas pašas kā savulaik pārceltās (atšķirīgs skaits, atšķirīgs darba profils);
- uzņēmējiem vajadzētu ņemt vērā ne tikai darbaspēka izmaksas, bet arī darbības kopējās izmaksas (ieguldījumus apgrozāmajā kapitālā, brāķa detaļu pārtaisīšanu);
- arodbiedrībām jāņem vērā darbaspēka izmaksas par vienu produkta vienību, nevis darbaspēka izmaksas par vienu darba stundu (produkta/procesa inovācija, darba organizācija);
- atbildīgajiem politiķiem jāņem vērā visi faktori, kas ietekmē uzņēmējdarbības veikšanu.

Briselē, 2014. gada 29. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽²³⁾ Uni-Club MoRe Back-reshoring Research Group.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Rūpniecības pārmaiņas Eiropas farmācijas nozarē”

(2014/C 311/04)

Ziņotājs: **Almeida Freire kgs**Līdzziņotājs: **Gibellieri kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2013. gada 19. septembrī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Rūpniecības pārmaiņas Eiropas farmācijas nozarē”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI) savu atzinumu pieņēma 2014. gada 8. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 498. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 29. un 30. aprīlī (29. aprīļa sēdē), ar 195 balsīm par, 4 balsīm pret un 12 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Farmācijas nozare ir viena no Eiropas nākotnei svarīgākajām un stratēģiski nozīmīgākajām nozarēm. Eiropai kā vienam no galvenajiem pasaules inovāciju centriem farmācijas nozarē uzkrāta bagātīga pieredze, un ir daudzi priekšnosacījumi, lai tā pastāvīgi gūtu labus rezultātus. Tomēr panākumi nākotnē ir atkarīgi no politiskajiem apstākļiem, kas veicina atbilstošu inovācijas izmantošanu Eiropas veselības aprūpes sistēmās.

1.2. Farmācijas nozarē ir ne tikai augstākā pievienota vērtība uz darbinieku, augstākā pētniecības un attīstības intensitāte un lielākā tirdzniecības balance visās augsto tehnoloģiju nozarēs; farmācija ir vienīgā nozare, kas nodrošina plašu ieguldījumu ekonomikas izaugsmē ar produktiem, kas uzlabo sabiedrības veselību. Nozarē darbojas ne tikai lieli uzņēmumi ar lielu darbinieku skaitu, bet arī mazi un vidēji uzņēmumi, kuru rādītāji bieži vien atšķiras atkarībā no uzņēmuma lieluma. Partnerības ar augstskolām un citām iestādēm visā pasaulē veido integrētu dzīvības zinātņu sistēmu.

1.3. Ņemot vērā globālās konkurences pastiprināšanos, Komiteja uzskata, ka pašreiz ir piemērots brīdis, lai izstrādātu jaunu Eiropas stratēģiju zinātnēm par dzīvību, kas var nodrošināt vienotāku pieeju nozarei, dodot iespēju visām ieinteresētajām pusēm izmantot tās unikālās priekšrocības.

1.4. Komiteja ierosina jaunajā stratēģijā zinātnēm par dzīvību iekļaut trīs aspektus:

- ieteikumus sociālās politikas jomā, kas būtu jāvērs uz to, kā šai nozarei vajadzētu risināt demogrāfiskās novecošanās skartās Eiropas hronisko slimību kontroles problēmas, kā arī uz nepieciešamību mazināt nevienlīdzību veselības aprūpes jomā;
- ieteikumus par zinātnes politiku, kas būtu jāvērs uz pētniecības darba saskaņotības un stratēģijas uzlabošanu visā Eiropā;
- **ieteikumus ekonomikas politikas jomā**, kuru mērķis būtu plašāk atzīt, ka ieguldījumi veselības aprūpē, tostarp medikamentos, ir svarīgi visiem sabiedrības slāņiem. Komiteja ierosina visām dalībvalstīm sadarbībā ar šo nozari izmantot līgumus, kas varētu nodrošināt visiem Eiropas patērētājiem (t. i. pacientiem) līdzvērtīgu piekļuvi mūsdienīgai medicīnai.

1.5. Būtu jāstiprina Eiropas Zāļu aģentūras (EZA) loma un neatkarība.

1.6. Eiropai būtu jācenšas nostiprināt pasaules līderes pozīcijas farmācijas nozarē, izmantojot partnerības, kas pārsniedz tās robežas.

1.7. Visā Eiropā jācenšas samazināt nevienlīdzība zāļu pieejamības jomā.

1.8. Saistībā ar ieteikumiem par zinātnes politiku Eiropai būtu jāturpina koordinētā stratēģija medicīnas un biozinātnes pētījumu jomā Eiropā un vairāk jātiecas uz izcilību biomedicīnas pamatpētījumos, izglītībā un apmācībā, lai iegūtu vadošo lomu zinātnē, tādējādi atbalstot stratēģiju "Eiropa 2020" un sekmējot konkurenci pasaulē.

1.9. Komisijai būtu jāiekļauj intelektuālā īpašuma komponente gaidāmajā paziņojumā par rūpniecības politiku farmācijas nozarē.

1.10. Farmācijas nozare dod ieguldījumu stratēģijā "Eiropa 2020", kas vērsta uz pārdomātas, ilgtspējīgas un iekļaujošas izaugsmes nodrošināšanu; stingrs uzsvars tiek likts uz kvalitatīvu darbavietu izveidi un nabadzības mazināšanu. Tas tiks panākts ar efektīvākiem ieguldījumiem izglītībā, pētniecībā un inovācijā, pieprasījuma politikā īpaši pievēršoties inovatīvu produktu un pakalpojumu pieprasījuma veidošanai un uz kvalitatīvu nodarbinātību balstītas ekonomikas sekmēšanai, kas nodrošinātu sociālo un teritoriālo kohēziju.

1.11. Minētās iniciatīvas ir jāatbalsta, izmantojot efektīvu nozares sociālo dialogu un daudzu ieinteresēto pušu pieeju.

1.12. Komiteja mudina Komisiju nekavēties ar farmācijas nozares stratēģijas izveidi, lai Eiropā nodrošinātu veiksmīgas perspektīvas farmācijas nozarei visā vērtības ķēdē (pētniecība un izstrāde, ražošana, pārdošana un izplatīšana).

2. Vēsturisks skatījums un pašreizējais stāvoklis farmācijas nozarē

2.1. Eiropas bāzētā farmācijas rūpniecība sniedz būtisku ieguldījumu ne tikai Eiropas Savienības ekonomikā, bet arī tādās jomās kā augstas kvalitātes nodarbinātība, ieguldījumi zinātnē un sabiedrības veselība. Iepriekšējos 60 gados Eiropā ir panākts ļoti nozīmīgs progress paredzamā dzīves ilguma un ārstēšanas rezultātu uzlabošanas jomā. Nesenajā progresā inovatīvu medikamentu izmantošanai ir bijusi liela nozīme. Šobrīd Eiropa saskaras ar jaunām problēmām.

2.2. Saglabājas veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības nevienlīdzība un hronisku un degeneratīvu slimību dēļ lielākam skaitam cilvēku ilgāku laiku ir kāds invaliditātes veids vai slimība. Tas negatīvi ietekmē veselības aprūpes izmaksas un ražīgumu.

2.3. Drošas un efektīvas farmaceitisko produktu piegādes ķēdes nodrošināšana Eiropas patērētājiem ir nozīmīga prioritāte. Teorētiski saskaņā ar Eiropas reglamentējošajiem noteikumiem pacientiem tiek nodrošināti vienādi kvalitātes standarti neatkarīgi no zāļu izgatavošanas vietas. Tomēr piegādes ķēdes drošības turpmāka uzlabošana un viltotu medikamentu riska novēršana, ieviešot Viltoto zāļu direktīvu, būs svarīgs pavērsiens, jo Eiropā uz katra zāļu iepakojuma tiks norādīts kods un sērijas numurs, kas uzlabos izsekojamību.

2.4. Eiropas Zāļu aģentūru (EZA) izveidoja 1995. gadā, apmēram vienlaikus ar ASV Pārtikas un zāļu pārvaldi (FDA), bet netika veidota tāda centralizēta struktūra kā FDA. EZA finansēja ES un farmācijas nozare, tika izmantotas arī netiešas subsīdijas no dalībvalstīm, lai saskaņotu (bet neaizstātu) to medikamentus regulējošo struktūru darbību, kas pastāv valstīs un kas turpina darboties tīklā ar EZA.

3. Rūpniecības pārmaiņas farmācijas nozarē

3.1. Vidēji ir vajadzīgi vairāk nekā 12 gadi, lai izstrādātu jaunas zāles atbilstoši regulatoru noteiktajiem kvalitātes, efektivitātes un drošības standartiem. Katrām zālēm, kas atpeln to izstrādē ieguldītos līdzekļus, tiek pārbaudīti apmēram 25 000 ķīmisko sastāvdaļu, no tām vidēji 25 izmanto klīniskos pētījumos, un piecām tiek izsniegta licence. Neakceptētās zāles ir inovācijas procesa neatņemama sastāvdaļa. Nemot vērā lielo risku un privātā sektora farmācijas uzņēmumu ārkārtīgi lielos iepriekšējos ieguldījumus, ar zāļu izgatavošanu saistītajām tehnoloģijām uz laiku piedāvā tirgus ekskluzivitāti, piemēram, patentus.

3.2. Inovāciju farmācijā veicina zinātnes attīstība, īpaši izpratne par bioloģiju. Progress tādās nozarēs kā genomika, proteomika, nanotehnoloģija un precīzāku bioloģisko marķieru atklāšana nodrošina lielu ārstiem pieejamo zāļu tālākas uzlabošanas potenciālu. Farmācijas nozarē notiek strukturālas pārmaiņas. To pamatā ir tendence primārajā veselības aprūpē pāriet no tradicionālajiem medikamentiem ar plašām lietošanas indikācijām (*blockbusters*) uz specializētākām zālēm, kā arī konkurences pieaugums ģenērisko zāļu jomā un pastāvīgie izaicinājumi pētniecības un izstrādes produktivitātes jomā. Pastāvīga problēma ir arī pētniecībai un izstrādei paredzēto līdzekļu saglabāšana nemitīga akcionāru spiediena apstākļos, jo viņi vēlas gūt peļņu īsā laikā.

3.3. Nozarē dažādās zinātniskās un tehnoloģiskās specialitātēs tieši nodarbināti 700 000 cilvēku (70 % sievietes), un netieši tiek radīts trīs līdz četras reizes vairāk darbavietu. Farmācijas nozarē nodarbinātība ir kvalitatīva. Darba ņēmēji ir labi izglītoti, un pievienotā vērtība vienam strādājošajam ir augstāka nekā jebkurā citā progresīvo tehnoloģiju nozarē. Salīdzinājumā ar citām nozarēm farmācijas uzņēmumi ir noturīgāki pret makroekonomikai raksturīgo īstermiņa kāpuma un krituma ciklu. Eiropai tā ir būtiska priekšrocība.

3.4. Zāļu dzīves cikls ir atbilstošs pamats, lai nodrošinātu pastāvīgu jaunu un lietderīgu tehnoloģiju plūsmu un vienlaikus garantētu saprātīgu budžeta ilgtspējību. Var izšķirt trīs posmus.

- 1) Pētniecība un izstrāde – privātā sektora uzņēmumi riskē, lai tirgū laistu jaunas zāles,
- 2) **Patentēto zāļu tirgus** – lai uzņēmumi varētu atgūt ieguldījumus, ir svarīgi, lai veselības aprūpes sistēmās jaunās tehnoloģijas tiktu izmantotas pareizi un lai tās maksātu atbilstošu cenu, kas atspoguļo zāļu vērtību un veselības aprūpes konkrētās sistēmas pieejamību.
- 3) **Patentbrīvo zāļu tirgū (ģenēriskās un bioloģiski līdzīgās zāles)** – pēc tirgus izņēmuma statusa izbeigšanās konkurentu produkti izraisa cenu kritumu un līdz ar to ietaupījumus veselības aprūpes sistēmām, kurus var izmantot jaunāku medikamentu finansēšanai.

3.5. Beidzamajos gados šā “dzīves cikla” integritāte ir pakļauta spiedienam. Pētniecības un izstrādes posms pagarinājies, kļuvis dārgāks un riskantāks. Ne tikai regulatori, bet arī maksātāji veselības aprūpes sistēmās pieprasa vairāk datu, un tas nozīmē, ka farmācijas uzņēmumiem ilgāk nekā iepriekš jāveic izmēģinājumi, un jāpalielina to attiecība pret salīdzinājuma terapijām. Patentu posmā maksātāji ir ieguvuši pieredzi, izmanto diferencētu pieeju un pieprasa aizvien vairāk pierādījumu ne tikai par drošību un efektivitāti, bet arī par izmaksu efektivitāti.

3.6. Jaunākie zinātnes sasniegumi dod iespēju precīzāk piemeklēt terapiju pacientam ar konkrētām iezīmēm.

3.7. Tirgus, kurā farmācijas uzņēmumi var atgūt izmaksas, ir mazāks nekā iepriekšējās paaudzēs, savukārt attīstības izmaksas ir palielinājušās un turpina palielināties.

3.8. Valdības pamatoti mēģinājušas panākt, lai patentbrīvā zāļu tirgus ekonomiskā efektivitāte būtu pēc iespējas lielāka. Cenu konkurence, kas nodrošina zemākas ārstniecības izmaksas, izmantojot senāk izstrādātas zāles, ir svarīgs veids, kā valdības var nodrošināt budžeta pārvaldību. Tomēr ir vajadzīgs atbilstošs līdzsvars.

3.9. Lai gan senāk izstrādātu zāļu lietošana ir pamatota, ir svarīgi izmantot arī jaunākas un inovatīvas zāles. Pacientu iespējas piekļūt inovatīvai terapijai Eiropā būtiski atšķiras. Tas nozīmē ne tikai to, ka daudziem pacientiem nebūs pieejama vispiemērotākā ārstēšana, bet arī to, ka ir apdraudēta farmācijas nozares dzīvotspēja Eiropā.

3.10. Eiropas Komisija lēš, ka līdz 2050. gadam par 75 % palielināsies to iedzīvotāju skaits, kuri ir vecāki par 65 gadiem. Tas nozīmē, ka problēmas radīs nodarbināto iedzīvotāju proporcija, kuri maksā par pensionāru veselības aprūpi un pensijām. Lai samazinātu slogu darba ņēmējiem, ir svarīgi, lai iespējami lielāks skaits darbspējīga vecuma iedzīvotāju būtu pietiekami veseli.

3.11. Laba veselības aprūpe var sniegt trīs svarīgus ieguvumus: iesaistīt nodarbinātībā atsevišķus individuus, kuri tobrīd nestrādā; samazināt darba kavējumus; palīdzēt uzlabot to darbinieku ražīgumu, kas cieš no slimībām vai invaliditātes (bet turpina strādāt).

3.12. Farmācija ir vadošā progresīvo tehnoloģiju nozare, vērtējot tirdzniecības bilanci (48,30 miljardi *euro* 2011. gadā), un ieguldījumu apjoms pētniecībā un izstrādē tajā ir visaugstākais, salīdzinot ar tīro pārdošanas apjomu. Nozares pārstāvju izdevumi sasniedz 19,1 % no kopējiem izdevumiem pētniecības un izstrādes jomā visā pasaulē. Privātā sektora uzņēmumi pētniecībai un attīstībai katru gadu tērē apmēram 100 miljardus ASV dolāru, bet Eiropā apmēram 30 miljardus *euro*. Lielākoties izdevumi paredzēti klīniskajiem pētījumiem, kas ietver ne tikai izmēģinājumus, bet arī pētījumus, kas ir jāveic arī pēc produkta laišanas tirgū.

3.13. Daudzi Eiropas pacienti šobrīd nesaskata jauno zāļu priekšrocības. Rezultātā kavējas ne tikai veselības aprūpes un ražīguma uzlabošana, bet Eiropā netiek izmantotas ekonomiskās vērtības stimulēšanas iespējas. Jaunā pētījumā, kuru *IMS Health* publicēja saistībā ar ES prezidentvalsts Lietuvas organizēto konferenci par veselības aprūpes jautājumiem, jaunie dati liecina par atšķirībām zāļu pieejamībā Eiropas Savienībā. Vislielākie zaudētāji ir patērētāji nabadzīgākās valstīs.

3.14. Lai uzlabotu stāvokli, ES jārada atbilstoši politiskie apstākļi, dodot iespēju noteikt jauno ārstniecības līdzekļu cenu atbilstoši maksātspējai valstī, kā arī pieprasījumam. Zāles atšķiras no jebkuras citas preces, jo sabiedrība vēlas, lai visiem pacientiem būtu pieejamas vajadzīgās zāles. Eiropas politikas veidotājus aicina aktīvi rūpēties par to, lai Eiropas vienotais tirgus darbotos visu Eiropas iedzīvotāju interesēs.

Ja izdevumus par zālēm mākslīgi samazina, pasliktinās ārstniecības rezultāti. Valstīs, kuras finanšu krīzes dēļ būtiski samazināja medikamentiem paredzētos izdevumus vai arī novirzīja finansiālo slogu no trešās puses uz iedzīvotājiem, nekavējoties pasliktinājās ārstniecības rezultāti, savukārt pieauga citu, dārgāku veselības aprūpes veidu apjomi, kas bija nepieciešami, lai kompensētu nepietiekamo piekļuvi zālēm.

4. Zinātnes par dzīvību – jauna Eiropas stratēģija

4.1. Lai gan Eiropā ir vairāki priekšnosacījumi ilgtspējīgai izaugsmei, faktiski Eiropa zaudē pozīcijas, salīdzinot ar līderi biofarmācijas pētījumu jomā – ASV.

4.2. Pasaules farmācijas rūpniecība ir galvenokārt koncentrēta ES un ASV, un tā var palīdzēt risināt vienlīdzības jautājumus, dodot iespēju abiem blokiem aizsargāt savus agrākos un turpmākos ieguldījumus zāļu jomā. Šajā nolūkā ir svarīgi pašreizējās sarunās par transatlantisku tirdzniecības un ieguldījumu partnerību (TTIP) pienācīgi ņemt vērā ekonomisko un sociālo dimensiju, kā arī patērētāju bažas.

4.3. Tā kā valstīs ar vidējiem ienākumiem uzlabojas labklājības līmenis, arī tām būtu proporcionāli jāpiedalās inovāciju izmaksu segšanā šajā augošajā pasaules tirgū. Šobrīd tas nenotiek, un aizvien biežāk valstīs, piemēram, Indijā, ievieš obligātu licencēšanu un citas līdzīgas stratēģijas —, piemēram, Korejā ir pārmērīgs spiediens uz cenu politiku. Lai risinātu turpmākās problēmas un izmantotu iespējas, secinājumus esam balstījuši uz trijiem galvenajiem aspektiem, proti, sociālo, zinātnisko un ekonomisko aspektu, papildot tos ar attiecīgiem ieteikumiem.

4.4. Ar sociālo politiku saistītajos ieteikumos jāpievērš uzmanība tam, lai Eiropas pacientiem uzlabotos ārstēšanas rezultāti, ņemot vērā demogrāfiskās pārmaiņas un hronisku slimību radītās problēmas. Veselība ir ekonomiskās labklājības priekšnoteikums.

Visā Eiropā vēl aizvien saglabājas ļoti liela nevienlīdzība gan starp valstīm, gan valstīs. Ja netiks veikti steidzami uzlabojumi, iedzīvotājiem novecojot, stāvoklis pasliktināsies.

4.5. Pareizāka zāļu lietošana un inovatīvas zāles var būtiski sekmēt šo problēmu risināšanu Eiropā. Agrīna diagnostika, labākas ārstēšanas prakses pārvaldība un rūpīgāka medikāļu norādījumu ievērošana ir galvenie problēmjautājumi, un gan nozares pārstāvji, gan veselības aprūpē iesaistītie var sadarboties, lai uzlabotu rezultātus. Būtu rūpīgi jāapsver iespēja izveidot tādu vidi, kurā nozare cenu veidošanā var ņemt vērā valstu maksātspēju, neriskējot ar novirzēm piegādes ķēdē.

4.6. Būtu jāuzlabo ES struktūrfondu līdzekļu izmantošana, lai veicinātu veselības aprūpes infrastruktūras kvalitātes pilnveidi.

4.7. Eiropas valstu valdībām jācenšas izveidot Eiropas sistēma hronisku slimību kontroles programmu novērtēšanai, nosakot kritērijus un visatbilstošākās ārstēšanas metodes vispārējā aprūpē, kā arī ārstēšanas procesā izmantojot gan zemo cenu, gan inovatīvos medikamentus. Veidojot platformu lielām organizāciju partnerībām, lai izstrādātu sekundāras profilaktiskas programmas hronisku slimību jomā, daudzas ieinteresētās puses, piemēram, valdības, pacientu un ārstu apvienības, sociālie partneri un citas pilsoniskās sabiedrības struktūras var dot ieguldījumu hronisku saslimšanu pārvaldības veiksmīgā ieviešanā. No šāda viedokļa Komisijas Vienotā rīcība hronisku slimību jomā ir būtisks solis pareizajā virzienā.

4.8. Šobrīd biomedicīnisko pētījumu organizēšanu, pārvaldību un finansēšanu visā Eiropā veic, izmantojot dažādas neatkarīgas un sadrumstalotas programmas gan dalībvalstu, gan Eiropas līmenī. Neraugoties uz dažām ļoti veiksmīgām Eiropas iniciatīvām, dalībvalstu vidū ir pārāk liela konkurence, un pārāk maz tiek darīts, lai Eiropā izstrādātu saskaņotu stratēģiju. Tā rezultātā pastāv dažādi vērtēšanas kritēriji, tiek darīts dubults darbs, šķērdēti finanšu resursi, Eiropa atpaliek no ASV daudzās biomedicīnas pētniecības jomās un mazinās konkurētspēja.

4.9. Stiprinot lietišķos pētījumus un praktisko izpēti, kā arī Eiropā veidojot pasaules līmeņa izcilības centrus, ir svarīgi, lai Eiropa arī turpmāk būtu pievilcīgs mērķis tiem, kuri iegulda pētniecībā, izstrādē un ražošanā. Tā kā Eiropai vairākkārt nav izdevies sasniegt mērķi, proti, 3 % no IKP ieguldīt pētniecībā un izstrādē, ir vajadzīga jauna pieeja fundamentālai zinātnei un izglītībai. Tādas iniciatīvas kā Novatorisku zāļu ierosme un programma "Apvārsnis 2020" var sekmēt atklātas inovācijas un sadarbības kultūras īstenošanu un radīt finansēšanas mehānismu mērķtiecīgu ieguldījumu veicināšanai.

4.10. Saistībā ar ieteikumiem ekonomikas politikas jomā ES būtu jāstimulē stabilitātes un izaugsmes satvara ieviešana dzīvības zinātņu sistēmā visā Eiropā, uzlabojot stabilitāti un prognozējamību visām pusēm. Šāda ar nozares un sociālo dialogu papildināta satvara mērķis būtu sekmēt vērtīgu jaunu inovāciju izmantošanu, vienlaikus nodrošinot valdību spēju pārvaldīt budžetus prognozējamā veidā. Šādu satvaru varētu ieviest dalībvalstu līmenī, lai ņemtu vērā atšķirības demogrāfijas procesos, reālo pieprasījumu, inflāciju, tehnoloģiju attīstību u. c. Būtu jāietver arī sociālā dimensija.

4.11. Lielākajā daļā valstu fiskālās konsolidācijas programmu taupības pasākumi neproporcionālā apmērā ir skāruši zāles, lai gan to lietderīgums ir pierādīts un ir lielāks nekā izdevumiem citās veselības aprūpes jomās. Nozarei tas rada neprognozējamu vidi, neskaidru informāciju par Eiropas apņemšanos īstenot inovāciju un potenciālus riskus dalībvalstu spējai turpināt efektivitātes progresu veselības aprūpē, atbilstīgi izmantojot zāles un citas tehnoloģijas.

4.12. Ilgtspējīgas pieejas nodrošināšana veselības aprūpes finansēšanā ir ļoti svarīgs jautājums Eiropas ekonomikas dalībniekiem un īpaši patērētājiem. Ja tiktu izstrādāta ilgtspējīgāka pieeja zālēm paredzētajiem izdevumiem, būtu iespējams panākt, lai finansējums tiktu novirzīts jomām ar vislielāko atdevi. Ir svarīgi noteikt, kādas ir iespējas uzlabot zāļu pārvaldību. Visās ES dalībvalstīs jāgarantē minimālais līmenis veselības aprūpes un medikamentu finansēšanai.

4.13. Jāiekļauj arī reālas prognozes par izaugsmi, ko ietekmē iedzīvotāju novecošana, reāla inovācija un ilgtermiņa veselības aprūpes izmaksu efektivitātes apsvērumi. Šāda sistēma mazinātu negatīvās veselības aprūpes finansēšanas svārstības, kas konstatētas iepriekšējos trijos līdz piecos gados un mudinātu visas veselības aprūpē ieinteresētās puses rūpēties par ilgtermiņa plānošanu.

4.14. Komisijas nesen izstrādātā *Tajani* iniciatīva liecina, ka ir daudz paveikts un sasniegts tādās jomās kā ētika un pārredzamība, zāļu, retu slimību ārstēšanai paredzētu zāļu un bezrecepšu zāļu pieejamība nelielās valstīs, bioloģiski līdzīgas zāles un pārvaldīti iekļaušanas līgumi (*managed entry agreements*), ko atbalsta Komisija.

4.15. EESK izprot to, ka Komisija plāno izstrādāt jaunu, nozīmīgu paziņojumu par rūpniecības politiku farmācijas nozarē. Tas notiek īstajā brīdī, un Komiteja aicina Komisiju izvirzīt tālejošu programmu, kas visā vērtības ķēdē (pētniecība un izstrāde, ražošana, pārdošana un izplatīšana) nodrošina veiksmīgas perspektīvas farmācijas nozarei Eiropā.

Briselē, 2014. gada 29. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Piespiedu darba apkarošana Eiropā un pasaulē: ES loma. EESK ieguldījums ILO 2014. gada konferencē” (pašiniciatīvas atzinums)

(2014/C 311/05)

Ziņotāja: **Béatrice Ouin**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2013. gada 11. decembrī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Piespiedu darba apkarošana Eiropā un pasaulē: ES loma. EESK ieguldījums ILO 2014. gada konferencē”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 10. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 498. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 29. un 30. aprīlī (2014. gada 30. aprīļa sēdē), ar 167 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

Civilizētā sabiedrībā cilvēku tirdzniecībai nav vietas. Tomēr tā pieaug, un piespiedu darbs ir kļuvis par dažu darba tirgus jomu neatņemamu sastāvdaļu un par lielu organizētas noziedzības tirgu. Starptautiskās darba konferences 103. sesijas, kas notiks 2014. gada jūnijā, darba kārtībā ir iekļautas debates par piespiedu darba apkarošanas pastiprināšanu. Patiesi, kopš Starptautiskās Darba organizācijas (ILO) pirmajām konvencijām par šo jautājumu 1929. gadā (Nr. 29) un 1957. gadā (Nr. 105), piespiedu darba iezīmes ir mainījušās. Kādreiz šī prakse attiecās galvenokārt uz valstīm, taču pašlaik tā koncentrējas ekonomikas privātajā sektorā un izvēršas ar globalizācijas, migrācijas, ēnu ekonomikas un starptautisko noziedzības tīklu starpniecību. Eiropas Savienība pieņēma direktīvu par cilvēku tirdzniecības novēršanu, kurā ir ņemts vērā piespiedu darbs⁽¹⁾. Paredzams, ka valstis un ILO sociālie partneri šā gada jūnijā pieņems jaunu starptautisku instrumentu. Šajā sakarā Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja vēlas izstrādāt priekšlikumus, ņemot vērā Eiropas pieredzi gan tās teritorijā, gan ārpus tās robežām, un jo īpaši uzsvērt nozīmi, kāda ir un kāda varētu vēl vairāk būt pilsoniskajai sabiedrībai pamattiesību faktiskajā piemērošanā. Darba tirgus novērošanas centram būs pienākums pārraudzīt, kā noris gan direktīvas par cilvēku tirdzniecības novēršanu, gan ILO pieņemto dokumentu piespiedu darba apkarošanai īstenošana.

1.1. Ieteikumi

1.2. Eiropas Savienībai:

panākt ar ILO kopēju nostāju, lai mērķi, kas izvirzīti ES direktīvā par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, kā arī stratēģijā cilvēku tirdzniecības izskaušanai⁽²⁾ (2012), tiktu iekļauti starptautiskajās darba tiesībās.

1.3. valstīm:

— nākamajā Starptautiskajā darba konferencē pieņemt 29. konvencijas papildprotokolu, ko papildinātu ieteikums, kurā būtu iekļauta cilvēku tirdzniecība darbaspēka ekspluatācijas nolūkos un novērstas nepilnības preventīvo pasākumu, cietušo aizsardzības, cietušo kompensēšanas un tirgotāju sodīšanas jomā, tādējādi pārņemot starptautiskajās tiesībās to, kas jau pastāv Eiropas tiesībās;

— ratificēt 189. konvenciju par darbu mājāsaimniecības pakalpojumu jomā;

⁽¹⁾ 2011/36/EU.

⁽²⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52012DC0286>.

- palielināt darba inspekciju līdzekļus un pastiprināt to sadarbību Eiropas līmenī;
- saskaņot cilvēku tirdzniecības apkarošanas un imigrācijas politiku, kā arī nodrošināt Direktīvas 2011/36 par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību⁽³⁾ faktisku piemērošanu.
- novērst cēloņus, samazinot nabadzību un cietušo neaizsargātību, kā arī palielinot sabiedrības izpratni.

1.4. uzņēmumiem-darba devējiem un ieguldītājiem:

- pārliecināties, ka piegādes ķēdē netiek izmantots piespiedu darbs un ir ievērotas cilvēktiesības gan Eiropā, gan trešās valstīs saskaņā ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) vadlīnijām daudznacionāliem uzņēmumiem un ILO trīspusējo deklarāciju par starptautiskiem uzņēmumiem un sociālo politiku;
- uzraudzīt darbību un piedalīties uzņēmumu koalīcijā pret cilvēku tirdzniecību, kuru Eiropas Komisija drīzumā izveidos.

1.5. arodbiedrībām:

apmācīt iesaistītos biedrus, lai viņi mācētu uzrunāt upurus un palīdzēt viņiem kārtot attiecīgās formalitātes, pirmām kārtām tādās jutīgās nozarēs kā lauksaimniecība, būvniecība, restorāni un viesnīcas vai arī darbs mājāsaimniecības pakalpojumu jomā; sadarboties ar specializētajām nevalstiskajām organizācijām (NVO), lai sniegtu atbalstu migrantiem bez dokumentiem, kuri uzskatāmi par upuriem, nevis likumpārkāpējiem.

1.6. apvienībām:

Patērētāju apvienībām jāievāc informācija par produktu izcelsmi un jāpieprasa visas ražošanas ķēdes pārredzamība.

Apvienībām, kas sniedz palīdzību nelegālajiem migrantiem, organizē mājāsaimniecības pakalpojumu jomā nodarbinātās personas vai cīnās par prostitūcijas izskaušanu, cīņā pret piespiedu darbu būtu jāklūst par atzītiem partneriem, kurus uzklausā.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Kas ir piespiedu darbs?

ILO 29. konvencijas 2. pantā, kuru ir ratificējušas 177 valstis, piespiedu darbs ir definēts kā "jebkurš darbs vai pakalpojums, kas tiek prasīts no cilvēka, piedraudot ar kādu sodu, un ko minētā persona nav uzņēmies veikt labprātīgi". Šajā definīcijā ir iekļauti darba nometnēs ieslodzītie, parādu verdzība, cilvēku tirdzniecība darba ekspluatācijas nolūkos (darba ņēmēji, kuriem neizmaksā darba algu, konfiscē identitātes dokumentus utt.). Ir grūti nošķirt darbaspēka ekspluatāciju un piespiedu darbu. Starptautiskā Darba biroja izpratnē piespiedu darbs vispārīgi tiek pielīdzināts ilgām un smagām darbam, kas tiek veikts ļoti grūtos apstākļos un ir maz apmaksāts vai arī netiek apmaksāts nemaz, un kas tiek izpildīts bez ieinteresētās personas piekrišanas, draudot ar sodu. Sods var nozīmēt fizisku (sitieni, spīdzināšana, seksuāla vardarbība) vai psiholoģisku (pārmērīgas parādsaistības, identitātes dokumentu konfiskācija, draudi ziņot imigrācijas dienestiem vai izrēķināties ar ģimenes locekļiem utt.) vardarbību⁽⁴⁾. Mūsdienās bailes un ekonomiskais spiediens aizstāj kādreizējās vergu ķēdes.

Arī saskaņā ar Direktīvu 2011/36 par cilvēku tirdzniecību piespiedu darbs tiek uzskatīts par vienu no ekspluatācijas veidiem.

⁽³⁾ OV L 101/1, 15.4.2011.

⁽⁴⁾ ILO un Eiropas Komisija lūdz ekspertu grupai izstrādāt operatīvus rādītājus cilvēku tirdzniecības konstatēšanai. Šajā dokumentā viena lappuse ir īpaši veltīta darbaspēka ekspluatācijai http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_norm/-declaration/documents/publication/wcms_105023.pdf.

2.2. Kurā jomā notiek piespiedu darbs?

Darbs māsaimniecības pakalpojumu jomā, lauksaimniecība, būvniecība, rūpnieciskā ražošana (audumi, rotaļlietas) ir dažas no visvairāk skartajām nozarēm. Ja privātajā sektorā piespiedu darbs pārsvarā ir nelegāla darbība, tad legālajā ekonomikā tas ienāk ar apakšuzņēmumu un darbā iekārtošanas aģentūru starpniecību. Tādējādi piespiedu darbs iekļaujas privāto grupu, tostarp arī ļoti lielu grupu piegādes ķēdē. Šajā gadījumā visbiežāk runa ir par piespiedu darbu ārpus Eiropas Savienības. un visvairāk skartais pasaules reģions ir Āzijas un Klusā okeāna reģions (56 %). Centrāleiropa un Dienvideiropa, kā arī Neatkarīgo Valstu Savienība ir reģioni, kuros piespiedu darba īpatsvars sasniedz visaugstāko līmeni pasaulē (4,2 no 1 000 iedzīvotājiem). Trīspadsmit no 19 šā reģiona valstīm atrodas pie ES robežām. Taču pretēji tam, ko daudzi domā, arī Eiropas Savienībā un rūpnieciski attīstītās valstīs vērojams piespiedu darbs (7 %) ⁽⁵⁾. Visās Eiropas Savienības valstīs ir apzināti gadījumi, kad piespiedu kārtā ir nodarbinātas sievietes māsaimniecības pakalpojumu jomā vai lauksaimniecības strādnieki. Pieaugušajiem un bērniem piespiedu kārtā jāveic nelikumīga vai nelegāla saimnieciska darbība, tostarp arī jābago. Šie skaitļi ir jāsalīdzina ar datiem par korupciju Eiropas Savienībā, jo korupcija apgrūtina piespiedu darba apkarošanu.

2.3. Kas strādā piespiedu darbu?

Neapšaubāmi, nelegālie migranti ir visneaizsargātākā grupa, kas veido upuru lielāko daļu, lai arī visi piespiedu darba darītāji nav nelegālie migranti. Nonākuši "apburtajā lokā", šie upuri neuzdrošinās sūdzēties, jo baidās, ka tiks nosūtīti atpakaļ uz izcelsmes valsti. Bieži vien cilvēku tirgotāji arī ir nelegālie migranti, kas ekspluatē savus tautiešus. Etniskās vai rasu minoritātes, migranti un trūcīgie ir grupas, kas visvairāk pakļautas piespiedu darbam, savukārt to vidū vismazāk aizsargātas ir sievietes un bērni. Lielākā daļa upuru cilvēku tirdzniecībā seksuālai izmantošanai ir sievietes, tāpat kā darbā māsaimniecības pakalpojumu jomā, kur viņas ir izolētas. Bieži vien upuri ir neaizsargātas personas, kas nav arod biedrību biedri, kas nespēj pašas sevi aizstāvēt un aizsargāt. Ēnu ekonomikas paplašināšanās sniedz iespējas cilvēku tirgotājiem. Darba inspekcijas un policijas dienestu vājums neļauj apkarot tās izvēršanos.

Ekonomikas krīzes dēļ, kas kopš 2008. gada negatīvi ietekmē Eiropu, darba ņēmēji bija spiesti pamest savu valsti, lai meklētu darbu bagātākās valstīs. Pašlaik viņu izcelsmes valstīs trūkst attiecīgo kvalifikāciju, un tāpēc ir jāizmanto migranti no tālākām zemēm, kuri arī meklē labākus dzīves apstākļus. Viņi saskaras ar grūtībām, par kurām nebija iedomājušies: bez dokumentiem, ar nepastāvīgu darbu, bez sociālās aizsardzības un iespējām atgriezties savā valstī. Šī situācija, kas vājina daudzas ģimenes, rada labvēlīgus apstākļus cilvēku tirgotājiem.

2.4. Piespiedu darbs skaitļos

- Saskaņā ar ILO neseno aplēsēm 2012. gadā pasaulē gandrīz 21 miljons cilvēku bija piespiedu darba upuri, no tiem – 58 % ir sievietes un meitenes. Ceturtā daļa upuru ir bērni, kas jaunāki par 18 gadiem. Privātpersonas vai privātie uzņēmumi ekspluatē gandrīz 19 miljonus personu, bet valsts vai valsts grupas – vairāk nekā 2 miljonus. To upuru vidū, kurus ekspluatē privātpersonas vai uzņēmumi, 4,5 miljoni tiek izmantoti seksuāli. Saskaņā ar ILO datiem upuru vidējais piespiedu darba ilgums ir 18 mēneši.

Eurostat dati par cilvēku tirdzniecību Eiropā 2013. gadā pretēji pieņemtajam liecina, ka lielākā daļa dalībvalstīs apzināto upuru bija ES valstspiederīgie – 61 % laikā no 2008. līdz 2010. gadam. Tāpat lielākajai daļai tirgotāju, pret kuriem ir ierosināta krimināllieta, bija ES pilsonība (67 % 2008. gadā, 76 % 2010. gadā) ⁽⁶⁾. Taču laikā no 2008. līdz 2010. gadam no trešām valstīm identificētu vai iespējamu upuru proporcija trīskāršojās, palielinoties no 12 % līdz 37 %; tas apstiprina, ka migrācija no trešām valstīm joprojām ir vājš punkts. Visaugstākais apzināto vai iespējamo cilvēku tirdzniecības upuru skaits 2010. gadā bija konstatēts Itālijā (2 381), Spānijā (1 605), Rumānijā (1 154) un Nīderlandē (993), bet viszemākais – Ungārijā (10), Portugālē (8), Maltā (4) un Lietuvā (3) ⁽⁷⁾. No 880 000 piespiedu darba darītāju provizorisks kopskaits ES dalībvalstīs 270 000 (30 %) ir seksuālās izmantošanas upuri un 610 000 (70 %) – piespiedu darba upuri ⁽⁸⁾.

⁽⁵⁾ http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/Trafficking_in_Persons_2012_web.pdf

⁽⁶⁾ EUROSTAT (2013) *Trafficking in Human Beings* http://ec.europa.eu/anti-trafficking/EU+Policy/Report_DGHome_Eurostat.

⁽⁷⁾ Jāuzsver, ka Eurostat 2013. gada dati pamatoti vienīgi uz skaitļiem, kurus paziņojušas dalībvalstis, un tajos nav ņemti vērā neidentificētie cilvēku tirdzniecības upuri. Ne visas dalībvalstis ir iesniegušas datus. Tāpat metodoloģija, ko izmanto dažādas valstu iestādes, ievērojami atšķiras. Tāpēc tiešs valstu salīdzinājums var būt maldinošs.

⁽⁸⁾ Starptautiskais Darba birojs (2012): *Estimation mondiale du BIT sur le travail forcé: Résultats et méthodologie*, Ženēva, 2012. gads. Starptautiskā Darba biroja dati attiecas uz prognozēto (pretstatā konstatētajam) to cilvēku skaitu, kas strādā piespiedu darbu. Šie skaitļi atbilst minimālā līmeņa novērtējumam, jo ir izmantoti stingri datu apstiprināšanas un ekstrapolācijas kritēriji. Novērtējumi ir klasificēti pēc reģioniem. Klasifikācija pēc valstīm nav pieejama, jo ļoti maz valstu veica novērtējumus valsts līmenī. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_norm/-declaration/documents/publication/wcms_182004.pdf.

2.5. Kā darbojas cilvēku tirdzniecība?

Cilvēku tirdzniecību un piespiedu darbu vieno cieša saikne, kas atzīta dokumentos (lai arī piespiedu darba upuri ne vienmēr ir cilvēku tirdzniecības upuri). Nabadzība un/vai bruņoti konflikti, kā arī ģeogrāfiski tuvu reģionu attīstības nelīdzsvarotība izraisa emigrācijas procesus. Paņēmieni, kurus izmanto tirgotāji, ir maldināšana, draudi, parādi. Upurus bieži savervē, transportē un izmitina, izmantojot vardarbību, piespiedu līdzekļus vai krāpšanu. Parādi un manipulēšana ar tiem ir paņēmieni, kā pārņemt un saglabāt kontroli pār cilvēku. Bieži vien darba ņēmēji, kas migrē, aizņemamas ievērojamas naudas summas, lai samaksātu tirgotājam par transporta organizēšanu, ceļojuma dokumentu nokārtošanu un izdevumus saistībā ar darba atrašanu. Tā kā persona, kas gatavojas imigrēt, domā, ka vēlāk viņa varēs sniegt atbalstu ģimenei un nodrošināt savu nākotni, šo naudu aizņem no draugiem un radiem. Doma, ka vajadzēs atgriezties, nesamaksājot šos parādus, ir neiedomājama lielākai daļai migrējošo darba ņēmēju pat tad, kad viņi atklāj, ka solītā darba nav un ka viņi tiks ekspluatēti nenoteiktu laiku. Summas, kas viņiem jāmaksā par pasi un transportu, bet pēc tam par mitekli un pārtiku, ir milzīgas. Daudzās valstīs nelegālajiem migrējošiem darba ņēmējiem nav piekļuves tiesai⁽⁹⁾.

2.6. Piespiedu darba sekas

Piespiedu darbs ir ne vien cilvēktiesību pārkāpums, bet arī rada problēmas uzņēmumiem un darba ņēmējiem. Ar godīgiem uzņēmumiem negodīgā veidā konkurē uzņēmumi, kas izmanto piespiedu darba produktus; attiecībā uz darba ņēmējiem piespiedu darbs negatīvi ietekmē darba algas un darba apstākļus, kā arī sociālās solidaritātes finansējumu.

2.7. Kam ir izdevīgs piespiedu darbs?

Cilvēku tirdzniecība ir ļoti ienesīga: tie, kas organizē vai liek veikt piespiedu darbu, gūst milzīgus nelegālus ienākumus. Aprēķināts, ka 2005. gadā peļņa pasaulē no piespiedu darba bija 44,3 miljardi ASV dolāru gadā, no tiem 31,6 miljardi gūti no cilvēku tirdzniecības. No šīs summas 15,5 miljardi jeb 49 % bija gūti industrializēto valstu, tai skaitā Eiropas Savienības, ekonomikā⁽¹⁰⁾. Cilvēku tirdzniecība uztur noziedznieku tīklus, kā arī ieroču un narkotiku nelikumīgu tirdzniecību.

3. Īpašas piezīmes

3.1. Instrumenti piespiedu darba apkarošanai

Līdztekus biedrošanās brīvībai, tiesībām uz koplīgumu slēgšanu, minimālajam vecumam, no kura persona drīkst būt nodarbināta (bērnu darba aizliegums), kā arī diskriminācijas aizliegumam nodarbinātības un profesionālās darbības jomā viena no darba pamattiesībām paredz, ka nevienam nedrīkst likt veikt piespiedu darbu; to ir apstiprinājusi ANO, ILO, ESAO un Eiropas Savienība (Eiropas Savienības Pamattiesību harta, 5. pants, Eiropas Cilvēktiesību konvencija, 4. pants). Ne vien ILO 29. un 105. konvencija, bet arī citas konvencijas, piemēram, par darbu mājāsaimniecības pakalpojumu jomā (189.), par darba inspekciju (81. un 129.), par migrējošiem darba ņēmējiem (97. un 143.), par privātām nodarbinātības aģentūrām (181.), paredz iespējas rīkoties.

Pamattiesības ir universālas un tās jāpiemēro pat valstīs, kuras nav ratificējušas pamatkonvencijas atbilstīgi ILO Deklarācijai par pamatprincipiem un pamattiesībām darbā un tās turpmākajai izpildei. Saskaņā ar ANO uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipiem starptautiskie uzņēmumi, neatkarīgi no valsts lomas tajā valstī, kurā minētie uzņēmumi atrodas, ir atbildīgi par cilvēktiesību ievērošanu⁽¹¹⁾.

Piespiedu darbs ir viens no ekspluatācijas veidiem, kas minēts Direktīvā 2011/36. Direktīvā visi ekspluatācijas veidi ir definēti kā noziegumi un tajā ir saskaņotas sankcijas pret ekspluatatoriem un uzņēmumiem, kas izmanto piespiedu darbu. Tajā ir arī paredzēti noteikumi par preventīviem pasākumiem, cietušo aizsardzību un kompensācijām cietušajiem.

⁽⁹⁾ Piemēram, kādam īru darba devējam bija jāmaksā soda nauda 90 000 euro apmērā par neizmaksātām algām piespiedu darba darītājam. Darba devējs iesniedza apelāciju, motivējot to ar argumentu, ka darba ņēmējam nav tiesību uz kompensāciju, jo viņš uzturas nelegāli; šī darba devēja prasība tika apmierināta (<http://www.mrci.ie/resources/publications/mrciupdates/the-fight-for-justice-muhammads-story-part-ii/>).

⁽¹⁰⁾ Patrick Belser, "Forced Labor and Human Trafficking: Estimating the Profits", darba dokuments, Ženēva, Starptautiskais Darba birojs, 2005. gads. http://www.ilo.org/sapfl/Informationresources/ILOPublications/WCMS_081971/lang-en/index.htm.

⁽¹¹⁾ Apvienoto Nāciju Organizācija (2011), ģenerālsēkretāra īpašā pārstāvja cilvēktiesību un starptautisko un citu uzņēmumu jautājumos ziņojums, John Ruggie, UN GA A/HRC/17/31 www.ohchr.org/Documents/.../GuidingPrinciplesBusinessHR_FR.pdf.

Tomēr, neraugoties uz tiesību atzīšanu un starptautisko dokumentu daudzumu, piespiedu darbs nav izzudis. Noziedznieku tikli izplatās pāri robežām un izmanto dažādu sistēmu nepilnības.

ILO konvencijas vajag papildināt, lai tās atbilstu piespiedu darba mūsdienīgajām izpausmēm. Šajās konvencijās nav atsaucies ne uz cilvēku tirdzniecību, ne uz preventīvajiem pasākumiem, ne uz upuru aizsardzību vai kompensācijām cietušajiem.

3.2. Instrumentu trūkumi

Starp reglamentējošo noteikumu (ANO), konvenciju noteikumu (*ILO*) un brīvprātīgi piemērojamo noteikumu (ESAO vadlīnijas starptautiskajiem uzņēmumiem⁽¹²⁾, ISO 26000⁽¹³⁾, *ILO* trīspusējā deklarācija par starptautiskiem uzņēmumiem un sociālo politiku⁽¹⁴⁾, nefinanšu pārskati) spēku (pamatattiecībām) un daudzumu un to piemērošanu ir milzīga plaša. Pat ja apkarošanas plāni ir izstrādāti, tiem bieži vien nav paredzēts budžets, pārraudzība un novērtēšana. Instrumenti nav saskaņoti: piemēram, imigrācijas, robežu kontroles un cilvēktiesību aizsardzības politika bieži vien ir savstarpējā pretrunā, savukārt sadarbības politikā, kas varētu būt tirdzniecības un piespiedu darba apkarošanas svira, šis aspekts nav minēts.

Dokumentu pārpilnība negarantē efektivitāti. Pašlaik līdztekus starptautisko iestāžu dokumentiem ir privāts marķēšanas piedāvājums: rīcības kodeksi, sertifikācija, marķējumi utt. Eiropā ir 240 marķējumi, no kuriem daudzi ir pašdefinēti un kuriem nav paredzēta pārbaude. Daži starptautiski uzņēmumi savā rīcības kodeksā, piemēram, apņemas visās jomās ievērot vietējos tiesību aktus. Tā ir apšaubāma apņemšanās valstīs, kurās sievietes tiek diskriminētas vai bīdrosnā bīdība netiek aizsargāta! Dažkārt rīcības kodeksi izstrādāti, lai pārliecinātu patērētājus un ieguldītājus, bet tajos nav paredzēta nekāda kontrole vai pārbaude, un tie faktiski neapkarot piespiedu darbu, jo tas ļauj samazināt izmaksas un palielināt peļņu.

3.3. Apkarot piespiedu darbu ES un ārpus tās

3.3.1. Novērst nepilnības esošajos dokumentos. *ILO* Eiropas valstīm vajadzētu būt kopīgai nostājai attiecībā uz *ILO* 29. konvencijas papildprotokola un ieteikuma pieņemšanu, lai pastiprinātu preventīvus pasākumus, kontroli, cietušo aizsardzību un kompensācijas cietušajiem.

Eiropas Savienībā

- Eiropas Savienība pieņēma direktīvu par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu (2011/36/ES) un stratēģiju (EESK atzinums SOC/467). Eiropas stratēģijā cilvēku tirdzniecības apkarošanai īpaša uzmanība veltīta darbaspēka ekspluatācijai kā vienai no maz pētītām parādībām, un tajā ir paredzēta virkne pasākumu, kuros jāiesaista darba inspektori, kompetentās iestādes, kā arī Eiropas Komisija. Tomēr minētie dokumenti ir pieņemti nesen, un tie vēl nav devuši visus gaidītos rezultātus. Turklāt ekonomikas krīzes dēļ ir samazināti līdzekļi policijai un darba inspekcijai, vēršas plašumā ēnu ekonomika, pieaug nabadzība un nedrošība, un tas palielina piespiedu darba attīstības risku. Preventīvajos pasākumos neapšaubāmi jāparedz ne vien izpratnes veicināšana, izglītošana, informēšana, bet arī ēnu ekonomikas un nabadzības apkarošana, īpašu uzmanību veltot visneaizsargātākajām iedzīvotāju grupām, to skaitā arī migrantiem, kas nerunā uzņēmējas valsts valodā.
- Darba inspekcijas rīcībā jābūt pietiekamiem kontroles līdzekļiem; ir jāstiprina Eiropas līmeņa sadarbība: jāizveido aģentūra, kas nodarbojas ar pārrobežu jautājumiem, jāpaplašina pilnvaras darba inspekciju sadarbības platformai, iekļaujot tajā arī piespiedu darbu, kā arī jākoordinē citas kompetentās iestādes (nodokļu administrācijas), lai apkarotu nedeklarētu darbu.
- Darba inspektoriem, sociālajiem darbiniekiem un arodbiedrībām jābūt pieejamiem rādītājiem (vai darbiniekam ir pase, vai viņš var brīvi pārvietoties, vai darba alga tiek maksāta utt.), lai konstatētu piespiedu darbu un pieaicinātu policijas dienestus⁽¹⁵⁾.

⁽¹²⁾ ESAO, 2011. gads, ESAO vadlīnijas starptautiskajiem uzņēmumiem <http://www.oecd.org/fr/daf/inv/mne/principesdirecteursdelocalintentiondesentreprisesmultinationales.htm>

⁽¹³⁾ ISO 26000 – Uzņēmumu sociālā atbildība <http://www.iso.org/iso/fr/home/standards/iso26000.htm>.

⁽¹⁴⁾ *ILO* trīspusējā deklarācija par starptautiskiem uzņēmumiem un sociālo politiku, 2006. gads, 4. izdevums. http://www.ilo.org/empent/Publications/WCMS_124923/lang-fr/index.htm.

⁽¹⁵⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_norm/-declaration/documents/publication/wcms_105023.pdf

- Personāla atlases un darbā iekārtošanas aģentūras, kuras meklē darbiniekus citās ES valstīs un arī ārpus tām (būvniecības, lauksaimniecības, atkritumu apsaimniekošanas, uzkopšanas u. c. nozarēm), ir jākontrolē un jāuzrauga, lai novērstu krāpniecisku praksi. Eiropas stratēģijā cilvēku tirdzniecības apkarošanai paredzēts, ka Eiropas Komisija strādās kopā ar Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fondu (*Eurofound*), lai izstrādātu labas prakses rokasgrāmatu publikajām iestādēm attiecībā uz personāla atlases un darbā iekārtošanas, kā arī pagaidu darba aģentūru uzraudzību ar mērķi novērst cilvēku tirdzniecību. Šajā rokasgrāmatā vajadzētu ietvert licencēšanas un minēto aģentūru atbildības īstenošanas sistēmas.
- Cietušie ir jāaizsargā, viņu tiesības ir jāgarantē un jādara viss iespējams, lai viņi atgūtu to, kas viņiem pienākas (neizmaksātu algu, sociālo aizsardzību), un saņemtu kompensāciju proporcionāli zaudējumam. Pret cietušajiem nevajadzētu ierosināt krimināllietas par imigrāciju, viltotiem identitātes dokumentiem vai pārkāpumiem, kas izdarīti piespiedu kārtā ⁽¹⁶⁾. Kriminālvajāšanai jāpakļauj noziedzīgie tirgotāji. Kompensācijas cietušajiem vajadzētu nodrošināt, konfiscējot tirgotāju īpašumu.
- Cietušajiem jābūt iespējai vērsties tiesā, un tāpēc viņiem jāļauj palikt valsts teritorijā, kamēr rit tiesvedība, pat ja Eiropas Savienības teritorijā viņi ir iekļuvuši nelegāli. Uzturēšanās atļauju saņemšana nedrīkstētu būt atkarīga no cietušo vēlmes sadarboties ar policiju un tiesu, jo daudzi cietušie ir pārdzīvojuši emocionālu šoku un viņiem ir bijusi ļoti negatīva pieredze saskarsmē ar policiju. Viņi var baidīties, ka, ja liecinās pret saviem izmantotājiem, pret viņu ģimenēm var tikt vērstas represijas izcelsmes valstīs. Direktīvā 2011/36 dalībvalstīm noteiktas vairākas prasības, lai sniegtu palīdzību cietušajiem un aizsargātu viņus. Šie pasākumi jāīsteno maksimāli efektīvi, lai cietušie, pat visneaizsargātākie, saņemtu faktisku aizsardzību.

3.3.2. Ārpus Eiropas Savienības labāk jāņem vērā fakts, ka līdz ar globalizāciju ir parādījušies jauni dalībnieki – NVO un starptautiski uzņēmumi. Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) noteikumos nav pietiekami viennozīmīgi iekļautas ILO konvencijas. ILO novērotājam vajadzētu piedalīties PTO darbā. Turklāt pastiprināti jāīsteno ILO kontroles mehānismu secinājumi un ieteikumi par ILO dalībvalstu tiesību aktiem un praksi. Bieži vien šie ieteikumi netiek ņemti vērā, jo to īstenošanai trūkst politiskas gribas un/vai atbilstīgu finanšu resursu un administratīvās spējas.

3.3.3. Eiropas Savienība gatavo direktīvu par uzņēmumu sociālu atbildību ⁽¹⁷⁾, kurā ir paredzēta prasība uzņēmumiem ar vairāk nekā 500 algotiem darbiniekiem iekļaut darbības pārskatā nefinansiālu paziņojumu par darbības ietekmi uz vidi, sociālo jomu un darbiniekiem, tai skaitā cilvēktiesību ievērošanu un korupcijas apkarošanu. Šī direktīva atbilst ILO noteikumiem (EESK atzinums INT/698).

3.3.4. Attīstības politika un ārējā palīdzība varētu būt svira, ja šī palīdzība būtu atkarīga no pamattiesību ievērošanas gan valstu, gan citu dalībnieku līmenī, bet jo sevišķi starptautiskajos uzņēmumos, kas izmanto resursus valstīs, kurām tiek sniegts atbalsts. Turklāt attīstības palīdzībā vajadzētu iekļaut projektus, kas saistīti ar administratīvās veikspējas uzlabošanu, paredzot atbilstošu apmācību darba inspektoriem un sociālajiem partneriem par ILO konvenciju īstenošanu. Tirdzniecības politikai un attīstības politikai vajadzētu vienai otru savstarpēji papildāt, lai labāk tiktu piemērotas cilvēktiesības. ILO konvenciju par piespiedu darbu (29. un 105.), kā arī citu svarīgu ILO konvenciju ratificēšana un faktiska īstenošana būtu jāiekļauj ES un trešo valstu tirdzniecības, sadarbības un asociācijas nolīgumos un regulāri jāuzrauga. Izmantojot uzraudzības struktūras, pilsoniskās sabiedrības organizācijas jāiesaista tirdzniecības nolīgumu un to sadaļu par tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību pārraudzībā.

⁽¹⁶⁾ OSCE guidelines on non-punishment 2013, <http://www.osce.org/cthb/101083>.

⁽¹⁷⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Padomes Direktīvas 78/660/EEK un 83/349/EEK attiecībā uz noteiktu lielu uzņēmumu un koncernu nefinansiālās un daudzveidības informācijas atklāšanu, COM(2013) 207 final – 2013/0110 (COD).

3.3.5. Pilsoniskās sabiedrības atbalsts

3.3.5.1. Vadlīnijās starptautiskajiem uzņēmumiem ESAO ierosina palielināt uzņēmumu lomu cilvēktiesību ievērošanā un veicināšanā⁽¹⁸⁾. Tas pats ir arī ierosināts Ruggie ziņojumā (ANO)⁽¹⁹⁾, kurā aicināts iesaistīt valdības, uzņēmumus, pilsonisko sabiedrību un ieguldītājus. Šajā ziņojumā ieteikts uzņēmumiem sagatavot riska novērtējumus (uzticamības pārbaudes). Uzņēmumiem ir jānodrošinās pret pamattiesību pārkāpumiem, tādējādi kļūstot par svarīgiem dalībniekiem šādu pārkāpumu apkarošanā. Vajag palielināt starptautisko uzņēmumu un ieguldītāju atbildību ne vien tāpēc, ka tas ir viņu interesēs, bet arī lai varētu pret viņiem sākt tiesvedību, ja tie nespēj nodrošināt uzraudzību. Uzņēmumiem arī jābūt atbildīgiem par ILO noteikumu piemērošanu. Neatkarīgām vērtēšanas aģentūrām, kas izvērtē ar finansēm nesaistītus jautājumus, vajadzētu kontrolēt uzņēmumu paziņojumu atbilstību.

3.3.5.2. Daudzi starptautiski uzņēmumi ir no Eiropas, un tiem ir progresīva pieeja starptautisko pamatlīgumu jomā, kas parakstīti ar starptautiskām arodbiedrību federācijām, piemēram, par uzņēmumu sociālu atbildību, kurā ir paredzēta arī piespiedu darba apkarošana. Jaunajā ES stratēģijā⁽²⁰⁾ 2011.-2014. gadam par uzņēmumu sociālu atbildību ir paredzēts, ka Eiropas uzņēmumi ir atbildīgi par cilvēktiesību ievērošanu⁽²¹⁾.

3.3.5.3. Arī ieguldījumi ir svira; daudzi ieguldītāji pievienojās ANO atbildīgu ieguldījumu principiem⁽²²⁾; pašlaik sociāli atbildīgi ieguldījumi veido 22 % no kopapjoma, bet no tiem 49 % ir Eiropas ieguldījumi.

3.3.5.4. Uzņēmumi var īstenot ietekmi ar atbildīga pirkuma politiku; tāpat var rīkoties arī vietējās un reģionālās pašvaldības un administrācijas, publiskajā iepirkumā pārliecinoties, ka uzņēmumi, ar kuriem tās sadarbojas, ir darījuši visu, lai novērstu piespiedu darbu to piegādes ķēdē.

3.3.5.5. Eiropas NVO arī ir progresīva pieeja attiecībā uz patērētāju tiesībām zināt, kādos apstākļos ir ražoti apģērbi, apavi⁽²³⁾ vai arī pārtikas produkti no trešām valstīm. Piespiedu darbu varētu izskaust, pieprasot vairāk pārredzamības un izsekojamības visos produkta ražošanas vai pakalpojuma sniegšanas posmos.

3.3.5.6. Daudzām arodbiedrību organizācijām ir pieredze, ar ko dalīties: apmācības organizēšana, lai zinātu, kā uzrunāt piespiedu darba darītājus, darba metodes ar NVO, kas specializējas palīdzības sniegšanā nelegālajiem migrantiem. Tomēr vēl ne visas organizācijas apzinās problēmas nopietnību: daudzas domā, ka tas neskar viņu valsti vai ka tās neko nevar darīt. Valstis varētu palīdzēt arodbiedrībām organizēt ēnu ekonomikā strādājošos.

Valstu-pasūtītāju arodbiedrībām vajadzētu sekmēt arodbiedrību veidošanos valstīs, kas pasūtījumus izpilda, tāpat kā atbalstīt trešo valstu darba ņēmēju prasības nodrošināt darba samaksu, kura dod iespēju dzīvot, kā arī pienācīgu darba laiku.

Eiropas nozaru sociālā dialoga komitejas ir viens no līdzekļiem, kā veicināt izpratni un apkarot piespiedu darbu.

Briselē, 2014. gada 30. aprīlī.

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽¹⁸⁾ <http://www.oecd.org/fr/daf/inv/mne/principesdirecteursdelocdealintentiondesentreprisesmultinationales.htm>.

⁽¹⁹⁾ http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Business/A.HRC.17.31_fr.pdf.

⁽²⁰⁾ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:LV:PDF>.

⁽²¹⁾ ES (2011), "Atjaunota ES stratēģija 2011.-2014. gadam attiecībā uz korporatīvo sociālo atbildību", COM(2011) 681 final <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:LV:PDF>

⁽²²⁾ Interneta vietne "ANO atbildīgu ieguldījumu principi": <http://www.unpri.org/> (angļu valodā).

⁽²³⁾ Kampanjas "Clean Clothes" tīmekļa vietne: <http://www.cleanclothes.org/> (angļu valodā).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Patērētāju tiesību aizsardzība un pārmērīgas parādsaistības” (izpētes atzinums)

(2014/C 311/06)

Galvenā ziņotāja: **Reine-Claude Mader**

Grieķijas pastāvīgais pārstāvis Eiropas Savienībā *Theodoros Sotiropoulos* 2013. gada 6. decembrī nosūtīja vēstuli atbilstoši Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantam, kurā viņš gaidāmās Grieķijas prezidentūras vārdā aicināja Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju sagatavot izpētes atzinumu par tematu

“Patērētāju aizsardzība un atbilstoši pasākumi pret pārmērīgām parādsaistībām, lai novērstu sociālo atstumtību”

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 498. plenārajā sesijā 2014. gada 29. un 30. aprīlī (2014. gada 29. aprīļa sēdē) iecēla *Reine-Claude Mader* kdzi par galveno ziņotāju un ar 164 balsīm par, 12 balsīm pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK ir ļoti vērīga pret pārmērīgu parādsaistību problēmu, ko ir saasinājusi finanšu krīze, dzīves dārdzības pieaugums un kreditēšana. Dažādos atzinumos tai ir nācies paust viedokli par nepieciešamību īstenot pasākumus Eiropas līmenī.

1.2. Neraugoties uz to, ka cēloņi ir noskaidroti, nepastāv neviena saskaņota jēdziena “pārmērīgas parādsaistības” definīcija un nav līdzekļu, lai noskaidrotu, kāds ir patiesais stāvoklis dalībvalstīs. Tāpēc Komiteja aicina pieņemt kopēju definīciju.

1.3. Tajā būtu jāietver sekojoši elementi: (i) māsaimniecība kā piemērota vienība pārmērīgu parādsaistību noteikšanai; (ii) līgumiskās finansiālās saistības; (iii) ģimenes vai kopienas neformālās saistības; (iv) nespēja veikt maksājumus; (v) pārmērīgas strukturālas parādsaistības; (vi) pienācīgs dzīves līmenis un (vii) maksātnespēja.

1.4. EESK stingri aicina patērētāju tiesību aizsardzību konkrēti iekļaut visos pasākumos, kas pieņemti iekšējā tirgus izveides jomā.

1.5. Lai novērstu pārmērīgas parādsaistības, jāizmanto gan izglītojoši un preventīvi pasākumi, gan pielāgotas procedūras, kas nodrošina pārmērīgu parādsaistību subjekta reintegrāciju normālā saimnieciskajā dzīvē.

1.6. Šajā nolūkā ir vajadzīgs visaptverošs pārskats par māsaimniecību pārmērīgām parādsaistībām un jāīsteno efektīvi pasākumi.

1.7. Izglītošana finanšu jomā ir jānodrošina skolās, taču tai ir jābūt pieejamai arī jebkurā laikā un visai sabiedrībai. No šāda viedokļa EESK atbalsta informācijas kampaņas, kurās jābūt iesaistītām visām ieinteresētajām pusēm, lai nodrošinātu dažādas pieredzes komplementaritāti.

Komiteja uzsver, ka patērētāju apvienībām un ģimeņu apvienībām ir būtiska loma informācijas izplatīšanā un palīdzības sniegšanā tām personām, kas to vēlas.

1.8. Vairākās dalībvalstīs ir ieviesti preventīvi pasākumi un sistēmas pārmērīgu parādsaistību problēmu risināšanai, taču tās ir atšķirīgas.

EESK uzskata, ka visās dalībvalstīs ir jāievieš piemērota un vienota procedūra, kas balstīta uz Pamattiesību hartas 38. pantu, LESD 114. pantu un 81. pantu, saskaņā ar Komisijas direktīvas priekšlikumā ierosinātajiem vispārējiem principiem, lai tādējādi konkrēti apliecinātu Parlamenta ieinteresētību atrisināt ES iedzīvotāju problēmas.

1.9. Šajos principos jāparedz, ka procedūra ir ātra un bez maksas, jāpārtrauc vajāšana, ja ir uzsākta procedūra pārmērīgu parādsaistību novēršanai, jāveic parādsaistību pārbaude, jāsauglabā pamata mājoklis, jānodrošina vienāda attieksme pret parastajiem kreditoriem, vissmagākajos gadījumos jābūt iespējai dzēst parādus un jānosaka prasība nodrošināt pārmērīgu parādsaistību subjektam pietiekamu līdzekļu apjomu ikdienas dzīves vajadzībām, jo mērķis ir panākt, lai patērētājs pēc iespējas ātrāk no jauna integrētos saimnieciskajā un sabiedriskajā dzīvē.

1.10. Komiteja atgādina arī savu atbalstu iekļautībai banku pakalpojumu ziņā – tā ir jāsauglabā pārmērīgu parādsaistību skartām personām, lai novērstu jebkādu sociālu atstumtību.

1.11. Pārmērīgu parādsaistību novēršanai ir vajadzīgs aizdevuma procentu likmju regulējums ES līmenī.

1.12. Taču pārmērīgu parādsaistību gadījumu samazināšanos nevar panākt tikai ar problēmu risināšanas sistēmas ieviešanu. Papildus jāveic pasākumi ar mērķi attīstīt izglītošanu mājāsaimniecības un finanšu jautājumu jomā, taču šajā nolūkā ir jāpiešķir līdzekļi.

1.13. Aicina pievērst uzmanību tam, ka spēja pārvaldīt parādu sloga palielināšanos nevar tikt īstenota, neievērojot noteikumus. Šajā saistībā atgādina, ka atbalsta atbildīgu kreditēšanu, kas nozīmē gan izplatītāju, gan kredīta ņēmēju likumīgu un ētisku rīcību.

2. Ievads

2.1. Komisija 2013. gadā “Sociālo ieguldījumu paketē” ⁽¹⁾ konstatēja, ka kopš krīzes sākuma ir krasi palielinājies izlikto personu un bezpajumtnieku skaits, un norādīja, ka pārmērīgas parādsaistības ir viens no nabadzības iemesliem.

2.2. Pārmērīgu parādsaistību problēma saasinājās 80. gadu sākumā un tās skarto personu skaits kļuva arvien lielāks visās sociāli profesionālajās kategorijās.

2.3. Pārmērīgu parādsaistību gadījumus vairs nevar uzskatīt par problēmu, kas saistīta ar noteiktiem indivīdiem, kuri rīkojas dziņu un kaislību ietekmē. Pašlaik tā ir sociālas un sabiedrības krīzes izpausme.

2.4. Eiropas Centrālā banka 2013. gadā konstatēja, ka vairāk nekā pusei *euro* zonas iedzīvotāju ir parādsaistības finanšu iestādēs ⁽²⁾.

2.5. Šis apsekojums liecina, ka pārmērīgu parādsaistību cēlonis parasti ir neparedzēta ienākumu samazināšanās, kas galvenokārt saistīta ar darba zaudēšanu, slimību, šķiršanos vai pārmērīgu patēriņu ⁽³⁾.

2.6. Dānija bija pirmā, kas 1984. gadā nodrošinājās ar privātpersonu pārmērīgu parādsaistību visaptverošu novēršanas mehānismu. Tai sekoja Francija, kas ar 1989. gada 31. decembra likumu pieņēma līdzīgus pasākumus par privātpersonu un ģimeņu pārmērīgu parādsaistību novēršanu un ar tām saistīto problēmu risināšanu ⁽⁴⁾.

2.7. Pārmērīgas parādsaistības skar visas dalībvalstis, taču dažādā mērā. Tās ir pieaugušas līdz ar finanšu krīzi un sagrāvušas vairāku valstu ekonomikas līdzsvaru. Šī problēma ir jārisina vēl jo vairāk tāpēc, ka tā finansiāli ietekmē visus ekonomikas dalībniekus; uzņēmumus, to skaitā MVU, ietekmē neapmaksātie rēķini, kas izrakstīti klientiem, kas kļuvuši maksātnespējīgi.

⁽¹⁾ COM(2013) 83 final; EESK atzinums (OV C 271, 19.9.2013., 91. lpp.).

⁽²⁾ Eiropas Centrālā banka (2013). “Eurosistēmas apsekojums par mājāsaimniecību īpašuma un patēriņu. Pirmās kārtas rezultāti.” Izdevums “Statistics Paper Series”, 2013. gada. aprīlis, 57.–71. lpp.

⁽³⁾ Eurofound 2013, “Pārmērīgs mājāsaimniecību parādsaistību pieaugums ES. Neformālo aizņēmumu loma”. Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga.

⁽⁴⁾ Senāta kopsavilkuma ziņojums “Pārmērīgu parādsaistību problēmu risināšana”. Eiropas lietu dienests. 1998. gada aprīlis.

2.8. Šobrīd tās rada lielāku satraukumu, jo skar nabadzīgus darba ņēmējus un bezdarbniekus, kam ir sakrājušies nenomaksāti rēķini par tādiem nepieciešamiem pakalpojumiem kā enerģija, ūdens, apdrošināšana un telefonsakari, un īres maksājumu kavējumi, kā arī sabiedrības vidējo slāni, galvenokārt, pēc nelaimes gadījuma, un arī pensionārus, kuru ienākumi samazinājušies taupības politikas dēļ vai tādēļ, ka viņi finansiāli palīdz saviem tuviniekiem⁽⁵⁾. Pārmērīgu parādsaistību cēloņi ir identificēti. Tās rada bezdarbs, nestabila nodarbinātība, dažāds ģimenes stāvoklis. Ir zināms, ka ģimenes, kurās ir tikai viens no vecākiem, ir skartas visvairāk. Dažos gadījumos par cēloni var būt nelaimes gadījums, laulības šķiršana, laulāto atšķiršana, nāve, slimība vai invaliditāte ar augstām aprūpes izmaksām. Dažās dalībvalstīs milzīgā reģistrācijas maksa universitātēs arī ir būtisks faktors, kas rada pārmērīgas parādsaistības jauniešiem.

2.9. Nesenais pārmērīgu parādsaistību pieaugums ietver jaunu socioloģisku kategoriju: vidusšķiras pārstāvjus, kas zaudējuši darbu un kam ir jāatmaksā liels hipotekārais kredīts par mājokli, lai gan tuvākajā laikā nav cerību atrast jaunu darbu.

2.10. Tātad to personu vidū, kam ir pārmērīgas parādsaistības, cēloņu un seku dažādība ir ļoti liela.

2.11. Pārmērīgu parādsaistību risku palielina nesimetrisks ienākumu un dzīves dārdzības pieaugums, mainoties dzīvesveidam, valstu taupības politika, lielāki ikdienas dzīves izdevumi, piemēram, par enerģiju, mājokli, elektronisko saziņu, telefonsakariem, transportu un finanšu maksājumiem.

2.12. Daudzos gadījumos pārtikušā sabiedrībā pārmērīgas parādsaistības rodas tāpēc, ka agresīvas un maldinošas reklāmas kampaņas mudina trūkstošo ienākumu kompensēšanas nolūkā iegādāties preces un pakalpojumus uz kredīta. Šajā saistībā ir jāpiezīmē, ka neaizsargātās sabiedrības daļas kredītu nasta ir problemātiska, jo ierobežotās maksāspējas dēļ tai nav pieejami visi kredītu veidi. Tai nākas izmantot formulas, kas ir dārgākas, piemēram, īstermiņa kredītus, kas bieži tiek saistīti ar kartēm, ko izplata pa dažādiem kanāliem un kuru likmes ir ļoti augstas.

2.13. Nereti šādas kredītkartes tiek nosūtītas pa pastu, pievienojot šādu tekstu: "Apsveicam! Jūs esat laimējis bezmaksas aizdevumu. Aizdevuma atmaksāšana bez papildu izmaksām", neievērojot noteikumus par patērētāja informēšanu un tiesību aizsardzību. EESK prasa piemērot stingrus noteikumus attiecībā uz šo karšu izmantošanas termiņu un maksimālo summu⁽⁶⁾.

2.14. Īpaša uzmanība jāveltī hipotekārā kredīta likmēm vai patērētāja kredīta likmēm. Daži aizdevumi tiek piešķirti ar mainīgu likmi bez kāpuma ierobežojuma un tā var mainīties ļoti būtiskā apmērā atkarībā no tirgus.

2.15. Ir arī gadījumi, kad, balstoties uz vēlmi nodrošināt mājāsaimniecību maksāspēju, daži aizdevumi ir piešķirti ar augošu likmi, paredzot ienākumu pieaugumu, taču tas nav piepildījies, ņemot vērā algu ierobežojumus dažās dalībvalstīs vai pat to zaudējumu.

2.16. Tā kā Eiropas līmeņa saskaņošana nav veikta, dažās dalībvalstīs nepastāv aizdevumu procentu likmju regulējums.

2.17. Dažas mājāsaimniecības, kuru parādsaistības ir pārmērīgi lielas un kuras ir iekavējušas maksājumus vai līdzekļu atmaksu, ir pakļautas paaugstinātam sociālās atstumtības riskam, jo tām var tikt liegti pamatpakalpojumi vai tās var tikt izliktas no mājokļa. Taču nedrīkst arī aizmirst, ka šīs nedrošās situācijas izraisītās grūtības atsaucas uz iespējām saņemt veselības aprūpi. Piemēram, 2012. gadā no mājokļa tika izlikti vairāk nekā 75 000 Spānijas iedzīvotāju, kuriem bija pārmērīgas parādsaistības; tas ir par 16,7 % vairāk nekā 2011. gadā⁽⁷⁾.

2.18. Lai gan dažādās valstīs pārmērīgu parādsaistību cēloņi nav pilnīgi vienādi, pamazām veidojas vienota nostāja par galvenajiem iemesliem. Tomēr mūsu rīcībā nav līdzekļu pietiekami precīzai stāvokļa novērtēšanai Eiropas līmenī, kā tas ir uzsvērts iepriekšējos Komitejas atzinumos⁽⁸⁾. Patiesībā nepastāv nekāda Eiropas līmeņa uzskaitē. Turklāt, ieviešot šo instrumentu, sākumā ir nepieciešams vienoties par to, kas uzskatāms par pārmērīgām parādsaistībām, kā arī par to novērtēšanas kritērijiem un metodēm.

⁽⁵⁾ Eurofound 2013., op. cit.

⁽⁶⁾ OV C 18, 19.1.2011., 24. lpp.

⁽⁷⁾ Expansion.com ar AFP, 2013. gada 22. marta publikācija.

⁽⁸⁾ EESK pašiniciatīvas atzinums "Kreditēšana un sociālā atstumtība labklājības sabiedrībā", ziņotājs Pegado Liz (OV C 44, 16.2.2008., 74. lpp.).

2.19. Komiteja šo faktu jau konstatēja agrāk un vēlējās, lai tiktu sagatavota zaļā grāmata, kurā būtu ieteikti operatīvi risinājumi, un uzsāktas e-konsultācijas.

2.20. Šajā saistībā EESK vēlas, lai Eiropas līmenī tiktu izstrādāta vienota un operatīva pārmērīgu parādsaistību definīcija un lai tās pamatā būtu patērētāja nespēja atmaksāt visus savus parādus, neraugoties uz to būtību un viņa saistībām. Ja nebūs pieejama definīcija, ar kuras palīdzību būtu iespējams precīzi novērtēt šo daudzveidīgo fenomenu, publiskie pasākumi var izrādīties veltīgi.

2.21. Komiteja atbalsta ieceri ES līmenī izveidot pārmērīgu parādsaistību novērošanas centru, neizlietojot tam papildu budžeta līdzekļus, bet izmantojot pašreizējo efektīvo valstu praksi.

2.22. Visbeidzot, EESK uzskata, ka pārmērīgu parādsaistību problēma ir jāskata no tās cēloņa viedokļa – jāveic izglītošana finanšu jomā, jo tas ir līdzeklis, kas nepieciešams, lai veidotu atbildīgu un samērīgu patēriņu.

3. Operatīva pārmērīgu parādsaistību Eiropas definīcija

3.1. Saskaņā ar 2008. gada februārī publicēto pētījumu⁽⁹⁾, kas sniedz vispārēju pārskatu par definīcijām un pasākumiem, kas pieņemti pārmērīgu parādsaistību problēmu risināšanai 18 dalībvalstīs un vienā no Brīvās tirdzniecības asociācijas valstīm⁽¹⁰⁾, vienots viedoklis par pārmērīgu parādsaistību definīciju nepastāv, jo koncepcija dažādās valstīs atšķiras.

3.2. Pārmērīgas parādsaistības patiesībā ir sarežģīta parādība, tās ir ļoti dažādas un mainīgas, kā norādīts kādā 2013. gadā veiktā statistikas analizē, ko pasūtījis Eiropas Komisijas Veselības un patērētāju ĢD (SANCO ĢD)⁽¹¹⁾.

3.3. Arī Eiropas Padome⁽¹²⁾ ir konstatējusi, ka pārmērīgas parādsaistības var ietvert problēmas, kas saistītas ar kredītmaksājumu termiņiem un regulāras grūtības segt rēķinus.

3.4. Pēc iepazīšanās ar šiem dokumentiem ir jāsecina, ka lielākajā daļā gadījumu mērvienība ir mājsaimniecība. Definīcijās, ko izstrādājusi vairāk nekā pusē valstu, ir noteikta saistība ar parādu ilgumu vai ar to strukturālo raksturu. To lielākajā daļā ir paredzēta saikne ar spēju šīs līgumsaistības segt.

3.5. Var konstatēt vairākus kopējus pakārtotus elementus, kas var kalpot par kopējās definīcijas pamatu.

3.6. EESK uzskata, ka, veidojot pārmērīgu parādsaistību kopēju operatīvu definīciju, ir jāņem vērā sekojošie elementi:

— mājsaimniecība kā piemērota vienība pārmērīgu parādsaistību noteikšanai⁽¹³⁾;

— līgumiskās finansiālās saistības. Tās ietver mājokļa kredītu, patēriņa kredītu, telefona sakaru, digitālās komunikācijas, pamatpakalpojumu (ūdens, apkure, elektroenerģija, veselības aprūpe u. c.) rēķinus, īres maksājumus, ikdienas tērīšus (pārtika, transports, izglītība u. c.);

— neformālās saistības ģimenes lokā vai kopienā. EESK uzstāj, ka šis kritērijs ir jāņem vērā, jo pārmērīgu parādsaistību kontekstā tas kļūst par arvien būtiskāku rādītāju;

⁽⁹⁾ *Towards a common operational European definition of over-indebtedness*, pētījumu īstenojis Eiropas Noguldījumu novērošanas centrs, Eiropas Politikas pētījumu centrs un Bristoles universitātes Personisko finanšu pētniecības centrs pēc Eiropas Komisijas Nodarbinātības, sociālo lietu un iespēju vienlīdzības ĢD pieprasījuma.

⁽¹⁰⁾ Apvienotā Karaliste, Austrija, Beļģija, Bulgārija, Čehijas Republika, Francija, Grieķija, Īrija, Lietuva, Luksemburga, Nīderlande, Norvēģija, Polija, Portugāle, Somija, Spānija, Zviedrija un Vācija.

⁽¹¹⁾ *The over-indebtedness of European households: updated mapping of the situation, nature and causes, effects and initiatives for alleviating its impact. Civic Consulting of the Consumer Policy Evaluation Consortium (CPEC)*, 17.01.2013.

⁽¹²⁾ Ministru padomes ieteikums Rec(2007)8 dalībvalstīm par parādsaistību problēmu juridiskiem risinājumiem. Eiropas Padome, 2007. gada 20. jūnijs.

⁽¹³⁾ Šī definīcija ir atvasināta no Eiropas kontu sistēmas EKS 95.

- nespēja norēķināties par maksājumiem. Mājsaimniecības ar pārmērīgām parādsaistībām nespēj norēķināties par ikdienas maksājumiem, kā arī par savām līgumiskajām un neformālajām saistībām.
- strukturālu iemeslu izraisītas pārmērīgas parādsaistības. Runa ir par laika kritēriju, kura mērķis ir ietvert nepārejošas un ilgstošas finanšu problēmas;
- pienācīgs dzīves līmenis. Mājsaimniecībai ir jābūt spējīgai ievērot savas līgumiskās un neformālās saistības, nesamazinot izdzīvošanai nepieciešamos minimālos izdevumus, lai saglabātu savu dzīves līmeni;
- maksātnespēja. Mājsaimniecība nav spējīga atrisināt savas finanšu problēmas, mobilizējot finanšu un nefinanšu aktīvus.

4. Pārmērīgu parādsaistību novēršana

4.1. Izglītošana par finanšu jautājumiem un atbildīgs patēriņš

4.1.1. Pārmērīgu parādsaistību gadījumu samazināšanos nevar panākt tikai ar tiesību aktu ieviešanas palīdzību. Ir nepieciešama visaptveroša pieeja. Ir jāveic preventīvi pasākumi, lai maksimāli novērstu pārmērīgu parādsaistību rašanos.

4.1.2. Debātēs par finanšu pakalpojumiem regulāri tiek uzsvērta nepieciešamība izglītēt iedzīvotājus par finanšu jautājumiem, tomēr atbilstoši līdzekļi tam nav piešķirti. Par to var pārliecināties kaut vai salīdzinot, cik lielas summas paredzētas reklāmai un cik izglītošanai par finanšu jautājumiem.

4.1.3. Kā vienu no ierosinātajiem pasākumiem EESK jau ir uzsvērusi nepieciešamību veicināt izglītošanu ilgtspējīga patēriņa nolūkā ⁽¹⁴⁾. Tā uzskata, ka izglītošana finanšu jomā ir ļoti svarīga, jo veicina labu personiskā budžeta pārvaldību un novērš pārmērīgu parādsaistību rašanos.

4.1.4. EESK norāda, ka nevienā no minētajām 18 dalībvalstīm preventīvo apmācību nenodrošina viens vienīgs pakalpojumu sniedzējs. Komiteja vēlas, lai Eiropas Savienība ieviestu tādu apmācības sistēmu, kura atbilstu tālejošajam mērķim.

4.1.5. Komiteja aicina apmācību finanšu jomā iekļaut skolas mācību programmu. Šajā saistībā tā aicina pievērst uzmanību nepieciešamībai šo izglītību pielāgot audzēkņu vecumam un zināšanu līmenim, lai tā atbilstu viņu vajadzībām.

4.1.6. Komisijai vajadzētu arī mudināt dalībvalstis paredzēt valsts programmu izglītošanai finanšu jomā, kuru varētu īstenot skolotāji vai publiskā un privātā sektora partnerības ietvaros, un pastiprināt komunikāciju par Eiropas līmenī eksistējošiem instrumentiem.

4.1.7. EESK uzskata, ka ir jāstiprina informācijas un popularizēšanas kampaņas par finanšu tematu, jo šai izglītībai ir jāsasniedz visa sabiedrība. Komiteja uzskata, ka šīs kampaņas varētu organizēt dažādi sociāli ekonomiskās jomas dalībnieki, publiskā pārvalde, NVO, profesionālās apvienības un patērētāju organizācijas. Patiesībā runa ir par dažādu informācijas avotu komplementaritātes izmantošanu vispārējo interešu vārdā. Šīs informācijas nepieciešamība ir arī atzīta dažās valstīs, kuras ir izveidojušas iedzīvotājiem pieejamas programmas.

4.1.8. Komiteja uzskata, ka ir arī svarīgi, lai ikviens, kas to vēlas, varētu jebkurā dzīves posmā viegli piekļūt šādai informācijai, padomiem, budžeta pārvaldības palīdzībai vai to problēmu novēršanas palīdzībai, kas varētu rasties ar kredītu izsniegušo iestādi vai arī ar pakalpojumu sniedzēju vai administrāciju. Tā uzskata, ka šajā saistībā ir jāatbalsta un jāizceļ darbs, ko jau veikušas patērētāju apvienības, kas, būdamas tuvas sabiedrībai, sniedz atbalstu gan rīkojot informatīvas sanāksmes, gan atbalstot attiecīgās personas un sniedzot tām bezmaksas palīdzību.

⁽¹⁴⁾ OV C 318 29.10.2011., 24. lpp.

4.1.9. Visbeidzot, parādu sloga palielināšanos nevar pārvaldīt, ja netiek rūpīgi ievēroti tiesību akti par patēriņa kredītu, nekustamā īpašuma kredītu un par nelikumīgu komercpraksi (negodīgi noteikumi, maldinoša reklāma, agresīva tirdzniecība) ⁽¹⁵⁾.

4.2. *Novērst pārmērīgas parādsaistības, priekšroku dodot atbildīgam aizdevumam un iedarbīgām sankcijām profesionāliem noteiktā informēšanas pienākuma neievērošanas gadījumā*

4.2.1. Profesionāliem jārikojas atbildīgi, sākot jau no piedāvājuma un reklāmas, ko viņi izplata, kā arī sniedzot padomus un paskaidrojumus patērētājiem, kad viņi ņem aizdevumu. Šajā nolūkā ir nepieciešama personalizēta pieeja, kas, diemžēl, nav parasta parādība pašreizējā praksē, neraugoties uz pastāvošajiem tiesību aktiem un rīcības kodeksiem, kas eksistē lielākajā daļā valstu. Pārredzamai informācijai par produktiem, īpaši gadījumos, kad aizņēmums veikts ārvalstu valūtā, ar tiem saistīto risku personām, kas garantējušas aizdevumu, vai laulātajiem, kas ir netieši iesaistīti, un skaidrai informācijai ir jābūt pamatnosacījumam, neraugoties uz izmantoto informācijas nesēju.

4.2.2. EESK atbalsta atbildīgas kreditēšanas koncepciju no tāda viedokļa, ka ar to tiek skarti arī pārējie līguma dalībnieki ⁽¹⁶⁾. Līdzīga ir arī pieeja, saskaņā ar kuru kredītu piešķiršanas kontroles nolūkā izmanto reģistrus.

4.2.3. Šajā jutīgajā kontekstā EESK uzskata, ka īpaša uzmanība jāpievērš personas datu apstrādei.

4.3. *Novērst pārmērīgu parādsaistību rašanos, reglamentējot kreditēšanu un privātpersonu kreditēšanas pakalpojumu profesionālo sektoru*

4.3.1. Saskaņā ar Direktīvu 2008/48/EK par patēriņa kredītīgumiem ⁽¹⁷⁾ dalībvalstīm ir jānosaka, ka kreditoriem vai kredītu starpniekiem ir pienākums reklamā skaidri informēt patērētāju, viņam nodrošinot elementus salīdzināšanai, kā arī noteikt, kādi galvenie dati ir jāiekļauj līgumā.

4.3.2. Šīs direktīvas pamatā ir patērētāja informēšana, taču tā nav pietiekama, lai novērstu pārmērīgu parādsaistību rašanos.

4.3.3. Lai šīs jomas tiesību akti būtu efektīvi, tajos jāparedz izglītojoši pasākumi profesionāliem un patērētājiem.

4.3.4. Tādējādi dažas dalībvalstis dara vairāk nekā šajā direktīvā pieprasīts un ir noteikušas, ka patēriņa kredītīgumā patērētājs ir jābrīdina par dažādiem negodīgas rīcības veidiem vai viņam jāatgādina par tiesībām saņemt tabulu, kurā būtu iekļauta detalizēta kredīta atmaksa.

4.3.5. Savienības tiesību akti varētu būt asāki un tālejošāki par Direktīvu 2006/114/EK par maldinošu un salīdzinošu reklāmu ⁽¹⁸⁾, aizliedzot dažu veida maldinošu vai negodīgu reklāmu, īpaši tad, ja tā domāta mazāk aizsargātiem patērētājiem, kuriem jau tagad ir grūti atmaksāt savus parādus ⁽¹⁹⁾.

⁽¹⁵⁾ Šie temati ir iekļauti Direktīvā 2011/83/ES par patērētāju tiesībām (OV L 304, 22.11.2011., 64. lpp.).

⁽¹⁶⁾ OV C 44, 16.2.2008., 74. lpp. un OV C 318, 29.10.2011., 24. lpp.

⁽¹⁷⁾ OV L 133, 22.5.2008., 66. lpp.

⁽¹⁸⁾ OV L 376, 27.12.2006., 21. lpp.

⁽¹⁹⁾ Tādi reklāmas piemēri, kuros tiek piedāvāts "bezmaksas kredīts" vai kredīts "pat tiesvedības gadījumā", vai "pat tad, ja esi iekļauts valsts bankas parādnieku reģistrā", vai arī negodīgi mudinājumi "apvienot" agrāk ņemtus kredītus, kā arī uzsvars uz kredīta piešķiršanas vieglumu vai ātrumu.

4.4. Pārmērīgi augstu aizdevumu procentu likmju novēršana

4.4.1. Eiropas patērētājs būtu labāk aizsargāts, ja pastāvētu Eiropas līmeņa regulējums aizdevumu procentu likmju jomā. Pārmērīgi augstu aizdevumu procentu likmju novēršanas pamatmehānisms varētu būt šāds: būtu jānosaka maksimālā likme kredīta kopējām izmaksām, ietverot visus procentus un visus ar kredītīgumu saistītos maksājumus un to izsakot procentuāli; saskaņā ar zināmo efektīvās gada izmaksu procentu likmes (TAEG) metodi tā būtu mainīga atkarībā no kredīta veida un no aizdevuma summas.

4.4.2. Šajā ziņā stāvoklis Eiropā ir ļoti atšķirīgs⁽²⁰⁾.

4.4.3. Parasti privātpersonu kredītiem ir paredzēti aizsardzības līdzekļi, bet dažas valstis ir pilnībā liberalizējušas aizdevumu procentu likmes uzņēmumu kredītiem. Tikai Francija un Itālija joprojām ir izņēmums.

4.4.4. Lielākajā daļā valstu procentu likmju kontrole nav balstīta uz likumu, bet gan uz jurisprudenci. Šāda sistēma pastāv Lielbritānijā un Spānijā.

4.4.5. Vācijā tiesu iestādes novērtē procentu likmes, balstoties uz vidējiem rādītājiem tirgū, ko katru mēnesi publicē Vācijas Centrālā banka (*Bundesbank*) dažādiem kredītu veidiem. Atšķirību uzskata par pārmērīgu, ja tā ir vairāk nekā divas reizes lielāka par tirgū pastāvošo līmeni.

4.4.6. Tāpat kā Francijā, arī Itālijā pastāv līgums, ar kuru regulē procentu likmes. Arī Itālijā aizdevumu procentu likmes pārskata reizi ceturksnī. Šeit savukārt procentu likmi uzskata par pielīdzināmu augļošanai tad, ja tā par vairāk nekā 50 % pārsniedz banku piemēroto vidējo likmi.

5. Pārmērīgu parādsaistību problēmas risināšana

5.1. Daudzas dalībvalstis ir ieviesušas tiesvedības procedūras pārmērīgu parādsaistību novēršanai. Ņemot vērā pieejamos datus un neraugoties uz to, ka nav salīdzinošu pētījumu par tiesību aktiem vai statistikas datu par visām 28 dalībvalstīm, ir jākonstatē, ka pārmērīgu parādsaistību problēmas risināšanā galvenais uzdevums ir atrast veidu, kā mājāsaimniecībām izvairīties no sociālas atstumtības un, tiklīdz iespējams, dot tām iespēju atmaksāt parādu atbilstoši to finansiālajām iespējām. Dažas sistēmas ietver daļēju vai pilnīgu parādu dzēšanas iespēju tajos gadījumos, kad personas ar pārmērīgām parādsaistībām ir nonākušas bezizejas situācijā. Tā mērķis ir dot šīm mājāsaimniecībām vēl vienu iespēju.

5.2. Šajā saistībā interesants piemērs atrodams uzņēmumu maksātnespējas tiesībās, par ko EESK izstrādājusi atzinumu⁽²¹⁾.

5.3. Lielākā daļa Eiropas valstu ir ieviesušas tiesvedības procedūras pārmērīgu parādsaistību problēmas risināšanai un tās ir atšķirīgas atkarībā no to veida, piekļuves iespējas un parāda mērķa.

5.3.1. Visas tās ietver iespēju tiesnesim noteikt parādu dzēšanas plānu personām ar pārmērīgām parādsaistībām un aizdevumu piešķirējiem. Pirms šāda lēmuma pieņemšanas parasti tiek dota iespēja izlīgumam un šajā laikā tiek mēģināts panākt vienošanos starp pusēm par projektu, un, ja šāda vienošanās ir panākta, plāna projektu apstiprina tiesnesis⁽²²⁾.

⁽²⁰⁾ *Code de la Consommation* (Patēriņa kodekss), L313-3. pants. Francijā par pārmērīgi augstu aizdevumu procentu likmju noteikšanu ir paredzēts cietumsods uz diviem gadiem un naudassods 45 000 eiro apmērā vai arī tikai viens no šiem soda veidiem. Turklāt pārmērīgais uzcenojums ir jāiemaksā parāda pamatsummā. Ja pamatsumma pa to laiku ir atmaksāta, aizdevējam ir jāatmaksā nepamatoti saņemtās summas ar procentiem. Katrai finansējuma kategorijai ir sava aizdevumu procentu likme. Aizdevuma procentu likmi katru ceturksnī nosaka Francijas Banka un to publicē Oficiālajā vēstnesī.

⁽²¹⁾ OV C 271, 19.9.2013., 55. lpp.

⁽²²⁾ Šis lēmums ir ietverts pašā procedūrā un seko tiesas lēmumam par šīs procedūras izmantošanu (Francijā un Beļģijā) vai ir priekšnosacījums, taču netiek tajā ietverts (Nīderlandē).

5.3.2. Līdztekus tiesneša iesaistei, šīs procedūras ietver tiesas palīgpersonas nozīmēšanu (parādu mediators Beļģijā, kurators Nīderlandē), kuras uzdevums ir saņemt paziņojumus par parādu, tos pārbaudīt, noskaidrot pārmērīgu parādsaistību skarto personu dzīves apstākļus un mantisko situāciju, vajadzības gadījumā noteikt, kādi ienākumi ir nepieciešami šīm personām, lai norēķinātos par kārtējiem maksājumiem, saglabāt atlikušo ienākumu daļu parāda atgūšanā ieinteresētajām pusēm, pārdot dažas īpašuma daļas, sagatavot parādu dzēšanas plāna projektu un kontrolēt tā izpildi un pārliecināties, vai pārmērīgu parādsaistību skartās personas rīkojas godīgi ⁽²³⁾.

5.3.3. Šajā saistībā EESK stingri uzsver nepieciešamību Eiropas mērogā paredzēt, ka atsevišķas vitāli svarīgas īpašuma daļas nekādā gadījumā nevar tikt atsavinātas vai pārdotas par lētu cenu.

5.3.4. Šīs procedūras sākums lielākoties nozīmē to, ka parastie kreditori vairs nevar individuāli rīkoties ar parādnieku mantu vai ienākumiem. Ir pašsaprotami, ka kreditori nevar palielināt parādu slogu, jo citādi tiktu apdraudēti parādu atgūšanas procedūras rezultāti.

5.3.5. Komiteja uzskata, ka šo procedūru vienādošana sekmētu patērētāju aizsardzību pret sociālās atstumtības risku, ja vien procedūras būtu ātras, vienkāršas un neradītu izdevumus parādniekiem, kuru situācija būtībā ir sarežģīta.

5.3.6. Turklāt vajāšanas pārtraukšanu vajadzētu noteikt līdz ar procedūras sākumu, lai novērstu kreditoru spiedienu.

5.3.7. EESK vērs uzmanību uz nepieciešamību paredzēt kredītu pārbaudes posmu ar mērķi nodrošināt visu pušu tiesību ievērošanu.

5.3.8. Konstatē, ka dažās valstīs lēmums par galveno mājokli tiek pieņemts atsevišķi, lai izvairītos no ģimeņu izlikšanas no mājokļa. Komiteja šādu pieeju vērtē atzinīgi un uzskata, ka tā būtu jārikojas sistemātiski, lai ģimenes netiktu sociāli atstumtas. Tas būtu jānosaka par primāro mērķi sabiedrības interesēs.

5.3.9. EESK iesaka daļēju vai pilnīgu parāda dzēšanu vissmagākajos gadījumos, lai novērstu sociālās atstumtības risku.

5.3.10. Komiteja uzskata, ka, piemērojot pārmērīgu parādsaistību radīto problēmu novēršanas procedūru, nedrīkstētu rasties situācija, ka vairs nav iespējams izmantot bankas pamatpakalpojumus, kas ir nepieciešami saimnieciskajā un sabiedriskajā dzīvē.

5.3.11. EESK uzstāj, ka ir jānodrošina, lai šīs sistēmas darbībai piešķirtie līdzekļi dotu iespēju katrā konkrētajā gadījumā rast individuālus risinājumus. Komiteja uzskata, ka šajā nolūkā būtu nepieciešams izveidot atbalsta sistēmas tiem cilvēkiem, kas pēc tā izjūt nepieciešamību.

6. Nodrošināt augstu patērētāja aizsardzības līmeni, lai veicinātu vienotā tirgus nostiprināšanos

6.1. EESK uzskata, ka šā mērķa sasniegšanas nolūkā visās dalībvalstīs ir jāievieš vienota procedūra, kas balstīta uz Pamattiesību hartu, LESD 114. pantu un 81. pantu, ievērojot vispārējus principus, ko Komisija varētu ierosināt direktīvā, ņemot vērā turpmāk minētās ievirzes un tiecoties uz iekšējā tirgus vienotības pastiprināšanu.

6.2. EESK uzsver, ka dažas no ievirzēm jau ir iedzīvīnātas dažās dalībvalstīs un būtu vēlams tās piemērot vispārējā mērogā.

⁽²³⁾ Reizēm šāda pārrauga piesaiste nav paredzēta, taču daļu no šeit uzskatītajiem pasākumiem veic kāda no administratīvajām iestādēm (Francijā tā ir departamenta komisija).

6.3. Pārmērīgu parādsaistību skarto personu atbalsta sistēma

6.3.1. Padomi finanšu pakalpojumu un patēriņa jomā, banku un kredītiestādēm noteiktais konsultēšanas pienākums un palīdzība budžeta pārvaldībā ir pakalpojumi, kas bieži vien ir nepietiekami vai nepiemēroti pārmērīgu parādsaistību skartām personām. Valstu pārvaldes iestādēm ir jāizveido sociālās palīdzības dienesti šiem problēmu skartajiem cilvēkiem, lai viņi vajadzības gadījumā varētu saņemt tūlītēju palīdzību vai bezmaksas juridisku palīdzību. Šajā saistībā dalībvalstis varētu atbalstīt un oficiāli atzīt juridisko palīdzību, ko sniedz patērētāju tiesību aizsardzības apvienības.

6.3.2. Ļoti smagās ar parādiem saistītās situācijās varētu paredzēt sociālos pabalstus, lai segtu izdevumus par elektroenerģijas un gāzes patēriņu, mājokli, pārtiku, veselības aprūpi, kā arī parādu daļējai vai pilnīgai atmaksai kreditoriem.

6.3.3. Turklāt būtu jāizveido sistēma šo personu stāvokļa analīzei *in concreto*, viņām pieprasīto summu likumības pārbaudei, sarunām ar kreditoriem, lai panāktu vienošanos par parādu atmaksas plānu vai sagatavotu citus risinājumus, piemēram, tiesvedību, kā arī informēšanai par viņu tiesībām un pienākumiem.

7. Pārmērīgu parādsaistību novērošanas centrs

7.1. EESK iesaka izveidot pārmērīgu parādsaistību novērošanas centru, neizlietojot tam papildu līdzekļus. Tas varētu būt balstīts uz esošajām valstu sistēmām un ar tā palīdzību varētu novērst ticamu statistikas datu trūkumu, sagatavot padziļinātu analīzi par pārmērīgu parādsaistību cēloņiem, skarto personu kategorijām, salīdzināt stāvokli dalībvalstīs, ierosināt pasākumus problēmas risināšanai un novērtēt šīs parādības attīstību.

7.2. Novērošanas centru varētu papildināt saziņas tīkls, kas pieejams visām ieinteresētajām personām un kurā varētu uzsākt dialogu par labas prakses piemēriem.

7.3. Lai apkarotu pārmērīgas parādsaistības, kas skar patērētājus, un novērstu sociālu atstumtību, ir nepieciešama visaptveroša pieeja. Šo parādību nevar efektīvi apkarot ar izolētiem, Eiropas līmenī nesaskaņotiem pasākumiem. Ir svarīgi, lai patērētāji, valsts pārvaldes iestādes un uzņēmumi vairāk sadarbotos, lai varētu ieviest radošākas un efektīvākas metodes.

7.4. Novērošanas centrā varētu izveidot šādas tematiskas nodaļas: datu vākšana, esošās tiesiskās sistēmas, izpratnes veidošanas pasākumi, izglītošana.

7.5. Novērošanas centra darbā būtu jāiesaista gan publiskā, gan privātā sektora pārstāvji. Privāto sektoru varētu pārstāvēt valstu un Eiropas līmeņa profesionālo un patērētāju apvienību biedri no dažādām nozarēm un ģeogrāfiskajām zonām, kuri iesaistījušies pārmērīgu parādsaistību apkarošanā. Viņi aktīvi darbotos novērošanas centra nodaļās, piemēram, specializētās darba grupās.

7.6. Savukārt publisko sektoru varētu pārstāvēt dalībvalstu iecelti eksperti, kuriem ir saikne ar privāto sektoru un pieredze pārmērīgu parādsaistību un patērētāju tiesību aizsardzības jomā. Valstu pārstāvjiem vajadzētu būt arī pieredzei sabiedrības informēšanas jomā.

Briselē, 2014. gada 29. aprīlī

Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 498. PLENĀRSESĪJA 2014. GADA 29. UN 30. APRĪLĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas rūpniecības atdzimšana””

COM(2014) 14 final

(2014/C 311/07)

Ziņotāja: **Ulla Sirkeinen**

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2014. gada 28. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas rūpniecības atdzimšana”

COM(2014) 14 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 31. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 498. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 29. un 30. aprīlī (29. aprīļa sēdē), ar 139 balsīm par, 1 balsi pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Paziņojumu par rūpniecības atdzimšanu EESK vērtē atzinīgi un secina, ka

- problēmas ES rūpniecības nozarēs nemazinās un bez konkurētspējīga rūpnieciskā pamata Eiropa nenodrošinās izaugsmi un vairāk darbvietu;
- vajadzīgs pārliecinošāks priekšlikumu kopums attiecībā uz ES rūpniecības politiku, lai pārliecinātu uzņēmumus ieguldīt šajā reģionā;
- viena no galvenajām problēmām dažos turpmākajos gados būs iekļaujoša un videi nekaitīga ekonomika;
- rūpniecības politikā Eiropas Savienības svarīgākais uzdevums ir saskaņot politikas jomas un atbilstoši tam izplatīt paraugpraksi;
- dalībvalstu galvenais uzdevums ir nodrošināt, ka zināšanas, informācija, transports un enerģētikas infrastruktūra darbojas labi un efektīvi un ir pieejami visiem;

- paziņojumā norādīts, ka ir daudz nepaveiktā, un uzsvērtā vajadzība panākt īstenošanu ES un dalībvalstu līmenī;
- Komisija raida nozīmīgu vēstījumu, ka Eiropas uzņēmumus ir svarīgi integrēt starptautiskajās vērtību ķēdēs.

1.2. EESK iesaka iesaistītajām pusēm atbalstīt paziņojumā paustos viedokļus un ātri īstenot priekšlikumus.

1.3. Turklāt EESK iesaka

- mērķi – panākt, lai rūpniecība 2020. gadā veidotu 20 % no IKP, – papildināt ar kvalitatīviem aspektiem, it sevišķi censties atbalstīt tādu darbību starptautiskajā līmenī, kas sniedz pievienoto vērtību;
- mērķi – Eiropas uzņēmumus padarīt videi nekaitīgākus – papildināt ar izteiktu virzību uz tādām konkurētspējīgām rūpniecības un pakalpojumu nozarēm ar lielāku pievienoto vērtību, kuras vairāk balstītas uz jaunu tehnoloģiju un zināšanām;
- par būtisku ES rūpniecības politikas mērķi noteikt tādu iespēju palielināšanu, kuras ES uzņēmumiem ļauj ieņemt svarīgu vietu starptautiskajās vērtību ķēdēs un sniegt Eiropai vislielāko iespējamo vērtību;
- lielāku uzmanību veltīt pakalpojumu lomai un izstrādāt atbilstīgas politikas nostādnes, it sevišķi attiecībā uz zināšanās balstītiem pakalpojumiem – gan pašiem par sevi, gan arī tāpēc, ka tie var būtiski veicināt ražīgumu visās uzņēmējdarbības jomās;
- lai nodrošinātu veselīgu konkurenci, kas stimulē inovāciju, Eiropas Savienības konkurences un valsts atbalsta politikai jāpalīdz uzņēmumiem veicināt ES izaugsmes mērķu sasniegšanu, jo īpaši attiecībā uz darbvietu pārvietošanu, nekropļojot konkurenci, un jācenšas pasaules mērogā izveidot vienlīdzīgus konkurences apstākļus;
- visus dalībniekus, tostarp darba devējus un darba ņēmējus, iesaistīt rūpniecībai labvēlīgas un paredzamas vides veidošanā, izmantojot iniciatīvas, kas sakņojas reģionos;
- nostiprināt ES mikroekonomikas politikas pārvaldības struktūras, Padomei uzņemoties nepārprotamu vadību un Konkurences padomei citu Padomes struktūru lēmumus rūpīgi pārbaudot no konkurētspējas viedokļa;
- inovācijai paredzēto ES finansējumu konsekventi virzīt uz sešām Komisijas iezīmētajām savstarpēji saistītajām jomām, ņemot vērā tādas daudzsoļošās jaunās tehnoloģijas kā, piemēram, lielie dati, robotika un trīsdimensiju drukāšana;
- veikt visus iespējamus pamatotos pasākumus, lai samazinātu enerģijas cenas Eiropā.

2. Ievads

2.1. Ekonomikas krīze ir apliecinājusi **rūpniecības nozīmi stabilitātes, nodarbinātības, inovācijas un starptautiskās konkurētspējas nodrošināšanā** ES valstu ekonomikā. Rūpniecība veido vairāk nekā 80 % no Eiropas eksporta apjoma un 80 % no pētniecības un inovācijas privātajā sektorā. Eiropas Savienībā aptuveni 15 % darbvietu ir rūpniecībā, turklāt katra darbvieta rūpniecības nozarē rada līdz pat 1,5–2 darbvietām citās nozarēs. Turklāt mūsdienās darbvietas rūpniecībā ir ļoti kvalitatīvas un algas ir augstākas par vidējām. Rūpniecība nav mērķis pats par sevi, bet gan veicina nodarbinātību un laba dzīves līmeņa nodrošināšanu.

2.2. ES rūpniecība joprojām rada lielu pārpalikumu ražojumu tirdzniecībā pasaulē un ir pasaules līdere ilgtspējas ziņā. Tomēr, kā atspoguļots 2013. gada “Ziņojumā par Eiropas konkurētspēju”, iepriekšējo desmit gadu gaitā **Eiropas rūpniecības produkcijas daļa pasaules mērogā ir pakāpeniski samazinājusies**. Ražīguma līmeņa starpība salīdzinājumā ar ASV atkal ir palielinājusies. Pēc zināmas atlabšanas laikposmā no 2009. gada līdz 2011. gadam rūpniecības daļa Eiropas Savienības iekšzemes kopproduktā atkārtoti noslīdējusi līdz 15,1 %, kas ir tālu no 2020. gadam izvirzītā 20 % mērķa. Kopš 2008. gada ir zaudēti 3,5 miljoni darbvietu. Šī aina dažādās dalībvalstīs tomēr ievērojami atšķiras.

2.3. Jāuzsver, ka rūpniecības politika ir viena no stratēģijas “Eiropa 2020” pamatiniciatīvām. EESK **2010. un 2012. gadā pieņēma atzinumus⁽¹⁾ par Komisijas svarīgākajiem priekšlikumiem** un ir izstrādājusi virkni citu atzinumu par dažādiem rūpniecības politikas aspektiem, tostarp nozaru analīzes⁽²⁾ CCMI (EESK Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvās komisijas) darba ietvaros; patlaban tiek pētīti jautājumi par rūpniecības atgriešanu ES robežās un jauniešu nodarbinātību. Šajā atzinumā izmantoti un papildināti minētie iepriekšējie atzinumi.

2.4. **Komisijas paziņojumā** izklāstītas Komisijas galvenās prioritātes rūpniecības politikā, un tas domāts kā ieguldījums 2014. gada martā paredzētajās Eiropadomes debatēs par rūpniecības politiku. Dokumentā sniegts **pārskats par uzsāktu darbu un ierosināti jauni pasākumi**, kas paātrinātu prioritāšu īstenošanu. Paziņojumā izklāstīts, ka rūpniecības politika un citas ES politikas jomas kļūst arvien integrētākas, un norādīts, kādēļ šim procesam jāturpinās.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. **EESK atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu**, kurš publicēts šajos ekonomikas krīzes laikos, kad pieaug arī bažas par Eiropas rūpniecības nozaru konkurētspēju. Problēmas rūpniecībā nemazinās, – tieši otrādi. Uzņēmējdarbības vide pasaulē pastāvīgi mainās, un tas notiek arvien straujākā tempā, kam mūsu uzņēmumiem jāspēj pielāgoties. Bez konkurētspējīgas rūpniecības ES nevarēs nodrošināt straujāku izaugsmi un vairāk darbvietu. Tāpat pieeja, kuras pamatā ir tikai produktu izstrādes un inženierijas funkcijas, bet nav ņemta vērā ražošana un sakari ar patērētājiem, visticamāk, ilgtermiņā nevarēs būt sekmīga.

3.2. Ņemot vērā situācijas nopietnību, EESK gaidīja **ES rūpniecības politikas jomā tālejošāku priekšlikumu kopumu, kas ietvertu skaidru nākotnes redzējumu**, kā arī steidzamus pasākumus. Lai uzņēmumus pārliecinātu, ka Eiropa nākotnē būs jauniem ieguldījumiem labi piemērots reģions, nostāja jāpauž skaidri. Salīdzinājumā ar 2010. un 2012. gada paziņojumiem šajā dokumentā ir maz jaunu aspektu. Tajā galvenokārt sniegts pārskats par veiktajiem un plānotajiem pasākumiem rūpniecības politikas galvenajās prioritārajās jomās, kas minētas iepriekš. Tas norāda, ka ir daudz nepaveiktā, un izceļ vajadzību panākt īstenošanu gan ES, gan dalībvalstu līmenī.

3.3. EESK piekrīt paziņojuma secinājumiem un atbalsta mērķi panākt, lai rūpniecība veidotu 20 % no IKP, tomēr norāda, ka tas ir tikai kvantitatīvs mērķis un ka daudz atbilstošāk ES centieniem attīstīt sociāli un ekoloģiski ilgtspējīgu konkurētspēju būtu **iekļaut kvalitātes aspektus**. Mērķis – 20 % – jāpapildina ar citiem mērķiem, pie kuru izstrādes EESK mudina Komisiju turpināt darbu, konkrēti, jāanalizē, kas starptautiskā mērogā sniegs pievienoto vērtību.

3.4. EESK īpaši atzinīgi vērtē Komisijas skaidri pausto vēstījumu par nozīmi, kāda ir **Eiropas uzņēmumu integrēšanai starptautiskajās vērtību ķēdēs**. Mūsdienās rūpnieciskās darbības augsto specializāciju, lielo sarežģītību un dinamismu tomēr labāk var apzīmēt ar jēdzienu “vērtību tīkli”. Uzņēmumi pasaules mērogā sacenšas par svarīgu vietu tādos tīklos. ES rūpniecības politikas mērķim jābūt tās uzņēmumu iespēju palielināšanai, lai tie varētu ieņemt svarīgu vietu šajos tīklos un sniegt Eiropai vislielāko iespējamo vērtību. Tāpēc jāizstrādā atbilstošas politikas nostādnes un mērķi.

⁽¹⁾ OV C 327, 12.11.2013., 33. lpp., OV C 327, 12.11.2013., 1. lpp., OV C 181, 21.6.2012., 125. lpp.

⁽²⁾ OV C 198, 10.7.2013., 45. lpp., OV C 299, 4.10.2012., 54. lpp., OV C 327, 12.11.2013., 82. lpp.

3.5. EESK uzskata, ka ekoloģiska un iekļaujoša ekonomika būs galvenais izaicinājums turpmākajos gados. Prioritātei jābūt mazināt ES rūpniecības kaitējumu videi un uzsākt pāreju, lai līdz 2050. gadam ar atjauninātas rūpniecības politikas palīdzību izveidotu ekonomiku ar zemu oglekļa emisijas līmeni un resursu ziņā ekofektīvu ekonomiku. **Tomēr, lai šo pāreju īstenotu, Eiropā ir jāveido tādas rūpniecības un pakalpojumu nozares, kas vairāk balstītas uz zināšanām un jaunu tehnoloģiju, sniedz lielāku pievienoto vērtību, ir inovatīvas, konkurētspējīgas un ilgtspējīgas;** turklāt, ja Eiropa vēlas nodrošināt rūpniecības izaugsmi un jaunu darbvieta izveidi, minētajām nozarēm jāparedz finansējums no vērienīgas ieguldījumu programmas līdzekļiem.

3.6. Papildus konkurencei reakcija uz neapmierinātām sabiedrības vajadzībām ir inovācijas stimuls, un iekšējā tirgū visiem uzņēmumiem, neatkarīgi no to uzņēmējdarbības modeļa, vajadzīgi **vienlīdzīgi konkurences apstākļi**. EESK uzskata, ka būtu jānovērš dalībvalstu savstarpējā konkurence valsts atbalsta piešķiršanā. Vienam no valsts atbalsta politikas mērķiem jābūt pirmskonkurences atbalsta piešķiršanai uzņēmumiem, jo tas palīdzētu sasniegt ES izaugsmes mērķus un vienlaikus samazinātu konkurences izkropļojumus. Ja un kad tiek sniegts valsts atbalsts, tas jāvirza tā, lai uzņēmumiem palīdzētu attīstīties un pielāgoties, nevis lai atbalstītu darbību, kas nav un nebūs konkurētspējīga. Vienlīdzīgi konkurences apstākļi nepieciešami arī pasaules tirgos, īpaši energoietilpīgās rūpniecības nozarēs.

3.7. Lielāka uzmanība jāpievērš **pakalpojumu nozīmei**. Pakalpojumu un ražošanas savstarpējā atkarība ir vispārēji atzīta, jo rūpnieciskā darbība ietver arvien vairāk pakalpojumu sniegšanas elementu, un daudzi pakalpojumi ir atkarīgi no rūpnieciskās darbības rezultātiem. Milzīgs potenciāls ir gan tam, ka uz zināšanām balstīti un IKT pakalpojumi kļūst par patstāvīgām eksportējošām nozarēm, gan arī šo pakalpojumu ieviešanai visās uzņēmējdarbības jomās, kur tie būtiski veicinātu ražīgumu. Lai palīdzētu izmantot minēto potenciālu, ir jāizstrādā īpaši politikas pasākumi.

3.8. Visi dalībnieki (ES iestādes, dalībvalstis, reģioni, darba ņēmēji, darba devēji un citi ieinteresētie) ir jāiesaista sarežģītā uzdevuma veikšanā – rūpniecībai **labvēlīgākas vides radīšanā**. Iniciatīvu pamatā jābūt reģionālajām specialitātēm, kas viena otru papildina un ražīgi mijiedarbojas. Politiskajam satvaram – tostarp valstu tiesību aktiem, piemēram, nodokļu jomā – jābūt stabilam un paredzamam.

3.9. EESK aicina mikroekonomikas politikas jomās veidot **stingrākas pārvaldības struktūras**. Šajā ziņā Eiropadomei jāuzņemas nepārprotama stratēģiskā vadība. Jāpalielina Konkurences padomes loma, un tai citu Padomes struktūru lēmumi, kas attiecas uz rūpniecību, būtu rūpīgi jāpārbauda no konkurētspējas viedokļa. Komisijai ar efektīviem vadības risinājumiem jānodrošina sava darba plaša iekļaušana. Dalībvalstīm kopējie lēmumi konsekventi jāīsteno un rūpniecības politikas jautājumi pilnvērtīgi jārisina Eiropas pusgada ietvaros, tostarp izstrādājot konkrētus ieteikumus atsevišķām dalībvalstīm.

4. Īpašas piezīmes par politikas jomām

4.1. Integrēts, vienots Eiropas tirgus

4.1.1. Valdību galvenais uzdevums ir nodrošināt **augstas kvalitātes transporta, informācijas un enerģētikas tīklu** esamību un pieejamību **visiem** atbilstoši sabiedrības, tostarp uzņēmumu, augošajām vajadzībām. Komisija ir atzinusi, ka jau tagad minētajā jomā nepieciešamas infrastruktūras, kas saistītas ar kosmosa tehnoloģiju, informācijas un enerģētikas tīklu konvergenci un alternatīvo degvielu piegādi.

4.1.2. **ES iekšējās robežas nedrīkst traucēt** infrastruktūru darbību un to pieejamību. Atlikušie regulatīvie, administratīvie un tehniskie šķēršļi ir jālikvidē. ES un valsts līmeņa finanšu resursi jāvirza uz nepieciešamajiem ieguldījumiem šajā jomā, mobilizējot vislielāko iespējamo privāto finansējumu.

4.1.3. EESK piekrīt Komisijai, ka izskatīšanā esošie tiesību aktu priekšlikumi par iekšējo tirgu ir steidzami jāpieņem. **Dalībvalstis joprojām pienācīgi neievieš un neizpilda** tiesību aktus, liekot Komisijai pamatoti īstenot papildu pasākumus par neievērošanu.

4.2. Investīcijas zinātnē un jaunās tehnoloģijās

4.2.1. Iepriekšējos atzinumos par rūpniecības politiku EESK izklāstīja savu viedokli par inovācijām un jaunām tehnoloģijām, galvenokārt tās stingri atbalstot un uzsverot vajadzību nodrošināt **pietiekamu ES, dalībvalstu un privāto finansējumu**.

4.2.2. EESK ir īpaši atbalstījusi Komisijas izvēli un rīcību saistībā ar **sešām stratēģiskajām, savstarpēji saistītajām jomām**: progresīvas ražošanas tehnoloģijām, svarīgajām pamattehnoloģijām, bioproduktiem, "tūriem" transportlīdzekļiem un kuģiem, ilgtspējīgu būvniecību un izejmateriāliem, viediem tīkliem un digitālo infrastruktūru. Jaunas, daudzsoļošas tehnoloģijas, kurām jāpievērš uzmanība, ietver robotiku, lielos datus, trīsdimensiju drukāšanu, rūpniecisko internetu un rūpniecisko dizainu. ES finanšu resursi, piemēram, "Apvāršnis 2020" un reģionālais finansējums, konsekventi jānovirza uz inovāciju minētajās jomās. EESK arī aicina straujāk veidot zināšanu un inovāciju kopienas ražošanai ar pievienoto vērtību.

4.2.3. Rūpnieciskajai konkurētspējai ļoti svarīgs ir **laikposms, kas nepieciešams inovācijas nonākšanai tirgū**, lai to izmantotu. Riska kapitāla mehānisma un EIB citu riska dalīšanas spēju nostiprināšana, kā arī struktūrfondu inovatīva izmantošana ir piemēri ļoti vajadzīgajiem ES pasākumiem, kuru mērķis ir riskantos pētniecības projektos piesaistīt privātās investīcijas.

4.3. Piekļuve finansējumam

4.3.1. Lai gan ekonomiskie apstākļi uzlabojas, uzņēmumu, īpaši MVU, **piekļuve banku kredītiem** joprojām ir ierobežota. Tāpēc EESK atbalsta ES centienus šajā jomā: banku savienības izveidi, MVU finansēšanas iniciatīvu, kapitāla prasību regulu, finanšu instrumentu tirgu direktīvu, pārskatīto pārredzamības direktīvu un pasākumus Eiropas riska kapitāla tirgus veicināšanai.

4.3.2. Lai uzlabotu banku spēju izsniegt kredītus, ES vajadzētu panākt **pareizu līdzsvaru** starp lielāku finanšu stabilitāti un atbalstu uzņēmumu vajadzībai iegūt finansējumu. Turklāt regulējums, kas paredzēts finanšu sektoram, nedrīkst likt šķēršļus privātiem aizdevumiem.

4.3.3. Eiropas Savienībā mazie un vidējie uzņēmumi ir atkarīgi no banku finansējuma vairāk nekā citviet. Gan ES, gan dalībvalstu līmenī centieni **dažādot uzņēmumu finansēšanu** jāizvērs, aptverot citus avotus, piemēram, akciju kapitāla fondus, riska kapitālu un uzņēmumu garantijas, kā arī jauktās finansēšanas metodes. Jāizstrādā tāds finansēšanas plāns, kurā izmantota aprites cikla pieeja un apzināti inovatīvi instrumenti.

4.4. Enerģētika

4.4.1. EESK ar gandarījumu atzīmē, ka Komisija atzīst enerģijas cenu nozīmi rūpniecības konkurētspējā. Eiropā **enerģijas cenas** rūpniecībai ir daudz augstākas nekā galvenajiem konkurentiem: elektrības cenas ir divtik augstas kā ASV un Krievijā un par 20 % augstākas nekā Ķīnā. Gāzes cenas ir trīs līdz četras reizes augstākas nekā ASV, Krievijā un Indijā un par 12 % augstākas nekā Ķīnā.

4.4.2. ES un tās konkurentu enerģijas cenu starpību daļēji izraisa faktori, kurus nav iespējams mainīt ar politikas pasākumiem Eiropas Savienībā. Tomēr jāveic **visi reāli iespējamie pasākumi minētās starpības mazināšanai**, īpaši tādēļ, lai Eiropā atjaunotu energoietilpīgas ražošanas nozares un darbvietas. Līdz šim ES ražošanas nozares enerģijas cenu celšanos ir spējušas daļēji kompensēt, palielinot efektivitāti, bet spēja to darīt samazinās.

4.4.3. **Energoapgādes drošība** ir ļoti svarīga visām rūpniecības nozarēm. Pašreizējā situācija mums nopietni atgādina, ka jāsamazina energoatkarība no nestabiliem avotiem, uz kuriem nevar paļauties. Diversificēta energoresursu struktūra, par ko dalībvalstis ir nolēmušas, sadarbojoties un rīkojoties saskaņā ar saistībām vides jomā, ir svarīgs kopīgu interešu jautājums Eiropas Savienībā.

4.4.4. Dažu enerģētikas politikas pasākumu, īpaši to, kas vērsti uz atjaunojamo energoresursu izmantošanu, papildu mērķis ir bijis **jaunu darbvietu radīšana**. Līdz šim pieejamā informācija liecina, ka šis mērķis, šķiet, nav sasniegts: veiktie pētījumi galvenokārt norāda uz neitrālu vai mazu pozitīvo neto ietekmi uz nodarbinātību, savukārt nodarbinātības struktūras radikāli mainās.

4.5. Izejvielas un resursu efektivitāte

4.5.1. EESK atbalsta Komisijas nodomus **diplomātijā attiecībā uz izejvielām** un tās plānus izskaust galveno ražošanas faktoru cenu izkropļojumus.

4.5.2. Izejvielu **izpēte un izmantošana** Eiropas Savienībā ir jāpastiprina, un attiecīgais regulējums jāasaskaņo. Tiesību aktu priekšlikumi par resursu efektivitāti un atkritumiem jāizstrādā rūpīgi, lai tie nestu optimālus rezultātus un vienlaikus (īstermiņā) uzņēmumiem neradītu nevajadzīgas izmaksas. Lai biomasas izmantošanā efektīvi piemērotu kaskādes principu, biomasas pieejamības jomā nepieciešama neitrāla politika.

4.6. Prasmju uzlabošana un rūpniecības pārmaiņu veicināšana

4.6.1. Šodien Eiropā ir pieci miljoni nenodarbinātu jauniešu, bet darba tirgū ir divi miljoni brīvu darbvietu. **Prasmju nepiemērotības** un apmācības jautājumi ir rūpniecības politikas prioritāte.

4.6.2. Jāpalielina absolventu skaits un kvalitāte **dabaszinātņu, tehnoloģijas un matemātikas** specialitātēs **un aktīvi jāveicina visu vecumu sieviešu piekļuve minētajām jomām un profesijām**.

4.6.3. **Mācekļība** un, piemēram, duālās mācību sistēmas neapšaubāmi palīdz apgūt prasmes, kas saistītas ar reālām darba tirgus vajadzībām. Dalībvalstīm un sociālajiem partneriem jāizpēta un arī jāizmanto paraugprakse, tostarp efektīvi pārrobežu mācekļības modeļi.

4.6.4. ES, dalībvalstis un sociālie partneri varēs rūpniecībā nodrošināt uz jaunām tehnoloģijām un inovāciju balstītu progresu vienīgi tad, ja tie izveidos politikas nostādnes, kuru mērķis ir uzlabot darba ņēmēju zināšanas, un attīstīs mūžizglītību tā, lai darba ņēmēji saņemtu atzinību par savu ieguldījumu. Darba ņēmēju iesaistē būtiska nozīme ir prasmju un kvalifikācijas atzīšanai un darba apstākļu uzlabošanai. Uzlabots sociālais dialogs varētu kļūt par noteicošo faktoru Eiropas rūpniecības atdzimšanā.

4.7. MVU un uzņēmējdarbība

4.7.1. EESK joprojām stingri atbalsta ES centienus sekmēt uzņēmējdarbības modeļu ziņā ļoti daudzveidīgo MVU darbību un īstenot principu "vispirms domāt par mazajiem uzņēmumiem". **Mazās uzņēmējdarbības akts** būtu ne tikai jāaktualizē, bet jāatjaunina un jāpaplašina, lai novērstu atlikušos šķēršļus attīstībai un izaugsmei. Minētajām reformām jābūt saistītām ar Eiropas pusgadu.

4.7.2. Patlaban būtisks, "miljardus euro vērts" jautājums ar tālejošu ietekmi ir par to, kā **Eiropā mainīt attieksmi**, lai uzņēmējdarbība un riska uzņemšanās tiktu novērtēta.

4.7.3. EESK uzskata, ka pasākumi, kas vērsti uz **regulatīvo un administratīvo izmaksu samazināšanu**, jo īpaši Normatīvās atbilstības izpildes programma (REFIT), kā arī pasākumi, kuru mērķis ir izskaust faktorus, kas traucē uzņēmumu izaugsmei, būtu īstenojami, neskarot tiesību aktus, ar kuriem aizsargā patērētājus, vidi, darba ņēmēju veselību un drošību, kā arī viņu tiesības uz informāciju un konsultācijām; turklāt būtu jāievēro sociālā dialoga ietvaros noslēgtās vienošanās.

4.7.4. Kā Komisija norādījusi, MVU izaugsmes veicinātāji varētu būt **sadarbības tīkli un kopas**. Minētā pieeja būtu jāpiemēro visās nozarēs, neatkarīgi no uzņēmuma lieluma, un visā ES, kā arī starptautiskajās vērtību ķēdēs.-

4.8. *ES uzņēmumu internacionalizācija*

4.8.1. EESK atbalsta Komisijas darbību, kuras mērķis ir ES uzņēmumiem nodrošināt **pieeju galvenajiem starptautiskajiem tirgiem**. Savstarpības garā konsekventi jāturpina plašā programma brīvās tirdzniecības nolīguma un citu tirdzniecības sarunu jomā, it sevišķi sarunas ar ES lielāko tirdzniecības partneri ASV, kā arī ES sarunas ar Vidusjūras dienvidu krasta valstīm un Austrumu partnerības valstīm.

4.8.2. Lai nodrošinātu, ka ES galvenie **tirdzniecības partneri ievēro savas starptautiskās saistības**, jāizmanto divpusēji un daudzpusēji instrumenti.

4.8.3. Rūpniecības standarti dažādos ekonomikas reģionos ir būtiski atšķirīgi; tas rada tirdzniecības šķēršļus un, vispārīgāk raugoties, liedz izveidot vienlīdzīgus konkurences apstākļus. Ar nosacījumu, ka tiek ievērotas LESD 114. pantā noteiktās pamatprasības veselības, drošības, vides aizsardzības un patērētāju tiesību aizsardzības jomā, EESK atbalsta **starptautisko standartu un regulējuma jomā notiekošās sadarbības** pastiprināšanu, kā arī rīcību (tostarp tirgus uzraudzību) nolūkā nodrošināt, ka ES uzņēmumi var īstenot savas rūpnieciskā īpašuma tiesības. Šajā ziņā paziņojumā varētu būt minēti konkrētāki attiecīgie pasākumi.

Briselē, 2014. gada 29. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinuma

Turpmāk minētais grozījums ieguva vismaz vienu ceturto daļu nodoto balsu, taču tika noraidīts debatēs (Reglamenta 39. panta 2. punkts).

3.5. punkts

Grozīt šādi:

“EESK uzskata, ka konkurētspējīga ekoloģiska un iekļaujoša ekonomika būs galvenais izaicinājums turpmākajos gados. Prioritātei jābūt mazināt ES rūpniecības kaitējumu videi un uzsākt pāreju, lai līdz 2050. gadam ar atjauninātas rūpniecības politikas palīdzību izveidotu ekonomiku ar zemu oglekļa emisijas līmeni un resursu ziņā ekoe efektīvu ekonomiku. Tomēr, ja Eiropa vēlas nodrošināt rūpniecības izaugsmi un jaunu darbvieta izveidi lai šo pāreju īstenotu, Eiropā ir jāveido tādas rūpniecības un pakalpojumu nozares, kas vairāk balstītas uz zināšanām un jaunu tehnoloģiju, sniedz lielāku pievienoto vērtību, ir inovatīvas, konkurētspējīgas un ilgtspējīgas; turklāt, minētajām nozarēm jāparedz finansējums no vērīgas ieguldījumu programmas līdzekļiem. Lai īstenotu šos tālājošos mērķus, nepieciešami jo efektīvāki pamatnosacījumi investīciju veikšanai.”

Pamatojums

- 1) Ja ekonomika nav konkurētspējīga, tā nebūs ekoloģiski ilgtspējīga un otrādi. Lai ekonomika ražotu pietiekami daudz resursu pārtikušas, iekļaujošas un vidi saudzējošas sabiedrības uzturēšanai, tai jābūt konkurētspējīgai pasaules mērogā.
- 2) Stilistisks grozījums [neattiecas uz latviešu valodu].
- 3) Mūsu ražošanas nozaru pāreja uz segmentiem ar lielāku pievienoto vērtību utt. ir svarīga ne tikai no vides saudzēšanas viedokļa, bet ir nepieciešama, lai arī citos aspektos Eiropai nodrošinātu pārticīgu nākotni.
- 4) Rūpniecības politika nav orientēta un tai nav jābūt orientētai uz publisko ieguldījumu plāniem, bet gan tajā jāparedz pasākumu kopums, kas rada tādu uzņēmējdarbības vidi, kura piesaista privātās investīcijas ar tirgus nosacījumiem. Arī manā valstī pagājušā gadsimta 70.-os gados gūtā pieredze liecina, ka lieli publiskie ieguldījumi un “uzvarētāja izvēles” shēmas rūpniecībā parasti ir dārgas nodokļu maksātājiem, bet bez ieguvumiem ilgtermiņā.

Balsošanas rezultāts

Par: 41

Pret: 81

Atturas: 11

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai ar ko groza Regulu (EK) Nr. 715/2007 un Regulu (EK) Nr. 595/2009 attiecībā uz autotransporta līdzekļu piesārņotāju emisiju samazināšanu”

COM(2014) 28 final – 2014/0012 (COD)

(2014/C 311/08)

Galvenais ziņotājs: **Ranocchiari**

Eiropas Savienības Padome un Eiropas Parlaments saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 114. pantu attiecīgi 2014. gada 6. februārī un 2014. gada 18. februārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju (EESK) par tematu:

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai ar ko groza Regulu (EK) Nr. 715/2007 un Regulu (EK) Nr. 595/2009 attiecībā uz autotransporta līdzekļu piesārņotāju emisiju samazināšanu”

COM(2014) 28 final – 2014/0012 (COD).

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 498. plenārajā sesijā 2014. gada 29. un 30. aprīlī (29. aprīļa sēdē) iecēla *Virgilio Ranocchiari* kgu par galveno ziņotāju un ar 158 balsīm par, 2 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK vienmēr ir atbalstījusi visus pasākumus, kas, arī ņemot vērā tehnoloģisko attīstību, sekmē piesārņojošo emisiju samazināšanu un gaisa kvalitātes uzlabošanu kopumā.

1.2. Tomēr izskatāmais priekšlikums rada zināmas bažas par veidu un termiņiem, kādos ir paredzēts panākt šādu samazinājumu, kā minēts turpmāk atzinumā.

1.3. It īpaši ir konstatējams, ka dažos gadījumos nav pienācīgi veikts vai vispār nav veikts dažu ierosināto pasākumu ietekmes novērtējums; šādas nepilnības un trūkumi ir acīmredzamā pretrunā “lietpratīga regulējuma” principam, kas ir vairākkārt minēts šā un arī citu svarīgu sociālo, ekonomisko un vides aspektu kontekstā.

1.4. Līdzīgas bažas rada pārmērīga balstīšanās uz deleģēto aktu izmantošanu attiecībā uz aspektiem, kuri to svarīguma dēļ nebūtu uzskatāmi par regulas “nebūtiskiem elementiem”, kas iekļaujami deleģēto tiesību aktu kategorijā.

1.5. Tāpēc EESK iesaka:

— atteikties no deleģēto aktu izmantošanas, ja pierādījumi un Eiropas Komisijas un ANO/EEK jau veiktie pētījumi ⁽¹⁾ pamato iespēju tiešā veidā piemērot dažus plānotos pasākumus (piemēram, palielināt masu dažiem vieglo automobiļu veidiem, kā arī izslēgt ar gāzi darbināmus transportlīdzekļus no amonjaka mērījumu veikšanas);

— veikt skaidru un visaptverošu ietekmes analīzi attiecībā uz visiem pārējiem ierosinātajiem pasākumiem, kam šajā aspektā ir konstatēti trūkumi un ko ir paredzēts reglamentēt ar deleģēto aktu palīdzību.

⁽¹⁾ ANO Eiropas Ekonomikas komisija.

1.6. Pēc EESK domām, šādi ieteikumi ļautu likumdevējiem vispusīgāk, pilnīgāk un pārredzamāk izvērtēt izskatāmo priekšlikumu un vismaz mazināt, ja ne pilnībā kļiedēt iepriekš minētās bažas.

2. Komisijas priekšlikums

2.1. Priekšlikums paredz ieviest virkni grozījumu divās spēkā esošajās regulās:

— Regula (EK) Nr. 715/2007 par tipa apstiprinājumu mehāniskiem transportlīdzekļiem attiecībā uz emisijām no vieglajiem pasažieru un komerciālajiem transportlīdzekļiem (*Euro 5* un *Euro 6*);

— Regula (EK) Nr. 595/2009 par mehānisko transportlīdzekļu un motoru tipa apstiprinājumu attiecībā uz lielas celbspējas/kravnesības transportlīdzekļu radītām emisijām (*Euro VI*).

2.2. Komisija sagaida, ka priekšlikums palīdzēs samazināt piesārņojošās emisijas un ka ar vairāku plānoto pasākumu palīdzību izdosies vienkāršot spēkā esošos tiesību aktus.

2.3. Attiecībā uz vieglajiem automobiļiem un vieglajiem kravas automobiļiem (LD) vissvarīgākās izmaiņas būs saistītas ar šādiem jautājumiem:

2.3.1. pašreizējos CO₂ emisiju aprēķinos ir paredzēts iekļaut arī metāna emisijas, tādējādi radot jaunu rādītāju, ar kuru izsaka CO₂ kopējo masu; Šis pasākums arī ļautu pārskatīt ogļūdeņražu kopējo emisiju (THC) robežvērtības, kas patlaban ietver metāna (CH₄) un metānu nesaturošo ogļūdeņražu (NMHC) emisijas, tādējādi atstājot ārpus regulējuma konkrēto metāna emisiju novērtējumu. Tam būtu jāveicina ar dabasgāzi darbināmo transportlīdzekļu ieviešana tirgū, ko citādi apgrūtinā robežvērtības attiecībā uz THC;

2.3.2. pārskatīt izpūtēja emisiju robežvērtības zemā temperatūrā (*Euro 6*);

2.3.3. noteikt atsevišķu robežvērtību NO₂ (slāpekļa dioksīda) emisijām, kas līdz šim bijušas iekļautas kopējās slāpekļa oksīdu (NO_x) emisijās;

2.3.4. pārskatīt cieto daļiņu mērījumu metodes, ieviešot arī jaunas robežvērtības attiecībā uz daļiņu skaitu;

2.3.5. pārskatīt prasības attiecībā uz neierobežotu piekļuvi transportlīdzekļu remonta un tehniskās apkopes informācijai, īpašu uzmanību pievēršot MVU vajadzībām.

2.4. Attiecībā uz lielas celbspējas/kravnesības transportlīdzekļiem (HD) vissvarīgākās izmaiņas ir šādas:

2.4.1. maksimālās masas robežvērtības pārskatīšana, lai paplašinātu tiesību aktu attiecībā uz emisijām no vieglajiem pasažieru un komerciālajiem transportlīdzekļiem piemērošanu (Regula (EK) Nr. 715/2007), iekļaujot arī tos transportlīdzekļus, uz kuriem var attiekties gan vieglos, gan smagos transportlīdzekļus reglamentējošie tiesību akti, lai nebūtu jāpiemēro prasība par divkārsu sertificēšanu attiecībā uz vienu un to pašu transportlīdzekli. Tas ļautu šiem transportlīdzekļiem sasniegt pilnu masu 5 000 kg, nepazeminot vides aizsardzības līmeni.

2.4.2. Amonjaka (NH₃) emisiju robežvērtība pašlaik ir noteikta visiem smagajiem transportlīdzekļiem. Patiesībā amonjaka (ko izmanto emisiju kontroles sistēmās) zudumu risks piemīt tikai transportlīdzekļiem ar dīzeļdzinēju, kas aprīkoti ar šādām sistēmām. Ar benzīnu vai dabasgāzi darbināmiem dzinējiem šāds risks nepiemīt, un Komisija ierosina neattiecināt šo ierobežojumu uz autobusiem un smagajiem transportlīdzekļiem, ko darbina ar saspiestu dabasgāzi (CNG) un kas neapšaubāmi ir videi nekaitīgāki un pretējā gadījumā būtu pakļauti nevajadzīgam izmaksu pieaugumam.

2.5. Lai īstenotu iepriekš minēto, Komisija vēlas no regulas spēkā stāšanās dienas bez termiņa ierobežojuma pieņemt deleģētos tiesību aktus.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK izsaka šaubas attiecībā uz priekšlikuma formu, īstenošanas veidu un termiņiem.

3.2. Pirmkārt, pati regulas struktūra, kas vienā tiesību aktā apvieno izmaiņas gan attiecībā uz vieglajiem, gan smagajiem transportlīdzekļiem, neatbilst "lietpratīga un pārredzama regulējuma" principiem, kas bija viena no galvenajām saistībām CARS 21 ⁽²⁾ un kas atkārtoti pārņemtas arī CARS 2020, kuras izstrādes process turpinās ⁽³⁾.

3.3. Dokumentam pievienotajā ietekmes novērtējumā daudzos gadījumos ir nepilnīgi ņemti vērā vai vispār nav minēti ierosinātie pasākumi, kuriem tomēr būs ievērojama ietekme uz transportlīdzekļu izmaksām.

3.4. Komisija vēlreiz lūdz pilnvaras pieņemt deleģētos aktus (apmēram 10) saskaņā ar LESD 290. pantu un līdz ar to samazina iepriekš minētajā tiesību aktā, t. i., regulā, ietvertu konkrēto saturu.

3.4.1. Jāpiebilst, ka daži priekšlikumā minētie jautājumi, kuru risināšanai ir paredzēts izmantot deleģētos tiesību aktus, attiecas uz transportlīdzekļu emisijām un to ierobežojumiem. Par šādiem jautājumiem to nozīmības dēļ parasti kopīgi lemj likumdevējas iestādes, un tos būtu grūti uzskatīt par "nebūtiskiem elementiem" un tādējādi ierindot deleģēto tiesību aktu kategorijā.

3.4.2. EESK savos atzinumos jau vairākkārt ir norādījusi uz deleģēto aktu pārmērīgu izmantošanu un nesenajā ziņojumā apkopojusi vairākus problemātiskus aspektus ⁽⁴⁾, kuri, ņemot vērā Komisijai piešķirto aizvien lielāko rīcības brīvību, liek apšaubīt sistēmas pārredzamību, procedūru pareizu izmantošanu un kontroles mehānismu efektivitāti.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Metāna (CH₄) kā CO₂ ekvivalenta (sk. 2.3.1. punktu) iekļaušanu EESK visnotaļ apšaubā, jo tādā gadījumā būtu nepieciešams pārskatīt spēkā esošos tiesību aktus attiecībā uz CO₂ (Regula (EK) Nr. 443/2009 un Regula (EK) Nr. 510/2011). Šajās regulās minētie mērķi tika noteikti, neņemot vērā CO₂ ekvivalentu, un tā varbūtējai ieviešanai būtu vajadzīgs precīzs ietekmes novērtējums saistībā ar minēto regulu pienācīgu pārskatīšanu. CO₂ ekvivalenta iekļaušana ietekmētu arī patērētājus gan saistībā ar nodokļu sistēmu pārskatīšanu tajās dalībvalstīs, kurās šīs sistēmas ir balstītas uz CO₂ emisijām, gan ar risku izraisīt neizpratni patērētājos, kuri pieraduši pie pašreizējiem CO₂ emisiju marķējumiem. Tas viss ir paredzēts, lai ieviestu maznozīmīgas izmaiņas vērtībās, kuras patlaban tiek mērītas, izmantojot CO₂ (pieaugums būtu mazāks par 1gr/km), vienlaikus radot ievērojamus sarežģījumus uzraudzības ziņā

4.2. Attiecībā uz izplūdes gāzu emisiju robežvērtībām zemā apkārtējā temperatūrā (2.3.2. punkts) EESK iesaka pirms robežvērtību pārskatīšanas veikt plašu un padziļinātu ietekmes novērtējumu, iekļaujot tajā arī oglekļa monoksīdu (CO) un ogļdeņražus (HC), nevis tikai slāpekļa oksīdus (NO_x) un slāpekļa dioksīdus (NO₂).

4.3. Arī attiecībā uz slāpekļa dioksīdu (2.3.3. punkts), kas ir īpaši būtisks piesārņotājs, sevišķi pilsētu teritorijās, lēmumam ar deleģēto aktu palīdzību noteikt īpašus ierobežojumus vajadzētu būt balstītam uz padziļinātu ietekmes novērtējumu.

⁽²⁾ CARS 21: Konkurētspējīgas autobūves nozares tiesiskais regulējums 21. gadsimtam, COM (2007) 22 final.

⁽³⁾ CARS 2020: rīcības plāns konkurētspējīgai un ilgtspējīgai Eiropas autobūves nozarei, COM (2012) 636 final.

⁽⁴⁾ Informatīvais ziņojums par tematu "Labāks likumdošanas process: īstenošanas akti un deleģētie akti", INT/656, 18.9.2013.

4.4. Attiecībā uz daļiņu mērījumu pārskatīšanu (2.3.4. punkts) EESK norāda, ka, ieviešot daļiņu skaita robežvērtību (Regula Nr. 692/2008), cieto daļiņu masas robežvērtība tika samazināta no 5,0 mg/km līdz 4,5 mg/km, lai tā būtu atbilstoša daļiņu skaitam. Tomēr šāds priekšlikums šķiet nepamatots un ir pretrunā ANO/EEK darba grupas ⁽⁵⁾ (kurā piedalās arī Komisija) nesen apstiprinātajai nostādnei, ka nav nepieciešamības pārskatīt procedūras attiecībā uz cietajām daļiņām.

4.5. Attiecībā uz piekļuvi informācijai (2.3.5. punkts) EESK atgādina, ka saskaņā ar Regulas Nr. 715/2007 9. pantu Komisijai līdz 2011. gada 2. jūlijam par šo tematu bija jāizstrādā ziņojums, kas vēl joprojām nav iesniegts. Pats par sevi saprotams, ka šajā sakarā lēmumu varēs pieņemt tikai pēc tam, kad Eiropas Parlaments un Padome būs izskatījuši minēto ziņojumu.

4.6. EESK atzinīgi vērtē elastīgumu, ko ir paredzēts īstenot attiecībā uz emisiju robežvērtībām, kas piemērojamas dažiem vieglajiem transportlīdzekļiem, kuri pēc nokomplektēšanas riskē ierindoties vienā kategorijā ar smagajiem transportlīdzekļiem un tikt pakļauti divkārtšas apstiprināšanas prasībai (2.4.1. punkts). Transportlīdzekļa pilnas masas robežvērtības 5000 kg ieviešana atbilst pašreizējai robežvērtībai 2840 kg kā atsauces masa. Tāpēc nešķiet pamatoti izmantot deleģētos aktus, lai aktualizētu pārbaudes procedūru. Tomēr EESK šķiet, ka šim ilgi apspriestajam priekšlikumam būtu jāstājas spēkā tūlītēji, iespējams, kā pārejas noteikumam, neizmantojot deleģēto aktu procedūru. Tas jādara tāpēc, ka minētais pasākums būs īslaicīgs, jo drīzumā ANO/EEK mītnē Ženēvā apstiprinās jauno procedūru WLTP (*World light duty test procedure*), kuras ietvaros pārskatīs visas pārbaudes procedūras vieglajiem transportlīdzekļiem un kuras, kā norādījusi Komisija, piemēros no 2017. gada.

4.7. Visbeidzot, attiecībā uz ierosinājumu izslēgt no amonjaka mērījumu piemērošanas jomas transportlīdzekļus, ko darbina ar gāzi (2.4.2. punkts), EESK atbalsta Komisijas nostādni, jo ir nepieciešams koriģēt normu, kura diskriminē transportlīdzekļus, ko darbina ar dabasgāzi (CNG). Šis jautājums jau bija izvirzīts diskusijā par Regulu Nr. 595/2009, taču bez turpmākiem paskaidrojumiem ignorēts regulas galīgajā redakcijā.

Briselē, 2014. gada 29. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽⁵⁾ Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas ekonomikas komisija Ženēvā, kuras viens no uzdevumiem ir starptautiskā līmenī standartizēt tehniskos noteikumus, piedaloties 58 attiecīgajām valstīm un ES (WP 29).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Rīcība saistībā ar sekām, kas izriet no balsstiesību atņemšanas tiem Savienības pilsoņiem, kuri izmanto savas tiesības brīvi pārvietoties””

COM(2014) 33 final

(2014/C 311/09)

Vienīgais ziņotājs: **Andris Gobiņš**

Eiropas Komisija 2014. gada 7. martā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Rīcība saistībā ar sekām, kas izriet no balsstiesību atņemšanas tiem Savienības pilsoņiem, kuri izmanto savas tiesības brīvi pārvietoties””

COM(2014) 33 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 7. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 498. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 29. un 30. aprīlī (29. aprīļa sēdē), ar 203 balsīm par, 5 balsīm pret un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Komitejas viedoklis

1.1. ES pilsoņi ir LES 10. panta 3. punkta, kurā noteikts, ka “katram ES pilsonim ir tiesības piedalīties Savienības demokrātiskajā dzīvē”, galvenais temats. Pats par sevi saprotams, ka minētajām tiesībām jāietver arī tiesības piedalīties vēlēšanās, kas ir būtiska demokrātijas daļa un vienas no cilvēka pamattiesībām.

1.2. Vienas no ES pilsoņu pamattiesībām ir tiesības brīvi pārvietoties. ES pilsoņi var dzīvot un strādāt jebkurā no 28 dalībvalstīm.

1.3. Pamattiesību hartas, kam ir tāds pats juridiskais spēks kā Līgumiem, 39. un 40. pantā ir noteikts, ka ikvienam ES pilsonim, kurš izmanto savas pamattiesības brīvi pārvietoties, ir tiesības balsot un tiesības kandidēt Eiropas Parlamenta un pašvaldību vēlēšanās dalībvalstī, kurā viņš dzīvo, ar tādiem pašiem nosacījumiem kā attiecīgās valsts pilsoņiem. Hartā tomēr nav iekļauts jautājums par dalību savas valsts vēlēšanās.

1.4. Kopumā 23 ES dalībvalstis atļauj saviem pilsoņiem, kas dzīvo citā dalībvalstī, balsot savas valsts vēlēšanās. Neoficiālā apsekojumā, ko šā atzinuma vajadzībām veica organizācija *Europeans Throughout the World (ETTW)*, ekspatriantu organizācijas Eiropā cita starpā norāda šādu konstruktīvu pamatojumu, lai saglabātu tiesības balsot:

- Balsošana vēlēšanās neatkarīgi no tā, vai tās ir vietējās, reģionālās, valsts vai Eiropas līmeņa vēlēšanas, ir vienas no demokrātiskajām pamattiesībām, kas ir jāatbalsta un jāaizsargā.
- Lai valsts vēlēšanas būtu patiesi demokrātiskas, jāuzklausa visu tās pilsoņu viedoklis, tostarp arī to, kuri izlēmuši dzīvot un strādāt ārzemēs.

- Vēlēšanu tiesības valsts vēlēšanās dod ekspatriantiem iespēju saglabāt nozīmīgu saikni ar pilsonības valsti un joprojām būt “atbildīgiem pilsoņiem” un “krietniem eiropiešiem”.
- Ekspatrianti jau pēc definīcijas ir savas pilsonības valsts “vēstnieki”, un viņiem bieži ir jāsaskaras ar pilsonības valsts pieņemto politisko lēmumu sekām.
- Balsošana ārzemēs Eiropā ir uzskatāma par ES moto “Vienoti daudzveidībā” īstenošanu.

1.5. Piecas ES dalībvalstis – Apvienotā Karaliste, Dānija, Īrija, Kipra un Malta – saviem pilsoņiem, kas dzīvo citā ES dalībvalstī, piedalīties savas valsts vēlēšanās liedz vai nu tūlīt pēc izbraukšanas no pilsonības valsts, vai arī pēc noteikta laika posma. Nav skaidri zināms, cik daudzus ES pilsoņus skar vai var skart šāda veida balsstiesību atņemšana, bet saskaņā ar aplēsēm aptuveni 3 miljoni ES pilsoņu no minētajām valstīm dzīvo citā ES dalībvalstī⁽¹⁾.

1.6. Vairākums iedzīvotāju, kam šādas politikas īstenošanas rezultātā atņemtas balsstiesības, nevar piedalīties arī tās valsts vēlēšanās, kurā viņi dzīvo⁽²⁾. Šāda prakse ir radījusi zaudēto elektorātu – iedzīvotāju grupu, kam nav tiesību balsot nevienas valsts vēlēšanās.

1.7. Viens no balsstiesību atņemšanas aizstāvībai bieži lietotiem argumentiem ir tas, ka cilvēks, dzīvojot ārzemēs, zaudē saikni ar savu pilsonības valsti. Šāds arguments vairāk attiektos uz pagātni. Pateicoties modernajām sakaru tehnoloģijām, ES pilsoņiem, kas dzīvo ārzemēs, šodien tomēr ir viegli saglabāt ciešu saikni ar savu pilsonības valsti. Pilsonības valstī notiekošajam viņi var sekot līdzi, skatoties televīzijas pārraides, klausoties radio un izmantojot internetu, kas ir īpaši izplatīts sadarbības un līdzdalības instruments. Viņi ātri un lēti var aizbraukt uz savu pilsonības valsti. Un daudzos gadījumos viņi pat maksā nodokļus pilsonības valstī vai saņem no tās pensiju. Jāšaubās, vai ir pietiekams pamats fiziskās uzturēšanās vietu noteikt par samērīgu kritēriju balsstiesību zaudēšanai.

1.8. Komisija savā 2014. gada 29. janvāra ieteikumā aicina piecas iepriekš minētās dalībvalstis atļaut to pilsoņiem saglabāt balsstiesības attiecīgās valsts vēlēšanās, ja šādi pilsoņi izrādīs pastāvīgu ieinteresētību savas pilsonības valsts politiskajā dzīvē, piemēram, iesniedzot pieteikumu, lai viņus neizsvītro no vēlēšanu saraksta. Komiteja atzinīgi vērtētu, ja ieteikumā tiktu iekļauts vispārējs aicinājums visām dalībvalstīm nodrošināt, ka pilsoņiem, kas dzīvo ārzemēs, piedalīšanās vēlēšanās ir tikpat vienkārša un nesarežģīta kā pilsoņiem, kuri dzīvo savā pilsonības valstī.

1.9. Komiteja stingri atbalsta minēto ieteikumu, kas pievienots paziņojumam, uz kuru attiecas šis atzinums.

1.10. LESD 20. pantā ir noteikts, ka Savienības pilsonība papildina, nevis aizstāj valsts pilsonību. Tāpēc var uzskatīt par dīvinu, ka dažiem pilsoņiem, kuri izmanto vienu no pamattiesībām, proti, tiesības brīvi pārvietoties, ir atņemtas citas pamattiesības – balsstiesības. Ir saprotams, kāpēc, pēc daudzu domām, tas ir pretrunā visai ES pilsonības koncepcijai.

1.11. Likumi par balsstiesībām valsts vēlēšanās neapšaubāmi ir attiecīgās valsts – un nevis ES – kompetencē. ES neapšaubā un nedrīkst apšaubīt šo svarīgo principu. Tomēr, raugoties no pilsoņu viedokļa, šajā jautājumā ir vajadzīga progresīva virzība. Pilsoņiem jābūt tiesīgiem izmantot tās pamattiesības, kam visas dalībvalstis ir pievienojušās ES līgumos, un valstu likumdošana nedrīkst atņemt viņiem balsstiesības par iepriekš minēto tiesību izmantošanu.

⁽¹⁾ Saskaņā ar Eurostat datiem 2013. gadā 1,17 miljoni ES pilsoņu no piecām minētajām valstīm dzīvoja citā ES dalībvalstī, taču šajā rādītājā nav iekļauts Grieķijā, Francijā, Horvātijā, Kiprā, Lietuvā, Luksemburgā, Maltā un AK dzīvojošo citas ES dalībvalsts pilsoņu skaits (tomēr ir iekļauti Īrijas pilsoņi, kuri dzīvo Apvienotajā Karalistē).

⁽²⁾ No Komisijas datiem izriet, ka nevienā dalībvalstī nav vispārējas politikas, saskaņā ar kuru dalībvalstī dzīvojošiem citu dalībvalstu pilsoņiem tiktu piešķirtas tiesības balsot valsts vēlēšanās. Tomēr ir arī izņēmumi, proti, Britu Nāciju sadraudzības valstu pilsoņi, kas atbilst noteiktiem kritērijiem, var balsot valsts parlamenta vēlēšanās Apvienotajā Karalistē un Apvienotās Karalistes pilsoņi var balsot valsts parlamenta vēlēšanās Īrijā.

1.12. Komiteja mudina piecas attiecīgās dalībvalstis rast risinājumu un ieviest elastīgāku pieeju. Protams, ka risinājumi katrā valstī būs atšķirīgi. Būtiski ir tas, ka visiem ES pilsoņiem būtu jāsaņem balsstiesības valsts vēlēšanās savā izcelsmes valstī. Komiteja aicina minētās dalībvalstis apsvērt Eiropas Komisijas viedokli, ka tā vietā, lai, pamatojoties uz dzīvesvietu, ierobežotu balsstiesības, ekspatriantiem drīzāk vajadzīga iespēja pierādīt pastāvīgu interesi par savas izcelsmes valsts politisko dzīvi. Balsstiesību saglabāšanas termiņu noteikšana jau pēc savas būtības var būt patvaļīga.

1.13. Komiteja vēlas uzsvērt arī to, cik svarīgi ir sniegt ekspatriantiem skaidru informāciju par viņu tiesībām un šo tiesību izmantošanu.

1.14. Komiteja aicina valstu kompetentās iestādes noteikt pēc iespējas vienkāršu un pārredzamu reģistrācijas un balsošanas kārtību.

1.15. Visbeidzot, Komiteja uzsver, ka balsstiesību atņemšana valsts vēlēšanās ir tikai viens piemērs pilsoņu tiesību aizskaršanai, ar ko sastopas tie ES pilsoņi, kuri dzīvo nevis savā pilsonības valstī, bet gan kādā citā ES dalībvalstī. Komiteja aicina Komisiju dokumentēt un kartēt visus šādu tiesību aizskārumus, lai sniegtu pilnīgu pārskatu par pašreizējo stāvokli Eiropā, vienlaikus veltot īpašu uzmanību iespējām izpaust aktīvu pilsoniskumu un piedalīties "īkdienas" lēmumu pieņemšanā.

2. Papildu informācija

2.1. Komisijas ieteikumā ir sniegts skaidrs pārskats par juridisko situāciju katrā no iepriekš minētajām piecām dalībvalstīm. Pamatojoties uz ETTW sniegto informāciju, Komiteja tomēr vēlētos nedaudz papildināt Komisijas konstatētos faktus.

2.2. Kipra. Aptuveni 480 000 Kipras pilsoņu dzīvo citās ES dalībvalstīs, galvenokārt Apvienotajā Karalistē. Neraugoties uz iepriekš minēto, pagājušajā gadā šie pilsoņi faktiski varēja piedalīties valsts vēlēšanās. Citiem vārdiem runājot, vērojama neatbilstība starp juridisko situāciju un faktisko praksi.

2.3. Dānija. Aptuveni 140 000 Dānijas pilsoņu dzīvo citās ES dalībvalstīs. Dānijas konstitūcijā ir noteikts, ka Dānijas pilsonim ir tiesības balsot Dānijas parlamenta vēlēšanās, ja viņa pastāvīgā dzīvesvieta ir Dānijā. Tomēr ir ieviesti vairāki izņēmumi. Noteiktos apstākļos pilsoņi saglabā balsstiesības 12 gadus un dažkārt pat ilgāk. Minētie izņēmumi liek apšaubīt konstitucionālo argumentu par pastāvīgu "vispārēju" balsstiesību atņemšanu Dānijas pilsoņiem, kas dzīvo ārzemēs.

2.4. Īrija. Ārzemēs dzīvojošo Īrijas pilsoņu skaits ir ļoti liels – saskaņā ar nesenojām oficiālajām aplēsēm tas ir apmēram 3 miljoni, no kuriem pusmiljons dzīvo kādā citā ES dalībvalstī. Viens no argumentiem pret balsstiesību piešķiršanu ekspatriantiem ir tas, ka viņi varētu kļūt par dominējošo faktoru Īrijas politikā. Nesenie notikumi tomēr liecina, ka ārzemēs dzīvojošie Īrijas pilsoņi varētu pakāpeniski iegūt balsstiesības. Pašreizējā Konstitucionālajā konventā 78 % delegātu atbalsta to, ka ekspatriantiem jābūt balsstiesībām prezidenta vēlēšanās. Parlamenta augšpalātas (*Seanad*) reformu likumprojektā pat ierosināts, ka ekspatriantiem jābūt balsstiesībām arī *Seanad* vēlēšanās. Kamēr valdība vēl nav sniegusi atbildi Konstitucionālajam konventam, liekas, ka balsstiesību atņemšanas jautājumā Īrijā manāms pārmaiņu vējš.

2.5. Malta. 101 700 Maltas pilsoņu dzīvo kādā citā ES dalībvalstī un lielākais vairums no viņiem – Apvienotajā Karalistē ⁽³⁾. Maltas konstitūcijā ir noteikts, ka Maltas pilsonim ir balsstiesības, ja “viņš ir uzturējies Maltā sešus secīgus mēnešus vai laikposmus, kas kopsummā veido sešus mēnešus, astoņpadsmit mēnešu laikposmā tieši pirms viņa reģistrācijas balsošanai valsts vēlēšanās”. Lietā, ko Maltas tiesa izskatīja 2003. gadā, tiesa nolēma, ka atsauce uz “dzīvesvietu” Maltas konstitūcijā interpretējama kā “pastāvīgā dzīvesvieta”, jo šaurāka “dzīvesvietas” interpretācija, proti, “fiziska uzturēšanās”, būtu Eiropas Cilvēktiesību konvencijas pārkāpums. Pēc šā tiesas lēmuma nekādi grozījumi konstitūcijā nav tikuši veikti.

2.6. Apvienotā Karaliste. Gandrīz 2,2 miljoni AK pilsoņu dzīvo citās ES dalībvalstīs. Noteikumi par viņu balsstiesībām AK parlamentārajās vēlēšanās pēdējo 30 gadu laikā ir mainījušies trīs reizes. Līdz 1985. gadam ekspatriantiem vispār nebija balsstiesību, bet pēc 1985. gada AK pilsoņi zaudēja balsstiesības pēc pieciem ārzemēs pavadītiem gadiem. Minēto termiņu 1989. gadā pagarināja līdz 20 gadiem, bet 2000. gadā saīsināja uz 15 gadiem, un tas joprojām ir spēkā. Pavisam nesen liberālie demokrāti, kas ietilpst koalīcijas valdībā, savas partijas kongresā 2014. gada 1. un 2. martā nolēma, ka AK pilsoņiem Eiropā jābūt tiesībām balsot valsts vēlēšanās.

Briselē, 2014. gada 29. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽³⁾ Datus sniegusi Maltas valdība.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem iekšējā tirgū un trešās valstīs”

COM(2013) 812 final – 2013/0398 (COD)

(2014/C 311/10)

Ziņotājs: **Igor Šarmir**

Eiropas Parlaments 2013. gada 9. decembrī un Padome 2013. gada 11. decembrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 42. pantu, 43. panta 2. punktu un 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem iekšējā tirgū un trešās valstīs”

COM(2013) 812 final – 2013/0398 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 1. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 498. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 29. un 30. aprīlī (30. aprīļa sēdē), ar 154 balsīm par, 4 balsīm pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē Komisijas centienus vienkāršot ES lauksaimniecības pārtikas produktu veicināšanas politiku un palielināt tās efektivitāti.

1.2. EESK ir īpaši gandarīta par Komisijas izvirzīto mērķi būtiski palielināt veicināšanas pasākumu atbalstam paredzēto budžetu un izstrādāt iedarbīgu veicināšanas stratēģiju.

1.3. EESK atzīst, ka lielāks atbalsts jāsniedz veicināšanas pasākumiem trešās valstīs, jo tām ir liels Eiropas lauksaimniecības pārtikas produktu noieta potenciāls, un līdz šim nepilni 30 % no veicināšanas pasākumiem piešķirtā budžeta bija paredzēti trešām valstīm. Tomēr mums šķiet, ka mērķis piešķirt 75 % no budžeta veicināšanas pasākumiem trešās valstīs ir nesamērīgs salīdzinājumā ar reālajām problēmām, kas jārisina ES lauksaimniecības pārtikas jomā. Veicināšanas pasākumiem Eiropā un trešās valstīs piešķirtā budžeta sadalījumam, mūsaprāt, vajadzētu būt 50 %/50 %.

1.4. EESK uzskata, ka Eiropas lauksaimniecības produktiem ES tirgū nāksies arvien sīvāk konkurēt ar importētajiem produktiem. Tāpēc aktīvāk jāisteno informācijas un veicināšanas pasākumi attiecībā uz Eiropas lauksaimniecības produktiem ES tirgū, jo īpaši tāpēc, ka vairākums patērētāju Eiropā nav informēti par šo produktu salīdzinošajām priekšrocībām.

1.5. EESK iesaka konkrētos gadījumos izņēmuma kārtībā paredzēt iespēju attiecināt veicināšanas pasākumus uz kādas dalībvalsts lauksaimniecības produktiem attiecīgās dalībvalsts teritorijā.

1.6. EESK iesaka 5. pantā konkrēti uzskaitīt atbilstīgos otrās pārstrādes pārtikas produktus (kuri nav uzskaitīti LESD 1. pielikumā); Komiteja arī prasa, lai zvejas un lauksaimniecības produktu izslēgšana tiktu svītrotā.

1.7. EESK iesaka ES atbalstu attiecināt uz vīna popularizēšanu ne tikai gadījumos, kad attiecīgā programma ietver kādu citu pārtikas produktu, bet arī tad, ja minētā programma ir saistīta ar lauku tūrisma projektu.

1.8. EESK iesaka ES atbalstu veicināšanas pasākumiem attiecībā uz bērniem paredzētu pienu Savienības mācību iestādēs palielināt līdz 60 % no izmaksām, kā tas jau noteikts augļiem un dārzeņiem.

1.9. EESK prasa saglabāt prasību dalībvalstīm finansēt veicināšanas kampaņas līdz 30 % apmērā. Pretējā gadījumā daudziem potenciālajiem kandidātiem nebūs vajadzīgo finanšu resursu, lai īstenotu veicināšanas programmas. EESK uzstāj, ka visu dalībvalstu profesionālajām organizācijām jānodrošina vienādas iespējas saņemt atbalstu savu lauksaimniecības pārtikas produktu veicināšanai.

1.10. EESK iesaka organizāciju pieteikumus ES atbalsta saņemšanai iesniegt vienotā Komisijas kontaktpunktā un pirms Komisijas lēmuma pieņemšanas informāciju par katru organizāciju nosūtīt šīs organizācijas izcelsmes dalībvalstij.

1.11. EESK iesaka vienkāršot visas administratīvās procedūras saistībā ar veicināšanas programmu izstrādi un pārraudzību, piemēram, samazinot Komisijai iesniedzamo ziņojumu skaitu. Ļoti svarīgi ir samazināt administratīvo slogu. Jāpalielina elastīguma līmenis, lai programmas to īstenošanas posmā varētu pielāgot mainīgajiem tirgus apstākļiem. Lai īstenotu šo mērķi, programmu pieteikumos nevajadzētu prasīt sniegt tik sīku informāciju kā pašlaik ⁽¹⁾.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Lauksaimniecības produktu veicināšanas atbalsta politika ir vajadzīga, lai nodrošinātu ES lauksaimniecības tālāku attīstību. Lai nodrošinātu savu pozīciju Eiropas un pasaules tirgū, lauksaimniecības pārtikas nozares profesionālie dalībnieki saskaras ar pieaugošu konkurenci.

2.2. Regulas (EK) Nr. 3/2008 noteikumi ļāva īstenot veicināšanas pasākumus ar Eiropas Savienības atbalstu. Minētās regulas mehānismi apliecināja, ka globalizētas ekonomikas apstākļos tie ir piemērotāki nekā iepriekšējā shēma, kas ieviesta ar Regulu (EK) Nr. 2702/1999 un Nr. 2826/2000. Veicināšanas kampaņās, kas īstenotas saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 3/2008, tika uzsvērtas Eiropas Savienības lauksaimniecības pārtikas produktu kvalitāte, uzturvērtība un nekaitīgums, kā arī pievērsta uzmanība citām šo produktu raksturīgajām īpašībām un priekšrocībām, piemēram, ražošanas metodēm, marķējumam, dzīvnieku labturībai un vides prasību ievērošanai. Par veicināšanas pasākumiem uzskatīja gan reklāmas un veicināšanas kampaņas tirdzniecības vietās, gan sabiedrisko attiecību kampaņas, dalību izstādēs un gadatirgos utt. No 2000. līdz 2012. gadam ES līdzfinansēja 552 veicināšanas programmas.

2.3. Taču darbības, kas īstenotas saistībā ar Regulā (EK) Nr. 3/2008 paredzēto atbalsta shēmu veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ļāva noskaidrot, ka šī shēma nav pietiekama, jo ekonomikas un finanšu krīzes apstākļos jāiegulda vairāk līdzekļu veicināšanas pasākumos un tiem jābūt mērķtiecīgākiem.

2.4. Pirms izskatāmā priekšlikuma bija izstrādāts dokuments "Zaļā grāmata par veicināšanas un informācijas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības ražojumiem – stratēģija ar augstu Eiropas pievienoto vērtību Eiropas garšu popularizēšanai" (COM(2011) 436 final) un paziņojums "Veicināšanas un informācijas pasākumi attiecībā uz lauksaimniecības ražojumiem – stratēģija ar augstu Eiropas pievienoto vērtību Eiropas garšu popularizēšanai" (COM(2012) 148 final). Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja sagatavoja atzinumus par abiem minētajiem dokumentiem ⁽²⁾. Esam gandarīti, ka Komisija lielā mērā ņēmusi vērā abu EESK atzinumu secinājumus un ieteikumus, īpaši attiecībā uz budžeta palielināšanu un administratīvās procedūras vienkāršošanu.

⁽¹⁾ EESK atzinums par veicināšanas un informācijas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības ražojumiem – stratēģija ar augstu Eiropas pievienoto vērtību Eiropas garšu popularizēšanai, OV C 43, 15.2.2012., 59.-64. lpp.

⁽²⁾ OV C 43, 15.2.2012., 59.-64. lpp. un OV C 299, 4.10.2012., 141.-144. lpp.

2.5. Otrs priekšlikuma mērķis ir izstrādāt ES stratēģiju veicināšanas pasākumiem, lai tie būtu mērķtiecīgāki. Ar šo stratēģiju paredzēts palielināt trešās valstīs īstenojamo programmu skaitu, kā arī daudzvalstu programmu (ko iesniegušas vairāku dalībvalstu organizācijas) skaitu un iekšējā tirgū veikt pasākumus, lai uzlabotu patērētāju informētību par Eiropas lauksaimniecības produktu vērtīgajām īpašībām. No 2010. līdz 2011. gadam nepilni 30 % no informācijas un veicināšanas pasākumiem piešķirtā finansējuma bija paredzēti trešo valstu tirgiem, kaut gan tajos ir būtisks izaugsmes potenciāls. Turklāt tikai 14 % ES iedzīvotāju atpazīst to produktu logotipus, kuriem piešķirts aizsargāts cilmes vietas nosaukums (ACVN) vai aizsargāts ģeogrāfiskās izcelsmes nosaukums (AĢIN).

2.6. Priekšlikumā norādīts, ka paredzēts būtiski palielināt atbalsta kopapjomu un veikt projektu novērtējumu Eiropas Komisijas līmenī, atsakoties no sākotnējā novērtējuma dalībvalstī.

2.7. Priekšlikumā paredzēti arī citi būtiski jauninājumi, proti, iespēja noteiktos gadījumos norādīt produktu izcelsmi un preču zīmi, ražotāju organizāciju iekļaušana saņēmēju lokā, lielāks skaits atbilstīgu produktu.

3. Īpašas piezīmes

3.1. Jaunā veicināšanas stratēģija

3.1.1. Viens no turpmākās veicināšanas stratēģijas mērķiem ir stingrāks atbalsts trešās valstīs īstenojamiem pasākumiem. Šis mērķis neapšaubāmi ir pamatots, jo šajos tirgos ar augstu izaugsmes potenciālu var pārdot lielu daļu Eiropas produkcijas ar nosacījumu, ka šo valstu patērētājus pārliecina par Eiropas lauksaimniecības pārtikas produktu īpašajām priekšrocībām. Taču šī stratēģiskā prioritāte nedrīkst kaitēt veicināšanas pasākumiem iekšējā tirgū, kur Eiropas lauksaimniecības pārtikas produktiem arvien sīvāk jākonkurē ar importētajiem produktiem. Tāpēc vērēnīgais mērķis piešķirt 75 % no lēstajām izmaksām informācijas un veicināšanas pasākumu īstenošanai attiecībā uz Savienības lauksaimniecības produktiem trešās valstīs (preambulas 8. apsvēruma) mums šķiet nesamērīgs un procentuāli pārāk augsts salīdzinājumā ar reālajām problēmām, kas jārisina Eiropas lauksaimniecības nozarē. Piešķirt 50 % no izmaksām būtu samērīgāks mērķis.

3.1.2. Bieži vien importēto produktu cena ir zemāka nekā Eiropas produktu cena ne tikai zemāku sociāli ekonomisko izmaksu dēļ, bet arī tādēļ, ka nav tik stingru ražošanas standartu produktu nekaitīguma un izsekojamības, kā arī darba ņēmēju veselības un drošības jomā. Turpretī, kā norādīts priekšlikumā, lielākā daļa patērētāju dalībvalstīs neapzinās Eiropas lauksaimniecības pārtikas produktu "integrālo kvalitāti" ⁽³⁾. Šā iemesla dēļ Eiropas produktu popularizēšanai iekšējā tirgū jāiegulda tikpat liels darbs kā šo produktu popularizēšanai trešās valstīs. Tas vajadzīgs vēl jo vairāk tāpēc, ka vairāku Eiropas iedzīvotāju atšķirībā no trešo valstu iedzīvotājiem ir līdzekļi, lai maksātu par šo produktu priekšrocībām, un, ja viņi būs pārliecināti par šīm priekšrocībām, viņi šos produktus pirks arī turpmāk. Ņemot vērā globalizāciju un krīzes sekas, kas skar lielu daļu Eiropas iedzīvotāju, ES tirgu neapšaubāmi pārpludinās lēti produkti no trešām valstīm.

3.1.3. ES vispārīgajos noteikumos ir aizliegti veicināšanas pasākumi attiecībā uz vienas vienīgas dalībvalsts produktiem, jo tos varētu uzskatīt par protekcionisma pasākumiem. Tas šķiet loģiski, jo vienotajam tirgum vajadzētu būt bez robežām. Tomēr dažos pienācīgi pamatotos gadījumos šim aizliegumam vajadzētu paredzēt izņēmumus. Tas attiecas uz gadījumiem, kad ir apdraudēti atsevišķi Eiropas veidošanas mērķi, piemēram, līdzsvarotas reģionālās attīstības mērķis. Pieredze liecina, ka, izmantojot vienīgi tirgus mehānismus, dažkārt vienas dalībvalsts vietējos produktus aizstāj no citas dalībvalsts importēti produkti; līdz ar to lauksaimniecības attīstība vienā valstī kavē lauksaimniecības attīstību citā valstī. Mūsdiā, būtu pamatoti izņēmuma kārtībā atļaut vai atbalstīt veicināšanas pasākumus attiecībā uz kādas dalībvalsts lauksaimniecības produktiem attiecīgās valsts iekšējā tirgū, izskatot katru gadījumu atsevišķi un piemērojot skaidri noteiktus kritērijus.

⁽³⁾ EESK atzinums par tematu "Kopienas lauksaimniecības modelis: produkcijas kvalitāte un patērētāju informēšana kā konkurētspējas elementi", OV C 18, 19.1.2011., 5.-10. lpp.

3.1.4. Līdzsvarota teritoriālā un sociālā attīstība un pārtikas apgādes drošība ir viena no Eiropas Savienības prioritātēm. Taču attīstība nebūt nav līdzsvarota un situācija neuzlabojas. Turklāt vairākās dalībvalstīs apgādes drošības līmenis ir pazeminājies līdz kritiskai robežvērtībai. Piemēram, Slovākijā pašnodrošinājums ar pārtiku ir tikai 47 %. Efektīva lauksaimniecība, bez šaubām, ir noteicošais faktors, lai sasniegtu abus iepriekš minētos mērķus, bet lauksaimniecības darbība nevar būt efektīva, ja tās produkcijai nav pietiekama noieta. Lauksaimniecības lejupslīde atsevišķās dalībvalstīs ir tieši saistīta ar vietējo lauksaimniecības pārtikas produktu tirdzniecību attiecīgās valsts iekšējā tirgū. Tam ir vairāki iemesli, bet lauksaimniecības atveseļošanai ir vajadzīgas arī vietējiem patērētājiem paredzētas informācijas kampaņas, kurās ir uzsvērtas vietējo produktu vērtīgās īpašības.

3.1.5. Saskaņā ar ticamiem datiem atsevišķās dalībvalstīs vietējo produktu iepirkuma apjoma samazināšanās ne vienmēr ir saistīta ar importēto produktu kvalitātes un cenas labāku attiecību; tā var būt saistīta ar citiem faktoriem. Piemēram, bijušajās Centrāleiropas komunistiskā režīma valstīs galvenie lielapjoma izplatītāji ir Rietumeiropas tirdzniecības sabiedrības, kurām, saprotams, ir privilēģētas attiecības ar piegādātājiem valstīs, kur tās darbojas iepriekš un kur nereti atrodas jaunajām valstīm paredzēto produktu iepirkumu bāzes.

3.2. Atbilstīgie produkti

3.2.1. Preambulas 6. apsvērumā un Komisijas publicētajos oficiālajos informatīvajos dokumentos norādīts, ka veicināšanas pasākumi tiks attiecināti uz visiem lauksaimniecības pārtikas produktiem, uz kuriem neattiecas LESD 1. pielikums (otrās pārstrādes lauksaimniecības produkti) un kuri atbilst ES kvalitātes shēmām, piemēram, šokolāde, konditorejas izstrādājumi, alus utt. Atbilstīgo produktu klāsta paplašināšana uzskatāma par vienu no galvenajiem jauninājumiem priekšlikumā. Taču priekšlikuma 5. pantā "Attiecīgie produkti un tēmas" produktu klāsta paplašināšana nav minēta, bet norādīts, ka veicināšanas pasākumi attiecas vienīgi uz lauksaimniecības un pārtikas produktiem, kas uzskaitīti 1. pielikumā, kā arī vīnu un alkoholiskajiem dzērieniem. Tas rada problēmu, jo šo noteikumu saturs nav skaidrs.

3.2.2. No visiem atbilstīgajiem produktiem vienīgi vīnam ir noteikti informācijas un veicināšanas pasākumu ierobežojumi. Proti, uz vīnu var attiecināt informācijas un veicināšanas pasākumus ar nosacījumu, ka šie pasākumi vienlaikus attiecas uz kādu citu produktu. Tas izskaidrojams ar to, ka informācija un veicināšana attiecībā uz Savienībā ražotu vīnu ir viens no galvenajiem pasākumiem vīna nozares atbalsta programmās, kas paredzētas kopējā lauksaimniecības politikā tirgus kopīgās organizācijas ietvaros. Tomēr princips, ka vīnu atbalsta kopā ar citiem pārtikas produktiem, liek apšaubīt zvejas un lauksaimniecības produktu, ko dabiski lieto kopā ar dažiem vīniem, izslēgšanu no minētā principa darbības jomas. EESK prasa, lai 5. pantā paredzētais izņēmums attiecībā uz minētajiem produktiem tiktu svītrots.

3.2.3. Turklāt Eiropas vīniem nākas ļoti sīvi konkurēt ar "jaunās pasaules" vīniem; tā rezultātā vīna ražošanas apjoms Eiropas valstīs samazinās, bet Čīlē, Argentīnā, Dienvidāfrikas Republikā, Austrālijā, ASV un pat Ķīnā tas palielinās. Iemesli ir daudz un dažādi, bet kopumā importētajiem vīniem raksturīga zemāka cena, mazāk "papildu" priekšrocību (ļoti maz ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu, tiem netiek veikta oficiāla kvalitātes kontrole un mazāk raksturīgās īpašības, kas saistītas ar vīnogu ražošanas gadu vai audzēšanas reģionu, mazāks vīnogulāju šķirņu skaits utt.), kā arī vērienīgi veicināšanas pasākumi. Turklāt trešo valstu ražotāju spēja nodrošināt regulāras piegādes pietiekamos apjomos ar nemainīgām produktu organoleptiskajām īpašībām un par izdevīgu cenu īpaši interesē lielapjoma mazumtirgotājus, kas meklē tieši šāda veida piegādātājus. Eiropas vīnkopības nozarē ir daudz grūtāk izpildīt šīs prasības, jo tā ir daudzveidīgāka.

3.2.4. Līdz ar to ir jāisteno vēl vairāk veicināšanas un informēšanas pasākumu attiecībā uz kvalitatīvajiem Eiropas vīniem, lai potenciālie patērētāji būtu informēti par to salīdzinošajām priekšrocībām. Ja iepriekš minēto apsvērumu dēļ (3.2.2. punkts) jāņem vērā nosacījumi veicināšanas pasākumiem attiecībā uz Eiropas vīniem, mēs iesakām paredzēt vēl vienu iespēju papildus nosacījumam, ka veicināšanas pasākums vienlaikus attiecas uz kādu citu produktu. Šāda papildu iespēja ļautu veicināšanas pasākumus attiecībā uz vīniem saistīt ar lauku tūrisma darbībām. Vairākās Centrāleiropas valstīs šāds nosacījums veicināšanas pasākumiem attiecībā uz vīniem ir apliecinājis savu efektivitāti.

3.2.5. Faktiski šo abām pusēm izdevīgo saikni ar lauku tūrismu var paplašināt, attiecinot to uz visiem lauksaimniecības un laukkopības produktiem, kā arī zivsaimniecību un akvakultūru, lai panāktu pēc iespējas lielāku sinerģiju un veicinātu ienākumu avotu dažādošanu lauku un piekrastes rajonos.

3.3. Vienas valsts programmu īstenošana un pārvaldība

3.3.1. Saskaņā ar Regulā (EK) Nr. 3/2008 noteikto kārtību dalībvalstu iestādes divreiz gadā veica priekšatlasi kampaņām, kas varētu saņemt Savienības finansējumu. Pēc tam tās iesniedza saņemtos priekšlikumus Eiropas Komisijai, kas savukārt veica to atlasi. Izskatāmā priekšlikuma mērķis ir vienkāršot procedūru, izveidojot vienotu kontaktpunktu programmu atlasei, ko veiks Komisija vienreiz gadā. Tas, protams, vienkāršos administratīvo procedūru. Pēc tam, kad Komisija būs veikusi programmu atlasi, "vienkāršo" (vienas dalībvalsts) programmu pārvaldība arī turpmāk būs dalībvalstu dalītā kompetencē.

3.3.2. EESK iesaka organizāciju pieteikumus ES atbalsta saņemšanai iesniegt vienotā Komisijas kontaktpunktā un pirms Komisijas lēmuma pieņemšanas informāciju par katru organizāciju nosūtīt šīs organizācijas izcelsmes dalībvalstij.

3.3.3. Iepriekšējā shēmā bija paredzēts, ka Eiropas Savienība var finansēt pusi no kampaņas izmaksām. Profesionālajai organizācijai, kas ierosināja kampaņu, bija jāfinansē vismaz 20 % no izmaksām. Pārējo izmaksu daļu sedza valsts iestādes⁽⁴⁾. Dažos gadījumos (piemēram, veicināšanas pasākumi attiecībā uz augļiem un dārzeņiem, kas paredzēti Eiropas skolēniem) Savienības finansējums varēja sasniegt 60 % no izmaksām.

3.3.4. Regulas priekšlikumā paredzēta šāda shēma: programmas līdzfinansēs vienīgi organizācija, kas ierosinājusi kampaņu, un Eiropas Savienība. Valstu iestādēm vairs nebūs pienākums (ne arī iespēja) finansēt programmu izmaksas.

3.3.5. Savienības finanšu ieguldījums var sasniegt 50 % no programmas izmaksām, bet to var palielināt līdz 60 % daudzvalstu programmām un programmām, kuras paredzētas vienai vai vairākām trešām valstīm, kā arī veicināšanas pasākumiem attiecībā uz augļiem un dārzeņiem bērnu patēriņam Savienības mācību iestādēs.

3.3.6. EESK atzinīgi vērtē, ka paplašināts saņēmēju loks, kas ir tiesīgi saņemt ES finansējumu 60 % apmērā no programmu izmaksām. Vienlaikus kampaņas ierosinātājai organizācijai noteikti būs jāiegulda vairāk līdzekļu nekā agrāk, jo valstu iestādes vairs nevar piedalīties. Tas noteikti mazinās pieteikumu skaitu no organizācijām, kurām ir mazāk līdzekļu, un ļaus salīdzinoši bagātām organizācijām plašāk nekā līdz šim izmantot informēšanas un veicināšanas pasākumu atbalsta shēmu.

3.3.7. EESK uzskata, ka būtu vēlams saglabāt valstu iestādēm iespēju līdzfinansēt veicināšanas pasākumu izmaksas (līdz 30 %) vismaz gadījumos, kad dalībvalstis piedalās programmu (vienas valsts programmu) pārvaldībā.

3.3.8. Būtu vēlams arī atļaut lielāku ES finansējumu (60 % apmērā) informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz bērniem paredzēto pienu Savienības mācību iestādēs. Lai nodrošinātu veselīgu un sabalansētu uzturu, mūsdienās bērniem uzturā vairāk jālieto ne tikai augļi un dārzeņi, bet arī piens un piena produkti.

Briselē, 2014. gada 30. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽⁴⁾ Regulas (EK) Nr. 3/2008 13. panta 3. punkts.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Padomes Regulas (EK) Nr. 850/98, (EK) Nr. 2187/2005, (EK) Nr. 1967/2006, (EK) Nr. 1098/2007, (EK) Nr. 254/2002, (EK) Nr. 2347/2002 un (EK) Nr. 1224/2009 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1434/98 attiecībā uz izkraušanas pienākumu”

COM(2013) 889 final – 2013/0436 (COD)

(2014/C 311/11)

Vienīgais ziņotājs: **Gabriel Sarró Iparraguirre**

Eiropas Parlaments 2014. gada 13. janvārī un Padome 2014. gada 16. janvārī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 43. un 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar ko groza Padomes Regulas (EK) Nr. 850/98, (EK) Nr. 2187/2005, (EK) Nr. 1967/2006, (EK) Nr. 1098/2007, (EK) Nr. 254/2002, (EK) Nr. 2347/2002 un (EK) Nr. 1224/2009 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1434/98 attiecībā uz izkraušanas pienākumu”

COM(2013) 889 final – 2013/0436 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 1. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 498. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 29. un 30. aprīlī (29. aprīļa sēdē), ar 199 balsīm par, 1 balsi pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Tā kā ir pieņemta jaunā kopējās zivsaimniecības politika (KZP), ar kuru ievieš izkraušanas pienākumu gan attiecībā uz sugām, kam piemērojama KPN (kopējā pieļaujamā nozveja) un kvotas, gan uz sugām ar noteiktiem minimālajiem saglabāšanas references izmēriem, EESK uzskata, ka spēkā esošie tiesību akti, kas zvejas operatoriem nosaka pienākumu konkrētos gadījumos izvest zivis atpakaļ jūrā, jāpielāgo, ņemot vērā izkraušanas pienākumu.

1.2. Komiteja tomēr uzskata, ka Komisijas priekšlikums ir pārāk sarežģīts un izkraušanas pienākuma ievērošana zvejniekiem radīs pārāk lielu un nesamērīgu papildu darba apjomu. Tādēļ būtu lietderīgi paredzēt pragmatiskāku, skaidrāku, vienkāršāku un elastīgāku regulējumu, kas pārejas posmā zvejniekiem dod laiku pielāgoties, nesaskaroties ar smagām sankcijām.

1.3. EESK pauž nožēlu, ka nav veikts iepriekšējs ietekmes novērtējums, lai noskaidrotu izkraušanas pienākuma ietekmi uz konkrētām zvejas flotēm.

1.4. EESK uzskata, ka zvejniecībā tehniskiem pasākumiem ir būtiska nozīme un tāpēc attiecīgi lēmumi būtu jāpieņem, tieši sazinoties ar ostām, tiem jāattiecas uz konkrētiem gadījumiem un jābūt pagaidu rakstura lēmumiem, kas iekļaujas ātrā un efektīvā lēmumu pieņemšanas procesā, ļaujot pielāgoties mainīgajiem apstākļiem un attiecīgo sugu attīstībai.

1.5. Komiteja aicina Komisiju kā vienu no likumdevējiem ņemt vērā šajā dokumentā izteiktās piezīmes par jaunajām definīcijām, nozvejas sastāvu, nozvejas reģistrāciju, jaunajiem kontroles pienākumiem, zvejas atļaujām, pieļaujamo pielaidi, attālās elektroniskās novērošanas sistēmu un sankcijām.

2. Vispārīga informācija

2.1. Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1380/2013 par kopējo zivsaimniecības politiku pieņēma 2013. gada 11. decembrī. Regula stājas spēkā 2014. gada 1. janvārī.

2.2. Līdz ar to tiek atcelta "Padomes Regula (EK) Nr. 2371/2002 par Kopienas sistēmu zivsaimniecības resursu saglabāšanai un ilgtspējīgai izmantošanai saskaņā ar kopējo zivsaimniecības politiku", kas bija spēkā no 2003. gada janvāra līdz 2013. gada 31. decembrim.

2.3. Ar jauno regulu par KZP groza un atceļ vairākas regulas, lēmumus un direktīvas, lai tās pielāgotu jaunajiem noteikumiem.

2.4. Viens no tiem ir šā atzinuma pamatā. Tas izklāstīts 15. pantā par pasākumiem jūras ūdeņu dzīvo resursu saglabāšanai ilgtermiņā un ilgtspējīgu izmantošanu un attiecas uz izkraušanas pienākumu.

2.5. Jaunajā Regulā (ES) Nr. 1380/2013 iekļautie noteikumi par izkraušanas pienākumu liek grozīt septiņas iepriekšējās (EK) regulas un astoto regulu atcelt.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Regulā (ES) Nr. 1380/2013 izklāstītās KZP reformas izskatīšanai vajadzēja daudz ilgāku laiku, nekā sākotnēji tika paredzēts, un tā stājas spēkā gadu vēlāk. Galvenais aizkavēšanās iemesls – pretrunīgais noteikums par izkraušanas pienākumu jeb izmetumu aizliegumu.

3.2. Var uzskatīt, ka galvenais jaunās KZP mērķis ir pakāpeniska izmetumu samazināšana visā Eiropas Savienības (ES) zvejniecībā, ieviešot izkraušanas pienākumu.

3.3. Atzinuma par KZP reformu secinājuma 1. 8. punktā EESK norāda, ka izmetumu aizlieguma politika "ir vēlams mērķis", bet iesaka "pakāpeniskāku un samērīgāku pieeju, kuras pamatā ir izmetumu pakāpeniska samazināšana, vienlaikus atbalstot un sekmējot zvejas rīku selektivitāti un pasākumus nozvejas izmantošanai, to pārstrādājot produktos ar lielāku pievienoto vērtību, tirdzniecības iespēju meklējumus, un uzlabojot kuģu un zvejas ostu infrastruktūru."

3.4. Tāpēc jāatzīmē, ka priekšlikumā pamatregulai par KZP bija iekļauts izmetumu aizliegums, kas atkarībā no konkrētajām sugām stāsies spēkā laikposmā no 2014. gada 1. janvāra līdz 2015. gada 31. decembrim.

3.5. Eiropas Parlaments un Padome 2013. gada beigās panāca politisku vienošanos par jaunu grafiku, ar kuru saskaņā stājas spēkā izkraušanas pienākums, un šajā grafikā paredzēta pakāpeniskāka piemērošana nekā sākotnēji plānots, proti, no 2015. gada 1. janvāra līdz 2019. gada 1. janvārim.

3.6. Lai izkraušanas pienākumu varētu piemērot, spēkā esošajās regulās par tehniskajiem pasākumiem, pārvaldības pasākumiem un kontroli jāsvīturo vai jāgroza atsevišķi noteikumi, kas ir pretrunā izkraušanas pienākumam un liek zvejniekiem zivis izvest.

3.7. Padome aicinājusi Komisiju nekavējoties rīkoties, lai grozītu spēkā esošo regulējumu. Komisija iecerējusi jauno tehnisko pasākumu regulējumu izstrādāt tā, lai atvieglotu izkraušanas pienākuma pilnīgu ievērošanu. Tomēr jaunais regulējums gandrīz noteikti vēl nebūs stājies spēkā, kad pirmajai zvejniecību grupai tiks piemērots noteiktais izkraušanas pienākums, t. i., 2015. gada 1. janvārī.

3.8. Tāpēc ir nepieciešami pagaidu noteikumi, lai līdz jaunā regulējuma pieņemšanai novērstu jebkādas juridiskus un praktiskus šķēršļus minētā pienākuma īstenošanā.

3.9. Atzinuma turpmākajos punktos izskatīti šie Komisijas izstrādātie jaunie noteikumi, kurus EESK uzskata par būtiskiem, lai pareizi piemērotu jauno KZP.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. Priekšlikuma ievadā izklāstītas izmaiņas dažādās regulās lietotās definīcijās, piemēram, ieviests jauns termins “neplānota nozveja” un jēdziens “minimālais izkraušanas izmērs” aizstāts ar “minimālais saglabāšanas references izmērs”.

4.2. Lielāka daļa izmaiņu regulās par tehniskajiem pasākumiem veiktas ar mērķi spēkā esošajos noteikumos paredzēto izmešanas pienākumu atcelt trijos gadījumos:

— neatbilstība nozvejas sastāva noteikumiem;

— nav sasniegts minimālais izkraušanas izmērs;

— neatbilstība piezvejas noteikumiem.

4.3. Komisija ierosina izmešanas pienākumu saglabāt visai nozvejai, uz kuru neattiecas izkraušanas pienākums, un, piemērojot izņēmumus, to atcelt nozvejai, uz kuru attieksies izkraušanas pienākums un kuru turklāt atskaitīs no kvotas.

4.4. EESK uzskata, ka zvejniecībā tehniskiem pasākumiem ir būtiska nozīme un tādēļ attiecīgi lēmumi būtu jāpieņem, tieši sazinoties ar ostām, tiem jāattiecas uz konkrētiem gadījumiem un jābūt pagaidu rakstura lēmumiem, kas iekļaujas ātrā un efektīvā lēmumu pieņemšanas procesā, ļaujot pielāgoties mainīgajiem apstākļiem un attiecīgo sugu attīstībai. Diemžēl lēmumu pieņemšanas process ES nerada tādu iespēju.

4.5. Komiteja tomēr uzskata, ka Komisijas priekšlikums ir pārāk sarežģīts un izkraušanas pienākuma ieviešanu zvejniekiem radīs pārāk lielu un nesamērīgu papildu darba apjomu. Tāpēc būtu lietderīgi paredzēt pragmatiskāku, skaidrāku, vienkāršāku un elastīgāku regulējumu, kas pārejas posmā zvejniekiem dod laiku pielāgoties, nesaskaroties ar smagām sankcijām. Komiteja uzskata, ka jaunie kontroles pasākumi, kurus ievieš, lai nodrošinātu tūlītēju un pilnīgu atbilstību ar iepriekšēju pieredzi nesaistītiem noteikumiem, nav pamatota.

4.6. Tāpēc EESK pauž nožēlu, ka nav veikts iepriekšējs ietekmes novērtējums, lai noskaidrotu izkraušanas pienākuma ietekmi uz konkrētām zvejas flotēm. Komiteja turklāt uzskata, ka šāds novērtējums būtu īpaši noderīgs pelaģiskajai zvejai, kuras darbība notiek reģionālo zvejniecības organizāciju pārvaldībā zvejas vietās ārpus ES. Par šīm zvejas vietām jā sagatavo vispusīgs iepriekšējs novērtējums, lai saskaņoti piemērotu ES tiesību aktus, ņemot vērā reģionālajām zvejniecības organizācijām pašreiz piemērojamos noteikumus, un nodrošinātu, ka netiek radīti neizdevīgi nosacījumi un konkurētspējas apdraudējums ES flotei, kas darbojas zvejas vietās ārpus ES.

5. Īpašas piezīmes

5.1. Komiteja uzskata, ka definīcija “neplānota nozveja ir to jūras organismu nejauša nozveja, kuru zveja attiecīgajos apstākļos ir aizliegta”, ir vienkārša, bet nav pietiekami apmierinoša, jo parasti tā jāattiecinā uz to vērtīgo sugu neizbēgamu piezveju, kuras kvotu sadales vai citu noteikumu dēļ nevar zvejot ar konkrētiem zvejas rīkiem vai kuru zveja nav atļauta konkrētam zvejas operatoram. EESK uzskata, ka labāka neplānotas nozvejas definīcija būtu “nejauša nozveja, kas nav pilnībā atbilstīga spēkā esošajiem tiesību aktiem”.

5.2. Definīcija “minimālais saglabāšanas references izmērs” pagaidām liecina vienīgi par izmaiņām terminoloģijā, lai zivju sugu, kas ir mazākas par šo izmēru un uz ko attiecas izkraušanas pienākums, izkraušana notiktu atsevišķi un kontrolēti, pārliecinoties, ka tās nenokļūst tirdzniecības ķēdē. Savukārt sugas, uz kurām izkraušanas pienākums neattiecas, arī turpmāk izmetīs atpakaļ jūrā. EESK uzskata, ka ir jāņem vērā kļūdas rezerve, paredzot tehniskos sarežģījumus, kas radīsies, pilnībā atdalot sugas, uz kurām attiecas izkraušanas pienākums, un sugas ar dažādajiem minimālajiem saglabāšanas references izmēriem, jo citādi radīsies milzīga juridiska nenoteiktība.

5.3. Grozītajos noteikumos par nozvejas sastāvu (paredzot, ka zivju sugas, uz kurām attiecas izkraušanas pienākums, jānogādā krastā), dažos gadījumos nav skaidrs, vai neplānotā nozveja būtu jāiekļauj nozvejas procentuālajā sastāvā. Tādēļ Komiteja uzskata, ka rodas problēma, kad jānosaka, no kurām kvotām šāda nozveja atskaitāma, un to ir ļoti sarežģīti izdarīt, ja trūkst informācijas par elastīguma iespējām, kādas pieļaus dažādi plānotie pasākumi, kā turpmāk darbosies kvotu apmaiņa starp dalībvalstīm (*swaps*) un kāda būs Komisijas politika, nosakot KPN jauktai dažādu sugu zvejai. Ja kritērijs būs maksimālais ilgspējīgais ieguves apjoms, radīsies nelīdzsvarotība, rezultātā pietrūks atsevišķu kvotu un daudzas zvejniecības būs spiestas pārtraukt darbību.

5.4. Nozveju un izmetumu reģistrēšana

5.4.1. Grozot Padomes Regulas (EK) Nr. 1224/2009 14. pantu par zvejas žurnāla aizpildīšanu un iesniegšanu, kura 1. punktā bija teikts: “(.) jo īpaši ieraksta visus nozvejotos un uz kuģa paturētos katras sugas īpatņu daudzumus, ja tie pārsniedz 50 kg dzīvsvara ekvivalentu”, pēdējais minētais kritērijs ir svītrots. EESK uzskata, ka tas ļoti apgrūtinās darbu, īpaši nelieliem kuģiem, lai gan attiecīgā nodaļa piemērojama tikai kuģiem, kuru lielākais kopējais garums ir 10 metru vai vairāk. Ja nolūks ir informācijas uzlabošana, to var pietiekami precīzi izdarīt, izmantojot paraugus.

5.4.2. Komiteja arī uzskata, ka grozījums f) apakšpunktā, kas tagad formulēts šādi: “sugas īpatņu skaitu, tostarp atsevišķā ierakstā tādu katras sugas īpatņu daudzumu vai skaitu, kuri ir mazāki par piemērojamo minimālo saglabāšanas references izmēru”, arī varētu radīt pārmērīgi lielu darba apjomu, īpaši mazajām zvejas flotēm.

5.4.3. 4. punktā noteikts, ka “Kopienas zvejas kuģu kapteiņi zvejas žurnālā arī reģistrē visus izmetumus, kuru apjoms attiecībā uz katru sugu pārsniedz 50 kg dzīvsvara ekvivalentu”. EESK uzskata, ka, svītrojot norādi par 50 kg, arī radīsies papildus darba apjoms, kas nav pat novērtēts. Jāņem vērā, ka priekšlikums attiecas uz visām sugām neatkarīgi no tā, vai tām piemērojams vai ne izkraušanas pienākums.

5.5. EESK pauž īpašu neizpratni par kuģu kapteiņiem izvirzīto jauno kontroles prasību Regulas (EK) Nr. 850/98 15. panta 3. punktā, jo nav iespējams iepriekš prognozēt, kāda būs nozveja, un no kuģu kapteiņiem nevar prasīt paredzēšanas spējas. Lai gan formulējums par šīs prasības praktiskajām sekām vai atbilstības neievērošanu ir neskaidrs, to varētu izmantot, lai noteiktu sankcijas kapteiņiem, vai tas varētu radīt konfliktsituācijas. Tāpēc Komiteja uzskata, ka šis punkts, kurš var radīt būtisku juridisku nenoteiktību, ir jāsvītro.

5.6. Komiteja uzskata, ka prasība par obligātām individuālām zvejas atļaujām kuģiem, uz kuriem attiecas izkraušanas pienākums, ir pārmērīga, jo tā skar lielu skaitu nelielu zvejas kuģu un, ņemot vērā papildus ziņošanas prasības dalībvalstīm, radīs lielu birokrātiju. EESK uzskata, ka būtu lietderīgāk šo prasību neattiecināt uz kuģiem, kas dodas zvejā ne ilgāk par vienu dienu.

5.7. Citi papildus kontroles pasākumi

5.7.1. Jaunie kontroles pasākumi attiecas uz visām zvejniecībām un uz lieliem un maziem zvejas kuģiem. EESK atkārtoti norāda, ka šie pasākumi ir īpaši nepiemēroti maziem zvejas kuģiem, jo rodas liels administratīvais slogs nozarei un iestādēm un praktiski sarežģījumi darbā uz kuģa.

5.7.2. Komisija ierosinājusi mazizmēra zivis uzglabāt atsevišķi, nosakot, ka tās "ievieto atsevišķā kastē, nodalījumā vai konteinerā, nodalot katru krājumu". Komiteja uzskata, ka šāds pasākums uz maziem kuģiem var būt neiespējams, un daļēji izņēmumi, kas noteikti attiecībā uz kuģiem, kuru garums nepārsniedz 12 metrus, šķiet, nav pietiekami. Tādēļ EESK uzskata, ka izņēmums būtu jānosaka vismaz tiem kuģiem, kuri dodas zvejā vienu līdz divas dienas, un neatkarīgi no kuģu garuma.

5.8. Sankcijas un novērotāji

5.8.1. Regulas (EK) Nr. 1224/2009 90. panta 1. punkta c) apakšpunktā ierosinātajā formulējumā norādīts, ka izkraušanas pienākuma neievērošana ir būtisks pārkāpums. EESK uzskata, ka prasība ir pārspīlēta un pārmērīga un tā no priekšlikuma jāsvīturo.

5.8.2. Lai gan tajā pašā pantā norādīts, ka attiecīgā pārkāpuma smagumu nosaka dalībvalsts kompetentā iestāde, Komiteja uzskata: noteikumi būs tik sarežģīti un grūti īstenojami, ka kuģu kapteiņiem būs ļoti grūti izvairīties no nejaušiem nenozīmīgiem pārkāpumiem.

5.9. EESK uzskata, ka attiecībā uz nelielu nozveju ir lietderīgi palielināt pieļaujamo pielaidi. Tomēr pieļaujamās pielaides robežas nav reālas, īpaši, ja deklarācijās nav iekļauts 50 kg ierobežojums un prasība reģistrēt izmetumu apjomu. Kā alternatīvu risinājumu Komiteja ierosina jaunas pieļaujamās pielaides robežas un ziņošanas prasības apspriest ar katru zivsaimniecību.

5.10. Komisija uzskata, ka sadaļas par attālo elektronisko novērošanu, kas šobrīd nav obligāta prasība, iekļaušana atbilst vajadzībai šādai sistēmai paredzēt regulējumu, kas papildinātu noteikumus regulā par kontroli. EESK uzskata; ka skaidrāk jānosaka un precizāk jādefinē, kādos apstākļos izmantojama elektroniska novērošana.

Briselē, 2014. gada 29. aprīlī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par tādu liellopu, cūku, aitu, kazu un zirgu dzimtas dzīvnieku klonēšanu, kuri tiek turēti un pavairoti lauksaimniecības vajadzībām”

COM(2013) 892 final – 2013/0433 (COD),

“Priekšlikums Padomes direktīvai par tādas pārtikas laišanu tirgū, kas ražota no dzīvnieku kloniem”

COM(2013) 893 final – 2013/0434 (APP) un

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par jauno pārtiku”

COM(2013) 894 final – 2013/0435 (COD)

(2014/C 311/12)

Ziņotājs: **José María Espuny Moyano**

Eiropas Parlaments 2014. gada 16. janvārī un Padome 2014. gada 15. un 17. janvārī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 43., 304. un 114. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par tādu liellopu, cūku, aitu, kazu un zirgu dzimtas dzīvnieku klonēšanu, kuri tiek turēti un pavairoti lauksaimniecības vajadzībām”

COM(2013) 892 final – 2013/0433 (COD),

“Priekšlikums Padomes direktīvai par tādas pārtikas laišanu tirgū, kas ražota no dzīvnieku kloniem”

COM(2013) 893 final – 2013/0434 (APP)

un *“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par jauno pārtiku”*

COM(2013) 894 final – 2013/0435 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 1. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 498. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 29. un 30. aprīlī (30. aprīļa sēdē), ar 174 balsīm par, 2 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Klonēšana

1.1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) uzskata, ka noteikumi par dzīvnieku klonēšanu Eiropas Savienībā ir nepieciešami un vēlami, lai nodrošinātu vienotus ražošanas nosacījumus lauksaimniekiem, vienlaikus aizsargājot dzīvnieku veselību un labturību un patērētāju vēlmes.

1.1.2. Ņemot vērā iedzīvotāju un patērētāju organizāciju iebildumus un nepietiekamās tehniskās iespējas, EESK atbalsta, ka uz laiku tiek apturēta dzīvnieku klonēšana un dzīvnieku klonu importēšana lauksaimniecības vajadzībām Eiropas Savienībā.

1.1.3. EESK uzsver, ka minēto darbību apturēšanas pamatā nav zināmie apdraudējumi veselībai, bet gan ētiska rakstura apsvērumi un dzīvnieku labturība.

1.1.4. EESK uzskata, ka aizliegums nebūtu attiecināms uz klonēšanu pētniecības nolūkā gadījumos, kad šādas metodes izmantošana ir pamatota.

1.1.5. EESK uzskata, ka aizliegumu nākotnē varēs pārskatīt vienīgi tad, ja tiks ņemta vērā dalībvalstu gūtā pieredze attiecīgo noteikumu piemērošanā, zinātnes un tehnikas attīstība, starptautiskās norises un iedzīvotāju un patērētāju organizāciju viedoklis.

1.1.6. EESK nav pārliecības, ka patiešām pastāv piemērotas metodes, kas, īpaši attiecībā uz importu, klonētos dzīvniekus ļauj atšķirt no tiem, kuri iegūti ar ES šobrīd atļautajām metodēm; tāpēc Komiteja prasa arī importētajiem produktiem piemērot pilnīgas izsekojamības prasību, kas ir vienīgā neapšaubāmā dzīvnieka izcelsmes garantija un neaizstājams veselības apdraudējumu pārvaldības līdzeklis.

1.1.7. EESK atkārtoti uzsver, ka ES piemērojamie tiesību akti jāattiecina arī uz importētajiem dzīvniekiem, lai mūsu lauksaimnieki nebūtu neizdevīgā stāvoklī salīdzinājumā ar trešo valstu lauksaimniekiem.

1.1.8. EESK uzskata, ka klonēšana var apdraudēt kvalitatīvu produktu ražošanu un Eiropas ekonomikas un lauksaimniecības pārtikas ķēdes ilgtspēju. Turklāt klonēšanas plašāka izmantošana lauksaimniecības vajadzībām rada risku, ka labklājība varētu pāriet no tiem, kas strādā un ražo, uz pētījumu centriem, kas ir patentu īpašnieki.

1.2. *No dzīvnieku kloniem ražotas pārtikas tirdzniecība*

1.2.1. EESK uzskata par nepieciešamu un vēlamu pieņemt nepārprotamus noteikumus par pagaidu aizliegumu laist tirgū pārtikas produktus, kas iegūti no dzīvnieku kloniem. Tādējādi tiktu ņemta vērā iedzīvotāju un patērētāju organizāciju dažādā attieksme.

1.2.2. EESK atbalsta, ka ES uz laiku aizliedz laist tirgū no dzīvnieku kloniem ražotu pārtiku, tādējādi papildinot klonēšanas metodes izmantošanas pagaidu apturēšanu.

1.2.3. EESK uzskata, ka nākotnē aizliegumu varētu pārskatīt, ņemot vērā dalībvalstu pieredzi attiecīgo noteikumu piemērošanā, zinātnes un tehnikas attīstību, starptautiskās norises un iedzīvotāju un patērētāju organizāciju viedokli.

1.2.4. EESK norāda: ņemot vērā, ka dažās valstīs ārpus ES dzīvnieku klonēšana ir atļauta, dalībvalstīm jāveic visi iespējamie pasākumi, lai novērstu tādu pārtikas produktu importu Savienībā, kas trešās valstīs iegūti no klonētiem dzīvniekiem.

1.2.5. EESK pauž bažas, ka trūkst atbilstošu sistēmu, lai noteiktu, vai no trešām valstīm importētā pārtika satur gaļu un pienu, kas iegūti no klonētiem dzīvniekiem; tāpēc Komiteja prasa importētajiem produktiem piemērot pilnīgas izsekojamības prasību, kas ir vienīgā neapšaubāmā dzīvnieka izcelsmes garantija un neaizstājams veselības apdraudējumu pārvaldības līdzeklis.

1.2.6. EESK atzīst nepieciešamību saglabāt patērētāju uzticēšanos, tomēr, ņemot vērā, ka nav nedz pietiekami uzticamu analīzes instrumentu, ar kuriem klonus varētu nošķirt no dzīvniekiem, kas dzimuši, izmantojot tradicionālas metodes, nedz arī skaidru un drošu izsekojamības un marķēšanas sistēmu, brīdina, ka nākotnē tam varētu būt negatīvas sekas dzīvnieku izcelsmes produktu tirgū.

1.3. *Jaunā pārtika*

1.3.1. EESK uzskata, ka tiesību aktus par jauno pārtiku nepieciešams un vēlams aktualizēt, lai panāktu ne tikai lielāku juridisko noteiktību, bet arī lielāku pārtikas nekaitīguma garantiju, un tāpēc Komisijas priekšlikumu atbalsta. Tomēr būtu jāņem vērā daži ieteikumi.

1.3.2. EESK uzskata, ka jaunās pārtikas definīcija, proti, “pārtika, kas Savienībā nav nozīmīgā apjomā izmantota cilvēku uzturā”, ir jāprecizē, nosakot attiecīgus kritērijus.

1.3.3. EESK uzskata, ka rūpīgi jāizpēta priekšlikumā minētās “vispārējās atļaujas” ietekme, jo tā nekādā gadījumā nedrīkst apdraudēt turpmāko inovāciju.

1.3.4. EESK uzskata, ka trešo valstu tradicionālās pārtikas atļaušanas procedūrai jābūt vienkāršākai un balstītai uz skaidriem kritērijiem, kas ļauj pamatot priekšlikumā minēto “nekaitīgas pārtikas lietošanas vēsturi trešā valstī”.

1.3.5. EESK uzskata, ka ES izveidotajiem sarakstiem jābūt skaidriem, aktualizētiem un viegli pieejamiem gan patērētājiem, gan operatoriem. Šādos sarakstos papildus atļautai trešo valstu izcelsmes jaunajai pārtikai un tradicionālai pārtikai būtu jāiekļauj arī gadījumi, kad pieprasītā atļauja ir noraidīta, minot arī noraidījuma iemeslus. Tas sekmētu pārskatāmību un garantētu vajadzīgo juridisko noteiktību.

1.3.6. EESK norāda, ka nav paredzēta ne saraksta pārskatīšanas sistēma, ne termiņš, tāpēc iesaka pašā regulā noteikt mehānismu tā pārskatīšanai, kad tas nepieciešams.

1.3.7. EESK uzskata, ka uzņēmumu veiktie pētniecības, izstrādes un inovāciju pasākumi publiskajām iestādēm jāaizsargā, pienācīgi aizsargājot datus. Tāpēc Komiteja uzskata, ka šādas aizsardzības pamatotības kritērijam jābūt pieteikuma iesniedzējam, nevis Komisijas viedoklim par pieteikumu.

1.3.8. EESK norāda, ka pārejas pasākumos jāņem vērā arī produkti, kas regulas spēkā stāšanās brīdī neatbilst tajā noteiktajām prasībām.

2. Priekšlikumu kopsavilkums

2.1. Klonēšana

2.1.1. Priekšlikumā paredzēti noteikumi par dzīvnieku klonēšanu lauksaimniecības vajadzībām ES un embriju klonu un dzīvnieku klonu laišanu tirgū.

2.1.2. Tiek piemērotas šādas definīcijas:

- a) “dzīvnieki, kuri tiek turēti un pavairoti lauksaimniecības vajadzībām” ir dzīvnieki, kuri tiek turēti un pavairoti pārtikas, vilnas, ādas vai kažokādas ražošanai vai citiem lauksaimniecības mērķiem. Šī definīcija neattiecas uz dzīvniekiem, kuri tiek turēti un pavairoti citiem mērķiem: pētniecībai, zāļu un medicīnas iekārtu ražošanai, retu šķirņu vai apdraudētu sugu saglabāšanai, sporta un kultūras pasākumiem;
- b) “klonēšana” ir dzīvnieku pavairošana bezdzimumvairošanās ceļā, izmantojot metodi, ar kuru atsevišķa dzīvnieka šūnas kodols tiek ievietots olšūnā, kurai izņemts kodols, lai radītu ģenētiski identiskus atsevišķus embrijus (“embriju kloni”), kurus pēc tam var implantēt surogātmātēs, lai radītu ģenētiski identisku dzīvnieku populācijas (“dzīvnieku kloni”);
- c) “laist tirgū” nozīmē dzīvnieku vai produktu pirmo reizi darīt pieejamu iekšējā tirgū.

2.1.3. Dalībvalstis uz laiku aizliegta dzīvnieku klonēšanu un dzīvnieku klonu un embriju laišanu tirgū.

2.1.4. Skaidri norādīts, ka aizliegums neattiecas uz dzīvniekiem, kurus tur un pavairo tikai citiem mērķiem: pētniecībai, zāļu un medicīnas iekārtu ražošanai, retu šķirņu vai apdraudētu sugu saglabāšanai, sporta un kultūras pasākumiem.

2.1.5. Dalībvalstīm būs jāparedz noteikumi par sankcijām, ko piemēro par to valsts noteikumu pārkāpšanu, kuri pieņemti saskaņā ar izskatāmo direktīvu.

2.2. *No dzīvnieku kloniem ražotas pārtikas tirdzniecība*

2.2.1. Priekšlikumā ņemta vērā patērētāju attieksme pret tādas pārtikas lietošanu, kas ražota no dzīvnieku kloniem.

2.2.2. Priekšlikumā noteikts pagaidu aizliegums tirgū laist pārtiku, kas ražota no klonētiem dzīvniekiem.

2.2.3. Definīcijas:

a) "klonēšana" ir dzīvnieku pavairošana bezdzimumvairošanās ceļā, izmantojot metodi, ar kuru atsevišķa dzīvnieka šūnas kodols tiek ievietots olšūnā, kurai izņemts kodols, lai radītu ģenētiski identiskus atsevišķus embrijus ("embriju kloni"), kurus pēc tam var implantēt surogātmātēs, lai radītu ģenētiski identisku dzīvnieku populācijas ("dzīvnieku kloni");

b) "pārtika" ir pārtika, kas definēta Regulas (EK) Nr. 178/2002 2. pantā.

2.2.4. Tiek aizliegts importēt dzīvnieku izcelsmes pārtiku no trešām valstīm, kurās no dzīvnieku kloniem ražotu pārtiku var legāli laist tirgū vai eksportēt, ja vien nav nodrošināta atbilstība visiem importam piemērojamajiem specifiskajiem nosacījumiem.

2.2.5. Ar priekšlikumu garantē, ka ES tirgū nenonāk no kloniem ražota pārtika, piemēram, gaļa un piens.

2.2.6. Dalībvalstīm būs jāparedz noteikumi par sankcijām, ko piemēro par to valsts noteikumu pārkāpšanu, kuri pieņemti saskaņā ar izskatāmo direktīvu.

2.3. *Jaunā pārtika*

2.3.1. Eiropas sākotnējais regulējums attiecībā uz jauno pārtiku pieņemts 1997. gadā, un to aktualizē ar izskatāmo regulas priekšlikumu.

2.3.2. Priekšlikuma mērķis ir nodrošināt pārtikas nekaitīgumu, aizsargāt sabiedrības veselību un nodrošināt iekšējā tirgus darbību, vienlaikus atbalstot inovāciju pārtikas nozarē.

2.3.3. Priekšlikums virzīts uz to, lai racionalizētu atļaujas izsniegšanas procedūru un uzlabotu tās efektivitāti un pārredzamību. Turklāt tajā precizēta jaunās pārtikas definīcija un ņemtas vērā jaunās tehnoloģijas, kas ietekmē pārtiku.

2.3.4. Ar priekšlikumu ievieš ātrāku un samērīgāku nekaitīguma novērtējumu tradicionālai pārtikai no trešām valstīm ar nekaitīgas pārtikas lietošanas vēsturi.

2.3.5. Priekšlikumā saglabāti spēkā esošie vispārējie kritēriji jaunas pārtikas noteikšanai:

“a) pārtika, kas Savienībā nav nozīmīgā apjomā izmantota cilvēku uzturā pirms 1997. gada 15. maija, un konkrēti:

i) pārtika, kurai piemērots līdz 1997. gada 15. maijam Savienībā neizmantots jauns pārtikas ražošanas process, ja šis ražošanas process izraisa būtiskas izmaiņas pārtikas sastāvā vai struktūrā, ietekmējot tās uzturvērtību, metabolizācijas procesu vai nevēlamu vielu daudzumu tajā;

ii) pārtika, kas satur “ar inženierijas paņēmieniem iegūtus nanomateriālus” vai sastāv no šādiem materiāliem, kā definēts Regulas (ES) Nr. 1169/2011 2. panta 2. punkta t) apakšpunktā;

iii) vitamīni, minerālvielas un citas vielas, ko izmanto saskaņā ar Direktīvu 2002/46/EK, Regulu (EK) Nr. 1925/2006 vai Regulu (ES) Nr. 609/2013, ja

piemērots jauns ražošanas process, kā minēts šā punkta i) apakšpunktā, vai šādas vielas satur “ar inženierijas paņēmieniem iegūtus nanomateriālus” vai sastāv no šādiem materiāliem;

iv) pārtika, kas Savienībā izmantota vienīgi uztura bagātinātājos pirms 1997. gada 15. maija, ja to paredzēts izmantot pārtikas produktos, kas nav uztura bagātinātāji, kā definēts Direktīvas 2002/46/EK 2. panta a) punktā.”

2.3.6. Priekšlikumā sniegtas arī citas pamatjēdzienā definīcijas, piemēram, “tradicionāla pārtika no trešām valstīm” un “nekaitīgas pārtikas lietošanas vēsture”.

2.3.7. Būs jānovērtē jaunās pārtikas nekaitīgums, un atļaujas jāizsniedz, izmantojot saskaņotu procedūru.

2.3.8. Priekšlikumā noteikts, ka ES tirgū var laist tikai jauno pārtiku, kas iekļauta ES sarakstā un atbilst šādiem nosacījumiem:

— pamatojoties uz pieejamajiem zinātniskajiem pierādījumiem, tā ir nekaitīga;

— tā nemaldina patērētāju;

— ja ar to paredzēts aizstāt kādu citu pārtikas produktu, tā uzturvērtības ziņā nav mazvērtīgāka.

2.3.9. Līdzšinējo individuālo atļauju izsniegšanas sistēmu aizstāj ar vispārēju atļauju izsniegšanas sistēmu.

2.3.10. Pieteikumi jaunās pārtikas atļaujai jāiesniedz Komisijai, kas pieprasa Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādei (EFSA) zinātnisku atzinumu par riska novērtējumu. Pamatojoties uz EFSA atzinumu, Komisija lems par jaunās pārtikas iekļaušanu Savienības jaunās pārtikas sarakstā. Šo uzdevumu Komisijai palīdzēs veikt Pārtikas aprites un dzīvnieku veselības pastāvīgā komiteja.

2.3.11. Attiecībā uz tradicionālo pārtiku no trešām valstīm tiek ieviests nekaitīguma novērtējums un risku pārvaldība, pamatojoties uz nekaitīgas pārtikas lietošanas vēsturi vismaz 25 gadu laikposmā.

2.3.12. Ja rodas pamatoti iebildumi attiecībā uz kāda trešās valsts tradicionāla pārtikas produkta nekaitīgumu, tiek pieprasīts EFSA novērtējums un noris procedūra, kas līdzīga parastajai procedūrai, bet ar īsa termiņiem. Pamatojoties uz EFSA atzinumu, Komisija var pieprasīt uzraudzību pēc laišanas tirgū, ja tas nepieciešams pārtikas nekaitīguma nodrošināšanai.

2.3.13. Priekšlikumā paredzētas tiesības uz datu aizsardzību ne vairāk kā uz pieciem gadiem un pienācīgi pamatotos gadījumos.

2.3.14. Dalībvalstis paredz noteikumus par sankcijām, ko piemēro par to valsts noteikumu pārkāpšanu, kuri pieņemti saskaņā ar izskatāmo direktīvu.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Klonēšana

3.1.1. EESK atbalsta direktīvas priekšlikumu, kurā ir ņemtas vērā nepietiekamās zināšanas zinātnes un tehnikas jomā, ar dzīvnieku labturību saistītās problēmas un iedzīvotāju un patērētāju iebildumi, tomēr uzskata, ka ar laiku dzīvnieku klonēšanas pagaidu aizliegums būs jāpārskata, ņemot vērā klonēšanas metodes pilnveidošanu un zinātnes progresu, starptautiskās norises un vajadzību nodrošināt iesaistīto nozaru konkurētspēju.

3.1.2. EESK atgādina par dalībvalstu apņemšanos nodrošināt, ka "dzīvnieku īpašnieki vai audzētāji veic visus vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu viņu aprūpē esošo dzīvnieku labturību un lai nodrošinātu, ka šiem dzīvniekiem netiek nodarītas nevajadzīgas sāpes, ciešanas vai savainojumi" ⁽¹⁾.

3.1.3. EESK uzskata, ka ir ļoti svarīgi uzsvērt EFSA izšķirošo nozīmi ar dzīvnieku klonēšanas metodes izmantošanu saistīto iespējamo risku novērtēšanā, kā arī tās ieguldījumu ar minētās metodes izmantošanu saistīto lēmumu pieņemšanā.

3.1.4. EFSA ir konstatējusi dzīvnieku labturības problēmas, kas saistītas ar surogātmāšu un pašu klonu veselību (augsts abortu rādītājs, placentas darbības traucējumi, implantu vairākām surogātmātēm viena klona iegūšanai, neparasti lieli embriji, jaundzimušo nāve), tāpēc klonēšana ir metode ar augstu mirstības pakāpi.

3.1.5. Klonēšana rada bioloģiskās daudzveidības problēmas un apdraud ģenētisko mantojumu, kā arī vājina noturību pret jauniem apdraudējumiem un jaunu zoonožu izraisītājiem, kas nonāk Eiropā (piemēram, Šmalenbergas vīruss).

3.1.6. EESK uzskata, ka klonēšana var apdraudēt kvalitatīvu produktu ražošanu, Eiropas ekonomikas un lauksaimniecības pārtikas ķēdes ilgtspēju. Turklāt klonēšanas plašāka izmantošana lauksaimniecības vajadzībām rada risku, ka labklājība varētu pāriet no tiem, kas strādā un ražo, uz pētījumu centriem, kas ir patentu īpašnieki.

3.2. No dzīvnieku kloniem ražotas pārtikas tirdzniecība

3.2.1. EESK atzinīgi vērtē direktīvas priekšlikumu, kurā ir ņemtas vērā nepietiekamās zināšanas zinātnes un tehnikas jomā, ar dzīvnieku labturību saistītās problēmas un iedzīvotāju un patērētāju organizāciju iebildumi, tomēr uzskata, ka pagaidu aizliegums tirgū laist pārtiku, kas ražota no dzīvnieku kloniem, būs jāpārskata, ņemot vērā klonēšanas metodes pilnveidošanu un zinātnes progresu, starptautiskās norises un iesaistīto nozaru konkurētspēju.

3.2.2. EESK atzīst nepieciešamību saglabāt patērētāju uzticēšanos, tomēr, ņemot vērā, ka nav nedz pietiekami uzticamu analīzes instrumentu, ar kuriem klonus varētu nošķirt no dzīvniekiem, kas dzimuši, izmantojot tradicionālas metodes, nedz arī skaidru un drošu izsekojamības un marķēšanas sistēmu, brīdina, ka nākotnē tam varētu būt negatīvas sekas dzīvnieku izcelsmes produktu tirgū.

3.2.3. EESK norāda, ka līdz šim nav iesniegts neviens pieteikums, lai saņemtu atļauju laist tirgū pārtikas produktus, kas iegūti ar klonēšanas metodēm.

⁽¹⁾ Padomes Direktīva 98/58/EK (3. pants).

3.2.4. EESK norāda uz EFSA lomu ar klonēšanas metodes izmantošanu saistīto apdraudējumu novērtēšanā.

3.2.5. EESK uzsver, ka EFSA savos novērtējumos ir secinājusi, ka no nekaitīguma viedokļa nav konstatētas nekādas atšķirības starp pārtiku, kas ražota no dzīvnieku koniem un to pēcnācējiem, un pārtiku, kas ražota no tradicionāli audzētiem dzīvniekiem.

3.2.6. Aizliegums laist tirgū no klonētiem dzīvniekiem ražotu pārtiku balstīts nevis uz zināmiem apdraudējumiem veselībai, bet gan ētiska rakstura apsvērumiem un dzīvnieku labturību.

3.3. Jaunā pārtika

3.3.1. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu pārskatīt spēkā esošos noteikumus par jauno pārtiku, jo tie pieņemti 1997. gadā un pēdējo 17 gadu laikā ir radītas svarīgas inovācijas.

3.3.2. EESK uzskata, ka priekšlikumam jābūt pietiekami skaidram un pilnīgam, lai operatori to varētu piemērot.

3.3.3. EESK uzskata, ka vienotā tirgus pilnveidošanai nepieciešams un vēlams izveidot centralizētu atļauju izsniegšanas procedūru un saskaņotu sankciju sistēmu.

3.3.4. EESK pauž gandarījumu, ka Komisija ar jauno pārtiku saistīto apdraudējumu novērtēšanai atbilstošu lomu paredzējusi EFSA, tādējādi garantējot patērētāju un attiecīgās nozares drošību un aizsardzību.

3.3.5. EESK uzskata, ka jēdziens “pārtika, ko nozīmīgā apjomā izmanto cilvēku uzturā” nav pietiekami skaidrs.

3.3.6. EESK norāda uz vajadzību noteikt skaidrus kritērijus, kuri ļauj pamatot “nekaitīgas pārtikas lietošanas vēsturi” – prasību atļaujas piešķiršanai trešo valstu tradicionālajai pārtikai.

3.3.7. EESK pauž bažas par to datu konfidencialitāti, kas jāiesniedz kopā ar pieteikumu jauna pārtikas produkta atļaušanai.

3.3.8. EESK uzskata, ka priekšlikumā paredzētie pārejas pasākumi jāpilnveido un jāprecizē.

3.3.9. EESK uzskata, ka ir svarīgi, lai Pārtikas aprites un dzīvnieku veselības pastāvīgā komiteja sniegtu atbalstu Komisijai.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Klonēšana

4.1.1. Klonēšana nav metode, ko patlaban izmanto lauksaimniecības vajadzībām ES.

4.1.2. Tomēr klonēšanu veic tādās valstīs kā Argentīna, Brazīlija, Kanāda un ASV, lai gan minētās valstis nav varējušas precizēt, kāds ir dzīvnieku klonēšanas apjoms.

4.1.3. Savienības iedzīvotāji lielākoties pauduši negatīvu attieksmi pret klonēšanas metodes izmantošanu ar nolūku iegūt dzīvniekus lauksaimniecības vajadzībām.

4.1.4. Tā kā direktīvas priekšlikumā paredzēts uz laiku aizliegt dzīvnieku klonēšanu un dzīvnieku klonu un embriju klonu laišanu ES tirgū, dalībvalstīm būs jāievieš vajadzīgie paraugu iegūšanas un kontroles pasākumi, lai garantētu paredzētā pasākuma izpildi.

4.1.5. Šajā jomā joprojām nav pieņemtas, apstiprinātas un saskaņotas analītiskas metodoloģijas. Tāpēc Komiteja uzskata, ka Komisijai un dalībvalstīm jāuzsāk darbs, kas nepieciešams tādas metodoloģijas izveidei.

4.1.6. Komiteja arī aicina dalībvalstis saskaņot pārkāpumu gadījumos piemērojamos sankciju režīmus, lai nepieļautu, ka dažās valstīs ir ne tik stingrs jeb pieļāvīgāks režīms, kas var radīt lejupēji virzītu savstarpēju konkurenci.

4.2. *No dzīvnieku kloniem ražotas pārtikas tirdzniecība*

4.2.1. Tā kā direktīvas priekšlikumā paredzēts uz laiku aizliegt dzīvnieku klonēšanu un dzīvnieku klonu un embriju klonu laišanu tirgū ES, dalībvalstīm būs jāievieš vajadzīgie paraugu iegūšanas un kontroles pasākumi, lai garantētu paredzētā pasākuma izpildi.

4.2.2. Šajā jomā joprojām nav pieņemtas, apstiprinātas un saskaņotas analītiskas metodoloģijas. Tāpēc Komiteja uzskata, ka Komisijai un dalībvalstīm jāuzsāk darbs, kas nepieciešams tādas metodoloģijas izveidei.

4.3. *Jaunā pārtika*

4.3.1. *Jaunās pārtikas definīcija*

EESK uzskata, ka priekšlikumā sniegtās jaunās pārtikas definīcijas pamatā ir patēriņš un ka tā jāprecizē, lai novērstu tās attiecināšanu uz pārtikas produktiem, kas nav jauna pārtika (piemēram, pica ar jaunu sastāvu).

4.3.2. *Jēdziens “ievērojamas izmaiņas”*

EESK norāda, ka būtu vajadzīgi sīkāk izstrādāti kritēriji, lai definētu, ko ietver ievērojamu izmaiņu jēdziens, kad jānosaka, vai kāds jauns pārtikas produkts iekļaujams priekšlikuma darbības jomā.

4.3.3. *Jēdziens “nozīmīgā apjomā izmantots cilvēku uzturā”*

EESK pauž neizpratni par jēdzienu “nozīmīgā apjomā izmantots cilvēku uzturā”, jo tas nav viennozīmīgs (kādā reģionā/valstī/ģeogrāfiskā teritorijā/cilvēku kopienā?).

4.3.4. *Centralizēta atļauju izsniegšanas procedūra*

Vienā no iepriekšējiem atzinumiem ⁽²⁾, kas pēc būtības joprojām ir aktuāls, EESK norādīja, ka “jauno pārtikas produktu novērtējums un attiecīgo atļauju izsniegšana ir jācentralizē (EFSA un Eiropas Komisija), bet būtu jāizstrādā arī vienkārša, skaidra, efektīva, detalizēta procedūra – nosakot termiņus ...”.

Lai gan priekšlikumā minēti daži termiņi (piemēram, deviņi mēneši EFSA atzinuma sagatavošanai, vēl deviņi mēneši, lai Komisija izstrādātu attiecīgu īstenošanas aktu jauna pārtikas produkta atļaušanai), vajadzīga lielāka skaidrība un precizitāte, lai operatoram būtu pieejama sīka informācija par iesniegtā pieprasījuma virzību.

4.3.5. *Saraksti*

Minētajā EESK atzinumā norādīts: “Jauno pārtikas produktu sarakstu izveide (...) dos iespēju uzlabot informāciju patērētājiem un palielināt operatoru juridisko drošību. Sarakstu izveide nav jaunums – šādus sarakstus izmanto aizvien biežāk (skatīt, piemēram, regulu par uzturu un veselības prasībām attiecībā uz pārtiku un regulu par vitamīnu un minerālvielu pievienošanu pārtikai).”

⁽²⁾ OV C 224, 30.8.2008., 81. lpp.

Šī piezīme joprojām ir aktuāla, kaut arī Komisija ierosina izveidot tikai vienu sarakstu, nevis divus atsevišķus.

4.3.6. Intelektuālā īpašuma aizsardzība

Minētajā atzinumā EESK norāda: "Jaunu pārtikas produktu izstrāde ir mērķis, kura īstenošanai nepieciešama apņemšanās un uzņēmumu investīcijas pētniecībā un izstrādē, tādēļ jānodrošina ne tikai skaidras, ātras un ekonomiski pieejamas procedūras, bet ir svarīgi arī, lai zināšanas un attīstības rezultāti tiktu aizsargāti, neapdraudot konkurētspēju. Priekšlikumā uzņēmumiem piešķiramās datu aizsardzības ietekmes joma nav skaidri definēta (minēta tikai atļauju izsniegšana, bet nav skaidrs, kas notiek ar noraidītajiem pieprasījumiem utt.)."

Turklāt atzinumā norādīts: "Iekļaujot jaunajā regulā noteikumus par datu aizsardzību, uzņēmējiem tiks sniegta zināma drošība par saimnieciskajiem resursiem un cilvēkresursiem, kas iesaistīti jaunu projektu izstrādē. Datu aizsardzība tiem būs līdzeklis, lai turpinātu inovācijas procesu un arvien vairāk palielinātu konkurētspēju, ņemot vērā nemitīgi pieaugošās tirgus un patērētāju prasības."

Minētās piezīmes joprojām ir aktuālas.

Briselē, 2014. gada 30. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums – Transporta pamattīkla veidošana – pamattīkla koridori un Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments”

COM(2013) 940 final

(2014/C 311/13)

Ziņotājs: **Coulon**

Līdzziņotājs: **Back**

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2014. gada 13. februārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Transporta pamattīkla veidošana – pamattīkla koridori un Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments”

COM(2013) 940 final.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 11. aprīlī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 498. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 29. un 30. aprīlī (29. aprīļa sēdē), ar 209 balsīm par, 4 balsīm pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Paziņojumu, jo tas ir nozīmīgs un noderīgs atbalsts pamattīkla koridoru izveidošanai un ar tiem saistīto iepriekš noteikto projektu īstenošanai, kā paredzēts regulas, ar kuru izveido Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu (turpmāk “EISI regula” (ES) Nr. 1316/2013), I pielikuma I daļā un pamatojoties uz kritērijiem, kas noteikti regulā par Savienības pamatnostādņēm Eiropas transporta tīkla attīstībai, ar kuru atceļ Lēmumu Nr. 661/2010/ES (turpmāk “Pamatnostādnes” – Regula (ES) Nr. 1315/2013).

1.2. EESK atzinīgi vērtē to, ka Paziņojumā īpaša uzmanība ir pievērsta pārvaldības sistēmai kā efektīvas īstenošanas nozīmīgākajam virzītājam, un atzinīgi vērtē atbalstu, kas paredzēts, lai izstrādātu ar pamattīkla koridoriem saistītos darba plānus; tas ir solis virzībā uz koordinētu pārrobežu plānošanu koridoros, lai nodrošinātu vienotu caurlaides spēju un likvidētu šaurās vietas.

1.3. EESK uzsver, ka ir svarīgi nodrošināt saskaņotu un efektīvu mijiedarbību starp koordinatoriem (kuru aktivitāte ievērojami veicinās efektīvu īstenošanu), koridoru forumiem ar to darba grupām un it īpaši publiskajām un privātajām ieinteresētajām personām dažādos līmeņos, tostarp pilsonisko sabiedrību.

1.4. EESK atzīmē, ka nodrošināt skaidru un saskaņotu koordināciju būs ļoti sarežģīti, ņemot vērā pamattīklu koridoru ģeogrāfisko mērogu un nepieciešamo koordināciju ar citām iniciatīvām, piemēram, dzelzceļa kravu pārvadājumu koridoriem, kas izveidoti ar Regulu (EK) 913/2010, iekšzemes ūdensceļu attīstības iniciatīvu (NAIADES II), jūras maģistrālēm, Eiropas dzelzceļu satiksmes pārvaldības sistēmu (ERTMS), kā arī ņemot vērā nepieciešamību sadarboties ar privātajām un publiskajām ieinteresētajām personām. Tomēr ir pieejami instrumenti (piemēram, darba grupas), kurus var izmantot šīs problēmas risināšanai.

1.5. Tā kā EESK ir uzdevums ir nodrošināt saikni starp ES iestādēm un pilsonisko sabiedrību un izskanējusi ierosme uzsākt līdzdalības dialogu ar pilsonisko sabiedrību par to, kā tiek īstenota 2011. gadā publicētā Baltā grāmata par transporta politiku⁽¹⁾, Komiteja uzskata, ka EESK pārstāvja līdzdalība visu koridoru forumos radītu pievienoto vērtību.

⁽¹⁾ OV C 299, 04.10.2012., 170. lpp.

1.6. Tādēļ EESK uzsver, ka ir svarīgi nodrošināt pārvaldības sistēmas skaidrību un pārredzamību. EESK pauž cerību, ka tiks veikt atbilstoši pūliņi šā svarīgā mērķa sasniegšanai, lai palielinātu sabiedrības interesi un atbalstu Eiropas transporta tīkla (TEN-T) izveidošanai.

1.7. EESK norāda, ka rūpīga un objektīva provizorisks projekta izpēti varētu kalpot kā elements, kam arī varētu būt svarīga loma pārredzama dialoga satvara veidošanā. Varētu arī apsvērt, vai nav vajadzīgs konfliktu risināšanas mehānisms.

1.8. Komiteja tomēr pauž dziļas šaubas par tādas pārvaldības sistēmas efektivitāti, kura katrā lēmumu pieņemšanas punktā ir pilnīgi atkarīga no dalībvalstu piekrišanas un kura nebalstās uz spēcīgu sistēmu, kas nodrošina tiesību aktu prasību izpildi, kad Pamatnostādnēs vai EISI regulā izvirzītie mērķi netiek atbilstoši sasniegti.

1.9. Tā kā pārvaldības sistēma, kura balstās uz dalībvalstu un infrastruktūras īpašnieku vienprātību, kas ir jāpanāk, lai varētu pieņemt pamata lēmumus par infrastruktūras attīstību un jaunas infrastruktūras celtniecību, pēc būtības ir nesaistoša, ļoti liela nozīme ir ES piešķirtajam līdzfinansējumam. EESK uzskata, ka ES līdzfinansējums ir konsekventi jāizmanto, lai panāktu vienošanos par celtniecību un tās savlaicīgu pabeigšanu. Uz to norādīts šā atzinuma 4.7. punktā.

1.10. EESK pauž bažas arī par nelielajiem budžeta resursiem, kas pieejami ES līmenī, lēno progresu un neskaidrajām izredzēm izveidot alternatīvus finansēšanas mehānismus, piemēram, projektu obligācijas un privātā un publiskā sektora partnerības.

2. Ievads

2.1. Eiropas Parlaments un Padome 2013. gada decembrī pieņēma Pamatnostādni un EISI regulu.

2.2. Ar Pamatnostādnēm ir izveidota jauna sistēma multimodāla pārrobežu infrastruktūras tīkla izveidei, lai Eiropas Savienībā atvieglotu iedzīvotāju un preču mobilitāti, kas ir resursu izmantošanas ziņā efektīva un ilgtspējīga, un tādējādi līdz 2030./2050. gadam Eiropas Savienībā uzlabotu pieejamību un konkurētspēju.

2.3. ES līdzfinansējums transporta infrastruktūras projektiem un ar tiem saistītām prioritātēm, ko paredzēts īstenot saskaņā ar daudzgadu finanšu shēmu 2014.–2020. gadam, ir noteikts EISI regulā.

2.4. Pamatnostādni un EISI regula ir svarīgs kopums, kas ietekmēs 2011. gadā publicētajā Baltajā grāmatā par transporta politiku izvirzīto mērķu sasniegšanu.

2.5. Paziņojuma "Transporta pamattīkla veidošana – pamattīkla koridori un Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments" (COM(2013) 940) (turpmāk "Paziņojuma") galvenie mērķi ir šādi:

— paskaidrot, kā Komisija plāno atbalstīt pamattīklu koridoru un to pārvaldības struktūras izveidošanu;

— sniegt informāciju par pieejamo budžetu, finanšu instrumentu izveidi un finansēšanas prioritātēm;

— pieteikumu iesniedzējiem/līdzekļu saņēmējiem sniegt norādes par projektu pārvaldību un informāciju par to, ko Komisija sagaida no potenciālajiem līdzekļu saņēmējiem.

2.6. Vienlaikus ar Paziņojumu Komisija publicēja Komisijas dienestu darba dokumentu, kurā ir noteikta plānošanas metode, ko izmantoja, lai Pamatnostādnēs definētu visaptverošo tīklu un pamattīklu (SWD (2013) 542).

3. Paziņojuma galvenie elementi

3.1. Paziņojumā ir izskaidrota pamattīkla koridoru nozīme un darbība. Vienlaikus uzsvērt Eiropas koordinatoru un koridoru forumu (tos, iespējams, papildinās darba grupas) loma; koridoru forumi ir konsultatīvas struktūras, kas nodrošina saikni starp koordinatoriem un ES dalībvalstīm, visu līmeņu pārvaldes iestādēm un citām ieinteresētajām personām.

3.2. Paziņojumā izklāstīts, kāda ir koordinatora un foruma nozīme katram koridoram paredzētā darba plāna izstrādē līdz 2014. gada decembrim un cik būtiska ir iesaistīto dalībvalstu loma īstenošanas procesā, tostarp saistībā ar foruma sastāvu un darba plāna apstiprināšanu. Šis darba plāns jāpārskata 2017. gadā, kad Komisijai jāizstrādā darba plāns EISI regulas īstenošanai, un 2023. gadā. Darba plānā tiks analizēts koridora pašreizējais stāvoklis un norādīts uz risināmajām problēmām, (piemēram, šaurās vietas, savietojamības problēmas, tostarp administratīvie un tamlīdzīgi šķēršļi), lai nodrošinātu optimālus un ilgtspējīgus multimodāla transporta pakalpojumus, un ierosināti risinājumi, arī attiecībā uz finansējumu.

3.3. Paziņojumā arī īsi minēti divi horizontālie koordinatori, kas nodarbosies ar jūras maģistrāļu un Eiropas dzelzceļu satiksmes pārvaldības sistēmas (ERTMS) ieviešanu.

3.4. Paziņojumā arī uzsvērts, ka ir svarīgi nodrošināt sadarbību starp pamattīkla koridoriem un deviņiem dzelzceļa kravas pārvadājumu koridoriem, kas izveidoti ar Regulu (EK) 913/2010 un kam vajadzētu būt pārstāvētiem pamattīkla koridoru forumā. Arī citi projekti ir minēti, un Paziņojumā pausta cerība, ka šajos projektos iesaistītās personas ar interesi piedalīsies koridoru forumos un sniegs ieguldījumu koridoru darba plānu izstrādē.

3.5. Arī turpmāk tiks īstenota "Marco Polo" iniciatīva, bet, tā kā runa ir par novatoriskiem un ilgtspējīgiem kravu pārvadājumu pakalpojumiem, to finansēs saistībā ar pamatnostādnēm un saskaņā ar EISI regulu.

3.6. Pārējā Paziņojuma tekstā ir minētas finansēšanas prioritātes saskaņā ar EISI regulu, un prioritāte ir piešķirta koridoru projektiem (pārrobežu projekti, šauro vietu novēršanas projekti un multimodālie projekti). Uzskaitītas arī finansēšanas prioritātes, kas nav saistītas ar koridoriem, vienlaikus nelielu summu paredzot visaptverošā tīkla projektiem.

3.7. Paziņojumā norādīti dotāciju pārvaldības principi un galvenās prasības attiecībā uz projektiem. Tajā norādīts, ka Komisija arī turpmāk saglabā prerogatīvu projektu finansēt daļēji, ja tajā ir elementi, kas neatbilst noteiktajām prioritātēm. Kavēšanās vai projektu nepareiza pārvaldība var būt iemesls finansējuma samazināšanai vai atcelšanai un piešķiršanai citiem projektiem. Darbu finansēšanas intensitāte, ņemot vērā EISI regulā noteiktās maksimālās finansējuma likmes, tiks noteikta, galvenokārt pamatojoties uz izmaksu/ieguvumu analīzi un šo darbu nozīmīgumu koridoru darba plānu izpildē.

3.8. No visiem 26,3 miljardiem *euro*, kas TEN-T projektiem būs pieejami laika posmā no 2014. līdz 2020. gadam, 11,3 miljardi ir rezervēti kohēzijas mērķa valstīm. EISI regulas I pielikumā noteikts, ka šīm valstīm rezervētā summa pilnībā būs jāizmanto iepriekš noteiktiem pamattīkla projektiem šajās valstīs. No 2014. līdz 2016. gadam, to projektu atlasē, kuri ir tiesīgi saņemt finansējumu, ņems vērā valsts piešķirumus saskaņā ar Kohēzijas fondu. Tā kā tiks piemēroti kohēzijas fonda principi, piešķirtais finansējums būs lielāks nekā maksimālās likmes, kas parasti attiecas uz TEN-T. Taču pārvaldības un vadības principi būs tie paši. Īpaša uzmanība tiks pievērsta atbalsta programmas pasākumiem kohēzijas mērķa valstīs.

3.9. Visbeidzot Paziņojumā ir sniegts īss apraksts par attīstības plāniem un resursiem, kas rezervēti finanšu instrumentu izveidošanai. Var secināt, ka šim projektam rezervētā summa būs lielā mērā atkarīga no šo instrumentu ieviešanas tirgū.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. EESK atzinīgi vērtē Paziņojumu, jo tas ir vērtīgs atbalsts personām, kas ir ieinteresētas *TEN-T* tīkla attīstīšanā. Lai arī Paziņojuma pievienotā vērtība var būt augstāka tām personām, kas ir ieinteresētas īstenot EISI regulas I pielikumā iepriekš noteiktos projektus un kas ir saistītas ar pamattīkla koridoru vai tajā iesaistītas, tas var interesēt arī citus dalībniekus.

4.2. Dažos jautājumos Paziņojums ir plašāks nekā Pamatnostādnes un EISI regula un uzlabo ieinteresēto personu iespējas būt proaktīviem un optimizēt savu plānošanu. EESK atzīmē, ka uz vairākiem Paziņojumā minētiem jautājumiem EESK ir norādījusi atzinumā par Pamatnostādņu priekšlikumu ⁽²⁾ un atzinumā par EISI regulas priekšlikumu ⁽³⁾.

4.3. EESK uzskata, ka Paziņojumam ir nepieciešamās iezīmes, lai tas būtu lietderīgs *TEN-T* pamatnostādņu īstenošanas instruments un iedvesmotu tādu rīcību, kas uzlabos pārrobežu sadarbību starp iesaistītajiem dalībniekiem un palielinās dažādo Paziņojumā minēto programmu sinerģiju.

4.4. EESK tomēr vēlas izteikt vairākas piezīmes, kuru mērķis ir precizēt noteiktus jautājumus, lai Paziņojums vēl efektīvāk kalpotu tajā izvirzīto mērķu sasniegšanai.

4.5. Pārvaldības struktūra, kurā ir koordinatori, koridoru forumi un darba plāns katram pamattīkla koridoram, var paātrināt pamattīkla koridoru izveidi un tajos iepriekš noteikto projektu īstenošanu kā paredzēts. Tādēļ ir svarīgi izveidot šo pārvaldības struktūru, lai tā sāktu pēc iespējas ātrāk darboties. EESK tādēļ atzinīgi vērtē Paziņojumā minēto nodomu plānot pārvaldības sistēmas ieviešanu un izstrādāt darba plānu.

4.6. EESK tomēr vēlas izmantot šo iespēju, lai paustu nožēlu par to, ka sākotnēji ierosinātā pamattīkla koridoru pārvaldības sistēma ir vājināta salīdzinājumā ar to, kas bija ierosināta Komisijas priekšlikumā par Pamatnostādņēm (COM/2011/0650 final/2 – 2011/0294 (COD)). EESK uzskata, ka ļoti svarīga ir atbilstoša īstenošanas kontrole.

4.7. Ņemot vērā šos apstākļus, EESK uzsver, ka īpaši nozīmīgi ir saistoši celtniecības plāni, kas tiek koordinēti un saskaņoti starp Eiropas Komisiju, dalībvalstīm un infrastruktūras īpašniekiem. Tas būs būtisks faktors, no kura atkarīgs, vai izdosies uzlabot Eiropas transporta tīklu. EESK uzskata, ka vienam no koordinatora galvenajiem uzdevumiem jābūt palīdzēt šajos koordinācijas procesos, panākt, ka to rezultāts ir saistošas vienošanās, un izmantot savu ietekmi, lai panāktu šo vienošanos izpildi. ES līdzekļu piešķiršanu varētu izmantot, lai nodrošinātu gan vienošanos, gan tās izpildi.

4.8. No otras puses, EESK atzinīgi vērtē Pamatnostādņu 50. panta noteikumus par sadarbību ar publiskajām un privātajām ieinteresētajām personām; šī sadarbība veido pamatu dialoga kultūrai, uz ko norādīts arī Paziņojumā ⁽⁴⁾. EESK norāda, ka dialogu, tostarp dialogu ar plašu sabiedrību, svarīgi ir sākt agrīnā posmā, lai nodrošinātu pārredzamību un panāktu uzticēšanos.

4.9. Runājot par koordinatora darbību, EESK uzsver koordinatora pienākumu svarīgumu un šī amata pavērtās iespējas, lai risinātu problēmas un sekmētu attiecīgā koridora attīstību. Koordinatoriem arī uzticēta būtisks uzdevums nodrošināt, ka koridoru attīstība kopumā harmoniski iekļaujas vienotas, tehniski sadarbspējīgas, ilgtspējīgas un produktīvas Eiropas transporta telpas attīstībā. Lai tas notiktu, viens svarīgs priekšnoteikums ir piešķirt atbilstošus resursus koordinatora sekretariātam.

⁽²⁾ OV C 143, 22.5.2012., 130. lpp.

⁽³⁾ OV C 143, 22.5.2012., 134. lpp.

⁽⁴⁾ OV C 299, 04.10.2012., 170. lpp.

4.10. EESK uzsver, lai nodrošinātu uzticamību un iespējami lietderīgāku ieguldījumu, koridoru forumos būtu jāiesaista visu ieinteresēto grupu pārstāvji, ieskaitot valstu iestāžu un vietējo un reģionālo pašvaldību pārstāvjus, tirgus dalībniekus, darba ņēmējus no attiecīgajām nozarēm, sociālos partnerus un lietotājus.

4.11. EESK uzsver, ka ir svarīgi nodrošināt saskaņotību starp koridoru darba plānu izstrādi un daudzgadu darba plānu, par ko lems Komisija saskaņā ar EISI regulu. EESK uzskata, ka tā tomēr nebūs problēma, ņemot vērā Paziņojumā noteiktās kopējās prioritātes un iepriekš noteikto projektu sarakstu EISI regulas I pielikumā. Tā kā šķiet, ka attiecīgie plāni tiks izstrādāti vienlaicīgi, EESK uzsver, ka svarīgas ir Paziņojumā minētās norādes, kuru pamatā ir Pamatnostādņu un EISI regulas noteikumi.

4.12. EESK atzinīgi vērtē to, ka Paziņojumā pamatoti norādīts, ka ar koridoriem saistītos pasākumus ir svarīgi koordinēt ar dzelzceļa kravas pārvadājumu koridoriem (Regula (ES) Nr. 913/2010), NAIADES II programmu iekšzemes ūdensceļu jomā (COM/2013/0623 final), ostu iniciatīvu ostu darbības efektivitātes uzlabošanai (COM/2013/0295 final) un ilgtspējīgas attīstības projektiem, lai izvairītos no darba dubultošanās un radītu sinerģiju. EESK arī pauž nožēlu, ka nav sistēmas un tiesību aktu šīs koordinācijas nodrošināšanai, izņemot Pamatnostādnēs noteikto pienākumu nodrošināt sadarbību starp pamattīkla koridoriem un dzelzceļa kravas pārvadājumu koridoriem; tajās ir arī noteikums, ka koridora forumā vajadzētu būt pārstāvētiem attiecīgajiem dzelzceļa koridoriem. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi nodrošināt vismaz to, ka koridora forumā ir pārstāvēti arī citi projekti un programmas ar projektiem, kas ir nozīmīgi katram koridoram. Šāda projekta piemērs ir "Swiftly Green" – tas ir pārrobežu projekts, kura mērķis ir izveidot videi draudzīgu koridoru ar tādu ģeogrāfisko izvietojumu, kas to padara nozīmīgu Ziemeļu-Vidusjūras pamattīkla koridoram. Ņemot vērā nozīmi, kāda Paziņojumā piešķirta jūras maģistrālēm, tas varētu attiekties arī uz pašreizējiem jūras maģistrāļu projektiem attiecīgajā koridorā. Katrā ziņā EESK joprojām uzskata, ka jāņem vērā jau paveiktais darbs un iespējami jāizmanto esošā infrastruktūra.

4.13. Tiem jautājumiem, kas saistīti ar dažāda veida koridoriem vai projektiem, līdzīgi jautājumi var rasties, ja pamattīkla koridori krustojas vai pārkļājas. EESK uzsver, ka svarīgi ir rast risinājumus, kā pārredzami un resursu izmantošanas ziņā efektīvi rīkoties šādos gadījumos.

4.14. EESK vērš uzmanību uz neizbēgamo duālismu starp koridoru pārvaldības struktūru un finansēšanas lēmumiem, ko pieņem Komisija saskaņā ar īpašiem kritērijiem un neatkarīgi no koridora pārvaldības struktūras. Šajā sakarā EESK atzinīgi vērtē to, ka Paziņojumā ir atzīta koridoru darba plānu nozīme finansēšanas lēmumu pieņemšanā.

4.15. Praktiskā un formālā ziņā pamattīkla koridori un to pārvaldības struktūra, protams, ir nozīmīgi un tie jānodrošina ar atbilstošiem administratīviem resursiem un finansējumu, taču EESK vēlas atkārot atzinumā par vadlīniju priekšlikumu minēto jautājumu, vai TEN-T tīklā pamattīkla koridori patiesībā nav trešā, visaugstākā kategorija⁽⁵⁾.

4.16. EESK atbalsta Paziņojumā minētās prioritātes un atzīmē augsto prioritāti, kas piešķirta dzelzceļa un jūras maģistrāļu savienojumiem, īpaši starp salām vai pussalām un kontinentālo daļu, un pasākumiem, kuru mērķis ir samazināt transporta radītās siltumnīcefekta gāzu emisijas. Šajā sakarā EESK atzīmē jūras ceļus pāri Baltijas jūrai, Ziemeļu jūrā, pāri Biskajas līcim un starp vairākām Vidusjūras ostām, jo tie visi palīdz saīsināt sauszemes transporta attālumus un/vai attīstīt kombinētos pārvadājumus.

4.17. EESK pauž bažas par pieejamo ES budžeta resursu neatbilstību un daudzajiem jautājumiem, kas saistīti ar iespējām izveidot alternatīvus finansēšanas mehānismus, tostarp projektu obligācijas un privātā un publiska sektora partnerības.

⁽⁵⁾ OV C 143, 22.5.2012., 130. lpp.

5. Īpašas piezīmes

5.1. EESK atzīmē, ka summa, kas ierosināta kā ES līdzfinansējums Paziņojumā izklāstītajām prioritātēm, pārsniedz finansēšanai pieejamos līdzekļus. Nekur nav norādīts, ka ir ņemtas vērā iespējas izmantot finanšu instrumentus un kādā mērā tos varētu izmantot.

5.2. Paziņojumā ievērojama uzmanība ir veltīta izmaksu/ieguvumu analīzei kā projektu novērtēšanas instrumentam. Saistībā ar projektiem kohēzijas mērķa valstīs Paziņojumā norādīts uz īpašu metodi, ko lieto izmaksu/ieguvumu aprēķināšanai, kad izmanto kohēzijas fonda līdzekļus. Šo metodi nav paredzēts izmantot valstīs, uz kurām kohēzijas mērķis neattiecas; šajās valstīs paredzēts lietot atzītu metodi. EESK jautā, vai nevarētu ierosināt vienu vai vairākas ieteicamās metodes, kuras lietot, kad, piemēram, izsaka uzaicinājumus iesniegt priekšlikumus. Tas varētu uzlabot pārredzamību un radīt vienlīdzīgus konkurences apstākļus. Tas varētu nozīmēt, ka ir sperts viens solis tālāk salīdzinājumā ar Pamatnostādņu 51. pantā minēto pamatprincipu publicēšanu; pamatojoties uz šiem principiem, veic izmaksu/ieguvumu un Eiropas pievienotās vērtības analīzi.

5.3. EESK šajā sakarā atgādina, ka saskaņā ar ES stratēģiju "Eiropa 2020" projektu izpētē jāņem vērā sociālie, ekoloģiskie un ekonomiskie aspekti. Vienlaikus arī jānodrošina, ka plānotā infrastruktūra atbilst faktiskajām vajadzībām un tiks atbilstoši izmantota.

5.4. EISI regulā minētā iespēja TEN-T finansēšanai vairāk izmantot novatoriskus finanšu instrumentus Paziņojumā ir minēta ļoti īsi. Uzmanība galvenokārt pievērsta jautājumam par iespējamo atzīšanu tirgū, un tas līdz šim ir atklāts jautājums. EESK atzīmē šo faktu un norāda uz piezīmēm iepriekš minētajos atzinumos par Pamatnostādņu priekšlikumu un EISI regulas priekšlikumu un atzinumā par projektu obligāciju iniciatīvu ⁽⁶⁾. Šajā sakarā EESK arī norāda, ka tirgus atzinīgi novērtējis projektus, ko sāka projektu obligāciju izmēģinājuma periodā, un paredzēts veikt projektu obligāciju izmēģinājuma perioda novērtēšanu.

Briselē, 2014. gada 29. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽⁶⁾ OV C 143, 22.5.2012., 134. lpp.

